

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mírové operace v kontextu systému kolektivní bezpečnosti

Peacekeeping Operations within the System of Collective Security

Konzultant: Doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Martin Popel

červen 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. června 2012

Podpis

Rád bych tímto poděkoval Doc. PhDr. Stanislavě Hýbnerové, CSc. za trpělivost, cenné rady a připomínky při konzultacích v rámci psaní této práce.

Předmluva	6
Úvod.....	8
Kolektivní bezpečnost.....	9
Mezinárodní organizace.....	10
Společnost národů.....	11
OSN	12
Kolektivní bezpečnost pod hlavičkou OSN.....	15
Mírové operace OSN	18
První generace mírových operací (1956 - 1988)	18
První mírová operace	20
Rules of engagement.....	22
Druhá generace mírových operací	23
Vnitrostátní konflikty.....	25
Současné operace OSN.....	26
UNTSO	26
MINURCAT	26
Reforma OSN?.....	27
Spolupráce OSN s regionálními organizacemi	30
NATO	31
Vztahy s Ruskem	35
Velitelské struktury a plánovací procedura NATO	36
Evropská unie	37
Historický vývoj	38
EOS.....	39
Smlouva o ZEU	40
Maastrichtská smlouva	43
SZBP – právní aspekty	43
Vztah EU – ZEU.....	46
Tzv. Petersbergské úkoly.....	47
EBOP - Evropská bezpečnostní a obranná politika	50
Niceská smluvní revize	51
Vojenské aspekty EBOP	52
Civilní aspekty EBOP	54
Evropská bezpečnostní strategie	57
Evropská obranná agentura.....	58
Lisabonská smlouva.....	59
Financování operací EU.....	63
Spolupráce EU – NATO	64
Operace EU.....	67
Concordia.....	67
Artemis.....	68
Bosna a Hercegovina	69
Atalanta.....	69
OBSE	71
Orgány OBSE	72
Charta evropské bezpečnosti	72
Africká unie	73

OAJ v systému kolektivní bezpečnosti	74
Založení Africké unie	75
Mírová a bezpečnostní rada AU	77
Zapojení sil AU do systému kolektivní bezpečnosti	78
Libyjský konflikt.....	80
Akce RB OSN – rezoluce č. 1970	81
Reakce oblastních dohod na rezoluci RB OSN č. 1970	82
Akce RB OSN – rezoluce č. 1973	83
Reakce oblastních dohod na rezoluci RB OSN č. 1973	84
Otázka legality zásahu sil v Libyi pod křídly NATO	86
Nová vláda	88
Zapojení AČR do operací kolektivní bezpečnosti	92
Právní a neprávní důvody nasazení	93
Mezinárodní mandát operace	94
Národní mandát.....	97
Současné zahraniční mise s účastí AČR	99
Kosovo	99
Afghánistán	101
Afghánistán - operace Trvalá svoboda (Enduring freedom)	102
Afghánistán - operace ISAF (NATO).....	103
Litva	105
Závěr	105
Seznam použitých zkratk:	107
Seznam použité literatury a pramenů.....	110
Seznam příloh	117
Příloha č. 1	118
Příloha č. 2	120

Předmluva

Cílem této rigorózní práce je přiblížit jejímu čtenáři v souvislostech téma mírových operací, jejich právního zakotvení a institucionálního uspořádání pro efektivní zajišťování míru a bezpečnosti v mezinárodním prostoru v rámci systému kolektivní bezpečnosti.

Rigorózní práce je vypracována na základě empiricko-analytického přístupu, použita je také metoda obsahové analýzy dokumentů a metoda komparativní. Práce je rozdělena do tří hlavních částí. V první se postupně zabývám pojmem kolektivní bezpečnost, vývojem univerzálních mezinárodních organizací a dále se věnuji mírovým operacím v rámci OSN. Zabývám se zde zejména vývojem těchto misí od počátku až po současnost. V úvodní části se také věnuji regionálním organizacím a jejich příspěvkům

v rámci kolektivní bezpečnosti i s ohledem na vůdčí úlohu OSN. Záměrem této části je čtenáři přiblížit vývoj konceptu kolektivní bezpečnosti a upozornit na aktuální problémy související s bezpečnostní politikou. Důraz je kladen zejména na poslední vývoj v evropském prostoru.

V druhé části mé práce zpracovávám případovou studii, jejímž předmětem je konflikt v Libyi, který vypukl v únoru 2011 a který vytvořil v systému mezinárodní bezpečnosti zajímavý precedens.

A konečně třetí část popisuje úlohu České republiky v systému kolektivní bezpečnosti, právní a neprávní důvody nasazení českých vojáků za hranicemi vlasti. Zde bylo žádoucí krátce odbočit z pole mezinárodního práva a vysvětlit i postup z hlediska práva vnitrostátního. Zmiňuji se o místech současného působení českých vojáků v zahraničí.

Objektivní důvod, který mě vedl ke zvolení tohoto tématu, je, že otázky mezinárodní bezpečnosti a udržení míru jsou vysoce aktuální, ovlivňují širokou společnost i řadu politických témat. Česká republika a my, její občané, nežijeme ve vakuu střední Evropy, a přestože nám problematika terorismu, pirátství a občanských válek může připadat vzdálená, týká se nás více, než si běžně uvědomujeme. Jako obyvatelé této planety neseme svůj díl odpovědnosti za dění okolo nás. Solidaritu s méně šťastnými obyvateli států postižených útrapami válek nebo živelných katastrof vyjadřujeme alespoň účastí našich vojáků, kteří se snaží zmírnit napětí a dopady těchto událostí. Boj proti bezpečnostním hrozbám se nás dotýká i jako občanů, neboť mnohdy se dostávají do přímého konfliktu naše občanská práva a svobody, a to zejména ve světle bezpečnostních opatření, se kterými se můžeme běžně setkat, pokud cestujeme do zahraničí.

Subjektivním důvodem pro volbu tohoto tématu byla má osobní orientace na tuto problematiku. Po celou dobu mého vysokoškolského studia se zajímám o mezinárodní právo, mezinárodní vztahy a otázky mezinárodní bezpečnosti. Pro lepší pochopení této oblasti jsem absolvoval čtyřměsíční stáž na Ministerstvu obrany, kde jsem čerpal zkušenosti na oddělení mezinárodního práva. Je třeba též poznamenat, že mírové operace a systém kolektivní bezpečnosti jsou nadmíru zajímavé, dynamicky se

rozvíjející mezinárodněprávní instituty a bude zajímavé sledovat, kam tento vývoj bude směřovat.

Úvod

Lidská společnost ušla od průmyslové revoluce obrovský kus cesty. Národní, občanské a sociální revoluce 19. století, dvě války, které zasáhly celý svět v první polovině 20. století, studená válka ve druhé a teroristické útoky na začátku 21. století. Všechny tyto události významně ovlivnily vnímání lidí ve vztahu k bezpečí, které jim skýtá země, jednotlivé státy, domov, ve kterém žijí. Otázku soužití v trvalém míru se snaží vyřešit lidstvo již od pradávna. Svou vizi takového řádu nastínil již v roce 1795 Immanuel Kant ve své filozofické úvaze, kterou vydal pod názvem *K věčnému míru*¹. Kant nastínil myšlenku Společnosti národů, která bude kontrolovat spory mezi státy a podporovat mírová řešení. Ve své práci vyjadřuje podporu zavedení mírového světového společenství, jehož smysl ovšem nevidí v tom, že by mělo fungovat jako globální vláda, ale v tom, že každý stát má fungovat jako svobodný stát, respektující své občany a vítající zahraniční návštěvníky. Klíčovým argumentem E. Kanta bylo, že svaz svobodných států bude podporovat mírovou společnost na celém světě, proto podle jeho názoru může být trvalý mír tvarovaný mezinárodním společenství spíše než světovou vládou. V této úvaze lze dle mého názoru spatřovat prvky systému kolektivní bezpečnosti.

Zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti patří bezpochyby trvale k základním úkolům státu. Proto každý moderní stát disponuje policejním sborem, který má za úkol hlídat bezpečnost uvnitř státu, a armádou, která má zamezit ohrožení státu zvenčí. Ve vyspělých státech je také běžné, že na tuto otázku bývá zpracovávána na vrcholné vládní úrovni odborná studie², ve které jsou vyhodnocována všechna reálná nebezpečí, které hrozí státu zevnitř i zvenčí.

---

¹ KANT, Immanuel. *K věčnému míru: filosofický projekt; O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi*. 1. vyd. Překlad Petra Stehlíková, Karel Novotný. Praha: OIKOYMENH, 1999

² V ČR se tento dokument jmenuje *Bezpečnostní strategie ČR* a poslední pochází z roku 2011. Vláda tento dokument schválila 8. září 2011.

Česká republika patří nepochybně mezi demokratické a politicky, hospodářsky a sociálně vyspělé státy. Jako taková nese odpovědnost nejen za své vlastní dílčí zájmy, ale svou účastí v mezinárodních organizacích přebírá i svůj díl odpovědnosti nejen za budoucnost Evropy, ale i celého mezinárodního společenství.

Hrozby pro bezpečnost státu se neustále mění. Terorismus, šíření bakteriálních a virových onemocnění nebo použití zbraní hromadného ničení (ZHN) jsou v současnosti hlavními hrozbami mezinárodní bezpečnosti (do pozadí ustupují hrozby jako například otevřená útočná válka mezi dvěma státy). A na tyto hrozby zareagovala Evropská unie (EU) vytvořením Evropské bezpečnostní a obranné politiky, prostřednictvím které hodlá s těmito hrozbami bojovat.

Kolektivní bezpečnost

V tradičním mezinárodním právu si každý stát zajišťoval svou bezpečnost individuálně. Bylo to výrazem suverenity státu. Později se ukázalo jako výhodnější upevňovat své postavení aliančními smlouvami, jimiž se státy snažily znásobit své mocenské postavení a ozbrojené prostředky. Spojování do aliančních uskupení zvyšovalo sílu vojsk a zároveň šetřilo náklady. Systém individuálně zajišťované bezpečnosti byl nahrazen kolektivním po první světové válce. Nový systém měl za úkol zlepšit bezpečnost a omezit náklady státu na zbrojení. Hlavními principy se staly: zákaz uchýlování se k síle jako prostředku řešení mezinárodních sporů, povinnost přijít na pomoc členskému státu napadeným jiným (i členským) státem a zredukování výzbroje na hranici nutnou k účinné obraně.

Dnešní systém kolektivní bezpečnosti představuje Organizace spojených národů (OSN) a definovat jej lze jako centralizovaný systém, kde výkonným orgánem je Rada bezpečnosti OSN, která má výlučnou pravomoc sankcionovat nelegitimní použití síly.

Od pojmu kolektivní bezpečnost se liší pojem kolektivní obrana. Je to pojem starší než pojem kolektivní bezpečnost. Zařadit ho můžeme hlavně do 19. a 20. století., kdy vznikaly ad hoc aliance a později i obranné aliance stálé povahy. Definovat hlavní zásadu kolektivní obrany můžeme jako *jeden za všechny, všichni za jednoho*. Ostatně to lze i dnes snadno dovodit z klíčového článku 5 Severoatlantické smlouvy³.

Hlavním rozdílem je to, že systém kolektivní bezpečnosti se zaměřuje na smírné řešení sporů, mezinárodní mír a bezpečnost uvnitř sám sebe. Typický je systém OSN, který řeší problémy hlavně mezi členskými zeměmi a má snahu nastolit univerzální pořádek, zatímco systém kolektivní obrany (především NATO) dává jasně najevo, že je vytvořen pro obranu před útokem z vnějšku. Je však třeba poznamenat, že rozdíl mezi oběma pojmy se dnes smazává. Dokonce i na půdě NATO se dnes ozývají hlasy, zda se tato klasicky obranná aliance netransformuje na alianci kolektivní bezpečnosti.

Dále je nutné odlišit od kolektivní bezpečnosti pojem kolektivní sebeobranu. Ten úzce souvisí s právem na sebeobranu vyjádřeným v čl. 51 Charty OSN. O kolektivní sebeobraně hovoříme v situaci, kdy je jeden stát napaden a k jeho obraně přispějí i jiné státy.

Pojmy, které se často střídavě objevují v mé práci, jsou *mírové mise* a *mírové operace*. Používám záměrně tyto pojmy promiskue, neboť ani odborná literatura ani praxe je nerozlišuje.

Mezinárodní organizace

Mezinárodní organizace v moderním smyslu slova je relativně novým prvkem na poli mezinárodního práva (rozmach od poloviny 19. století). Je entitou sui generis, která vytváří pro samu sebe systém pravidel a cílů, k jejichž plnění je založena. K fungování mezinárodní organizace je třeba její statut, sídlo, administrativní aparát, orgány atd. Na základní definici mezinárodních organizací neexistuje obecná shoda. Jednou z nich může být

---

³ Základní dokument NATO.

definice J. Ondřeje a M. Potočného, kteří považují mezinárodní organizaci za *sdužení států, které vzniklo na základě mezinárodní smlouvy uzavřené nejméně třemi státy, má trvalou povahu, má své vlastní orgány, usiluje o dosažení cílů vytyčených členskými státy v zakládající listině a požívá některých atributů mezinárodněprávní subjektivity*⁴.

Rozdělit lze mezinárodní organizace na vládní (např. OSN, NATO, atp.) a nevládní (např. Lékaři bez hranic, Greenpeace, Amnesty International atp.). Dalším možným dělením je na univerzální (OSN), regionální (NATO, Africká unie, Liga arabských států a další) a odborné organizace (Mezinárodní agentura pro atomovou energii apod.).

A právě mezinárodní organizace se měly stát vhodným subjektem pro zajišťování kolektivní bezpečnosti a pro řešení sporů mírovou cestou. Přelom nastal v první čtvrtině 20. století, kdy byly mezinárodní vztahy čerstvě poznamenány hrůznou zkušeností první světové války, když její celkový dopad na ekonomiku, průmysl a na obyvatelstvo vyvolal mezi politickou elitou diskuzi o možnostech, jak zabránit do budoucna opakování takového konfliktu. Nástrojem se mělo stát obecné sdružení národů, které by poskytlo vzájemné záruky politickému vyjednávání při vzniku mezinárodního sporu.

Společnost národů

Zárukou fungování nového bezpečnostního uspořádání se měla stát Společnost národů (dále jen SN), která byla založena roku 1920, a základním principem se měl stát zákaz uchýlování se k síle jako prostředku řešení mezinárodních sporů. Na jejím založení se shodlo 42 zakládajících států, k nimž později přistoupilo dalších 21.

Jeden ze svých základních cílů však zůstal nenaplněn. SN nakonec nevyslovila ve svém základním dokumentu⁵ obecný zákaz uchýlování se k síle. Dokonce použití síly ve své podstatě zlegalizovala tím, že do té doby jen někdy legitimní postup státu teď našel oporu v mezinárodní smlouvě.

⁴ ONDŘEJ, Jan, POTOČNÝ, Miroslav. Mezinárodní právo veřejné : Zvláštní část. 4. dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003, ISBN 80-7179-801-0, str. 237.

⁵ Pakt Společnosti národů (Covenant of League of Nations), vydáno pod č. 217/1921 Sb.

Tak jako známe dnes fungující proces jednomyslného schválení Radou bezpečnosti OSN (resp. nevyužitím práva veta) s ozbrojeným zásahem, znala Rada SN postup opačný. Jen pokud se Rada SN jednomyslně usnesla na doporučení neuchýlit se k síle proti tomu členu, který řečené doporučení naopak přijal, mohla být síla při řešení sporu použita⁶. Tento systém tak selhal a nezabránil dalšímu konfliktu, který se přenesl téměř na všechny kontinenty.

Již během druhé světové války začali členové protihitlerovské koalice hledat nástroje pro řešení konfliktů mezi státy. S prvními návrhy na nové uspořádání přichází Atlantická charta přijatá na konferenci v Londýně 14. srpna 1941, kde se americký prezident F. D. Roosevelt a britský premiér W. Churchill vyslovili pro zřízení celosvětového bezpečnostního systému. Hlavním principem takového systému mělo být zřeknutí se použití síly jako nástroje politiky. V závěru války se jednání zaměřila již na vytvoření celosvětové organizace podporující mírové vztahy. Tato jednání vyvrcholila v Dumbarton Oaks (ve Washingtonu D.C.), kde se konala od srpna do října 1944 přípravná konference, na níž účastníci vypracovali návrh statutu Organizace spojených národů (United Nations, UN, česky OSN). Poté se jednání přesunula na krymský poloostrov do města Jalta, kde se mezi představiteli USA, Velké Británie a Sovětského svazu dohadovalo poválečné uspořádání v Evropě a také OSN. Jednalo se zejména o strukturu organizace a o vzniku Rady bezpečnosti. Ze závěrů konference vyplynulo, že místem dalšího setkání bude San Francisco, kde by mělo dojít k podpisu Charty OSN (základní listina kodifikující základní principy mezinárodního práva). Nová organizace se především měla poučit z nezdaru meziválečné Společnosti národů, která de iure stále dožívala, a zajistit stabilní mezinárodní prostředí pomocí předcházení možným hrozbám⁷.

OSN

---

⁶ Článek 15, odst. 6 Paktu Společnosti národů.

⁷ SIMMA, Bruno, Hermann MOSLER, Andreas PAULUS a Eleni CHAITIDOU. The Charter of the United Nations: a commentary. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2002, 2 v.

V červnu 1945 byla 51 zakládajícími členy (51. Polsko přistoupilo jako zakládající člen později) podepsána Charta OSN⁸. Jako mezinárodní smlouva kodifikuje Charta základní principy mezinárodních vztahů - od suverenity a rovnosti mezi státy až po jednoznačné odmítnutí uchýlování se k síle (i jen k hrozbě silou) jako prostředku řešení sporů⁹. Jedná se o písemné zakotvení v té době již plně stabilizovaného obyčejového pravidla.

Hlavním cílem mezinárodního společenství je již v preambuli k Chartě zmiňované udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Tím je jasně řečeno, co je hlavním smyslem vytvoření OSN. Tyto myšlenky a cíle však byly téměř ihned po válce zmařeny ideologickým rozdělením světa na blok východu a západu. Tím byla schopnost spolupráce na půdě OSN během tzv. studené války významně omezena. Práce samotné Rady bezpečnosti¹⁰ (dále jen RB) byla ochromena právem stálých členů RB vetovat¹¹ veškerá rozhodnutí týkající se materiálních otázek (právo veta se nevztahuje na otázky procedurální). Tohoto práva bylo zejména v počátcích fungování RB nadužíváno. RB nebyla schopná nikdy autoritativně konstatovat, že došlo k porušení kogentního zákazu uchýlování se k síle, neboť by tak byly povětšinou ohroženy velmocenské zájmy jedné z velmocí tehdy bipolárního světa. Takto bylo od roku 1946 právo veta využito Sovětským svazem (následně Ruskem) 123krát, Spojenými státy 82krát, Velkou Británií 32krát, Francií 18krát a Čínou 6krát¹².

Nové impulzy přinesl do agendy OSN až proces dekolonizace a vznik několika desítek nových nezávislých států. Tím byla nastolena nová témata, jako je rozvoj, chudoba, vzdělání, technická, humanitární a finanční pomoc.

Samotný proces dekolonizace probíhal již po první světové válce, kdy Německo ztratilo všechny své kolonie jako trest za rozpoutání války. Po druhé světové válce celý proces vyvrcholil, když se do procesu zapojila i OSN. Dekolonizační úsilí, které tato organizace vyvíjela, vychází z principu

---

⁸ Za den založení OSN se považuje 24. říjen 1945, kdy byla Charta ratifikována Čínou, SSSR, USA, Velkou Británií a většinou ostatních signatářských zemí OSN.

⁹ Článek 2, odst. 4 a odst. 6 Charty OSN.

¹⁰ Orgán OSN, který podle Charty odpovídá za udržování světového míru a mezinárodní bezpečnosti.

¹¹ Čl. 27, odst. 3. Charty OSN.

¹² Viz příloha č. 1.

rovnoprávnosti a sebeurčení národů. Charta OSN zakotvuje tyto principy ve svých ustanoveních kapitoly XI (Deklarace o nesamosprávných územích), XII (Mezinárodní poručenská soustava), XIII (Poručenská rada).

V roce 1960 byla přijata *Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním územím a národům* (také Deklarace o dekolonizaci)¹³, v níž státy prohlašují nutnost urychleně skoncovat s érou kolonialismu. Zajímavé je i to, jak tato deklarace definuje sebeurčení národů. Zatímco Charta OSN označuje sebeurčení národů za pouhý princip, Deklarace o dekolonizaci hovoří již jasně o právu na sebeurčení¹⁴.

Kapitolou XII Charty OSN byl ustaven Mezinárodní poručenský systém pro dohled nad poručenskými územími. Tato území se dělí podle ustanovení článku 77 Charty OSN na:

- 1) mandátní území vytvořená Společností národů po první světové válce,
- 2) území, která by byla odloučena od nepřátelských států v důsledku druhé světové války,
- 3) území, která byla dobrovolně začleněna do poručenské soustavy státy, které jsou odpovědné za jejich správu.

Základní myšlenkou celého systému byla podpora politického, ekonomického a sociálního postavení území a jejich vývoj směrem k sebeurčení.

Orgánem zajišťujícím celý systém byla Poručenská rada¹⁵. Pod její patronát bylo svěřeno celkem 11 území. Dnes již všech 11 získalo nezávislost nebo se dobrovolně připojilo k jinému státu. Poručenská dohoda splnila svou historickou úlohu spolu s prohlášením nezávislosti posledního poručenského území. Tím bylo souostroví Palau, které spadalo do správy USA. Obyvatelé souostroví Palau se v roce 1994 na základě plebiscitu rozhodli pro samosprávu a tím tak dovršili proces získání nezávislosti.

---

¹³ Přijatá rezolucí Valného shromáždění OSN č. 1514 (XV) 14. prosince 1960.

¹⁴ Čl. 2. rezoluce č. 1514 (XV)/1960.

¹⁵ Kapitola XIII. Charty OSN

25. května 1994 ukončila Rada bezpečnosti Poručenskou dohodu pro Palau. Od této chvíle je její statut „neaktivní“ a její budoucnost je nejistá. Navzdory tomu má Poručenská rada stále voleného prezidenta i viceprezidenta.

Nesamosprávná území, která nebyla začleněna do Poručenské soustavy, mají také oporu v Chartě OSN, a to v kapitole XI, která obsahuje Deklaraci o nesamosprávných územích. Zde se státy stojící v roli správce zavazují k zajištění politického, sociálního a vzdělávacího rozvoje spravovaných území, dále k podpoře samosprávy a demokratických institucí a deklarují zásadu, že *zájmy obyvatel těchto zemí jsou nejpřednější*¹⁶.

V období let 1960 až 1990 dosáhlo samosprávného statutu 53 území. Oproti tomu v dnešní době podle pravidelně podávané informace generálnímu tajemníkovi OSN existuje celkem 16 nesamosprávných území¹⁷. Současnými správci podle článku 73 Charty OSN jsou Francie, Nový Zéland, Španělsko, Velká Británie a USA.

Kolektivní bezpečnost pod hlavičkou OSN

Pojem mezinárodní bezpečnost je obsažen v Chartě OSN, kterou lze pokládat za základní smluvní dokument v oblasti udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. V Chartě OSN je tento pojem obsažen ve spojitosti s termínem mezinárodní mír. Nikde v Chartě OSN nenajdeme samostatně stojící výraz mezinárodní bezpečnost, popř. jeho definici. Výraz mezinárodní mír a bezpečnost je v tomto spojení zakotven již v preambuli paktu Společnosti národů, přesné vymezení tohoto pojmu Charta neobsahuje, vykládá se v kontextu cílů a zásad OSN a textu Charty a mezinárodní praxe států a mezinárodních organizací. Cílem mezinárodní bezpečnosti je zajištění mírové a nerušené existence států, která není ohrožena vnějšími ani vnitřními hrozbami. Definici mezinárodní bezpečnosti nalézáme v české odborné literatuře, když např. docent pražské

---

¹⁶ Čl. 73 Charty OSN

¹⁷ Podle informace A/64/67 ze dne 16. března 2009

právnícké fakulty Jan Ondřej chápe mezinárodní bezpečnost jako stav, kdy nejsou ohroženy zájmy bezpečnosti jednotlivých států, a není ohrožován mezinárodní mír¹⁸. Aby byl mezinárodní mír a bezpečnost udržen, může přijímat mezinárodní společenství kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru a aby pokojnými prostředky a ve shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva bylo dosaženo úpravy nebo řešení těch mezinárodních sporů nebo situací, které by mohly vést k porušení míru¹⁹. Z těchto kolektivních opatření, které zmiňuje ve svém úvodu Charta OSN, se postupně vytvářel celý systém, který ač není definován v Chartě OSN, je obecně uznán jako systém kolektivní bezpečnosti.

Mezi teoretickými výklady pojmu kolektivní bezpečnost nalezneme v odborné literatuře²⁰ například ten od amerického politologa Dr. Inise Clauda jun., který o kolektivní bezpečnosti říká, že se jedná o model vytvořený pro poskytnutí jistoty kolektivní akci na zmaření agrese, který dává potenciální oběti uklidňující zjištění, že mezinárodní společenství má zdroje, které může, pokud bude třeba, mobilizovat proti zneužívání státní moci a je prostředkem pro šíření odstrašení pro potenciální narušitele mezinárodního pořádku.²¹

Systém kolektivní bezpečnosti fungující pod hlavičkou OSN zahrnuje všechny státy, které jsou členy OSN, ale i ty, které členy nejsou²². Aby mohla OSN plnit funkci organizace kolektivní bezpečnosti, propůjčily jí členské státy pravomoci v oblasti mezinárodního míru a bezpečnosti. Rozsah těchto pravomocí nalezneme zejména v kapitolách VI, VII a VIII Charty OSN.

Hlavním orgánem řídícím systém kolektivní bezpečnosti je Rada bezpečnosti OSN (dále jen „RB OSN“). Té je dána primární odpovědnost za

---

¹⁸ Ondřej, J., *Odzbrojení: prostředek k zajištění mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008, s. 11.

¹⁹ čl. 1 odst. 1 Charty OSN.

²⁰ YOUNG, Nigel. *The Oxford international encyclopedia of peace*. New York, 2010, 4 v

²¹ CLAUDE, Inis L. *Swords into plowshares: The problems and progress of international organization*. New York, Random House, 1959

²² Ondřej, J., *Odzbrojení: prostředek k zajištění mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008, s. 20.

udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, případně i rozhodnutí, zda došlo k ohrožení mezinárodního míru, porušení míru nebo k útočnému činu. Existují ale i případy, kdy může Valné shromáždění OSN doporučit akci samo. Svou autoritu čerpá RB OSB především z kapitol VI a VII, díky kterým toto těleso disponuje většími pravomocemi než jakýkoliv nadnárodní orgán v historii²³.

Členské státy OSN se podpisem Charty OSN zavázaly k řešení sporů mírovými prostředky, jež neohrožují mezinárodní mír a spravedlnost. Případný spor mají státy předložit RB OSN. Systém kolektivní bezpečnosti funguje v případě konfliktu tak, že než může RB OSN přistoupit k přijetí opatření k ochraně míru, musí nejprve určit, že došlo k ohrožení či porušení míru nebo útočnému činu. Jde o jeden z klíčových prvků systému kolektivní bezpečnosti. Jakmile je situace podle článku 39 Charty OSN vyhodnocena jako splňující některé z těchto kritérií, je otevřena cesta k přijetí doporučení nebo závazných rozhodnutí pro řešení této situace²⁴. Vyzve také strany sporu, aby učinily opatření, která jim RB OSN navrhne tak, aby se situace nezhoršovala. Pokud tento postup není účinný, přijímá RB OSN rozhodnutí o uvalení kolektivních donucovacích opatření (*actio communis*). Těmi jsou především sankční opatření politická a ekonomická, až následně vojenská. Tato zásada má v Chartě jedinou výjimku, a to článek 51. Ten říká, že stát, který se stane objektem ozbrojeného útoku, má *přirozené právo na individuální nebo kolektivní obranu*. Avšak i výkon tohoto práva je pod dohledem Rady bezpečnosti.

Na OSN je z tohoto důvodu nahlíženo jako na garanta mezinárodního míru a bezpečnosti. Aktivity, které na tomto poli vyvíjí, můžeme rozdělit do tří kategorií:

- 1) *Pokojné řešení sporů* - dle kapitoly VI. Charty OSN. Spíše politická role orgánů OSN (RB má pouze doporučující pravomoc).

---

²³ SIMMA, Bruno, Hermann MOSLER, Andreas PAULUS a Eleni CHAITIDOU. The Charter of the United Nations: a commentary. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2002, 2 v., str. 702

²⁴ Shaw, M. International Law, 4th edition, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, str. 855.

- 2) *Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných* - dle kapitoly VII. Charty OSN. RB je zde svěřena donucovací pravomoc, jelikož se jí touto kapitolou dává možnost uchýlit se k donucení silou.
- 3) *Mírové operace (peacekeepingové operace* – dle tzv. „kapitoly VI. ½“ - tyto operace nemají výslovnou oporu v Chartě OSN. Mírové jednotky vyslané OSN, které získaly označení podle barvy svých přileb, nehrozí použitím ani nepoužívají sílu (jen v případě sebeobrany). „Modré přilby“ fungují pod velením a kontrolou Generálního tajemníka OSN a jsou vysílány se souhlasem stran zainteresovaných v konfliktu. Jsou neutrální a fungují bez předsudků vůči právům a aspiracím kterékoli strany konfliktu.

Mírové operace OSN

První generace mírových operací (1956 - 1988)

V souvislosti s vývojem po druhé světové válce se pojetí kolektivní bezpečnosti začalo odchylovat od původního konceptu a v 50. a 60. letech se objevuje nový pojem „peacekeeping“. Ten se vyvinul jako zcela nový systém, spočívající nikoliv v donucení, ale jako princip shody a spolupráce, jež má vést k udržení míru a prevenci konfliktů. V praxi je pojem „mírová operace“ chápán jako akce, přijímaná z rozhodnutí Rady bezpečnosti, kdy pomocí vojenského personálu vybraného na mezinárodním základě (zahrnuje jednotky členských zemí OSN, kterým byla účast v misi nabídnuta a schválena), s cílem přerušit nebo odvrátit vojenský konflikt a oddělení bojujících stran, nebo dozor nad dodržováním podmínek příměří, uzavření mírových smluv a dohod či omezení nebo zastavení palby.

Na rozdíl od původního konceptu systému kolektivní bezpečnosti, který se snažil určit agresora sporu a kolektivní akcí ho potrestat, snaží se mírové operace působit nestranně a vždy se souhlasem hostitelského státu.

Za mírové síly OSN se považují národní kontingenty ozbrojených sil členských států OSN, vyčleněné pro mírovou operaci na základě usnesení Rady bezpečnosti. Složení mírových sil je stanoveno na základě principu spravedlivého zastoupení členských zemí v tomto kontingentu za dodržení principu dobrovolného závazku.

Typické pro první generaci mírových operací je, že jednotky mírových sil nemají stanoven bojový úkol a jejich výzbroj slouží zpravidla jen pro vlastní sebeobranu. Tvoří je vojenské jednotky, prapory OSN a skupiny vojenských pozorovatelů.

Tato situace avšak nebyla vždy ideální. Mírové operace jsou výsledkem určité improvizace, kterou si žádala tehdejší politická situace. Charta OSN totiž již od počátku počítá s vytvořením stálých mezinárodních ozbrojených sil²⁵. Tento plán však kvůli neshodám mezi stálými členy RB nevyšel. Francie a Sovětský svaz do roku 1962 dokonce tvrdily, že všechny tzv. mírové mise OSN jsou z právního hlediska ilegální, neboť nemají explicitní oporu v Chartě²⁶.

Kromě pojmu „peacekeeping“ se začaly v 50. letech v agendě OSN objevovat další nové pojmy, jako např. „peacebuilding“, což je postup řešení sporu, jehož cílem je zabránit obnovení násilných střetů zneprátelených stran a dalších ozbrojených konfliktů. Dalším novým pojmem byl „peacemaking“, který se soustředí na vedení diplomatických jednání, jež mají odvést strany od rozhodnutí řešit spor násilnou akcí a za využití nástrojů, které nabízí kapitola VI. Charty OSN, je přivést ke konsensu. Pokud situace vyžadovala naléhavější řešení, byl použit postup na základě kapitoly VII. Ve slovníku OSN se takový postup nazývá „peaceenforcement“ - donucení pomocí vojenských a civilních nástrojů, které povoluje právě kapitola VII. Charty OSN. Od války se „peaceenforcement“ odlišuje tím, že jeho cílem není porazit protivníka,

---

²⁵ Čl. 45 Charty OSN.

²⁶ Pavka, Marek, Mezinárodní Politika č. 9/2005, str. 12.

nýbrž donutit dotčený stát, aby upustil od určitého jednání a přistoupil k diplomatickému jednání.

Z tohoto pohledu došlo k prvním dělení typů mírových operací:

- a) „Klasická mírová operace“ (jinak také „force level operations“) - typická mise s použitím vojenských jednotek, praporů a skupin pozorovatelů. Příkladem misí tohoto charakteru jsou operace UNIFIL (Libanon), UNDOF (Golanské výšiny) nebo UNFICYP (Kypr).
- b) „Pozorovatelské mise“ („observer operations“) - operace s použitím skupin vojenských pozorovatelů, jsou označovány jako UN Military Observer Group nebo Observation Mission. Příkladem jsou operace UNOGIL, UNMOGIP, UNOMUR, UNMOP nebo UNOMIG.

První mírová operace

Za první mírovou operaci můžeme považovat situaci z roku 1956 kolem tzv. „Suezské krize“. Spor se tehdy rozhořel mezi Egyptem na jedné straně a aliancí Velké Británie, Francie a Izraele na straně druhé. Důvodem sporu byla kontrola nad Suezským průplavem, přesněji nad společností Suezského průplavu (The Suez Canal Company), jejíž akcie byly vlastněny britskými a francouzskými investory. V červenci 1956 byla tato společnost z rozhodnutí egyptského prezidenta Gamala Násira znárodněna, což vyvolalo reakci Velké Británie a Francie, které začaly okamžitě připravovat možnost invaze do Egypta a sesazení prezidenta Násira. Důvodem byla jistě nejen ochrana investic vlastních firem, ale i samotná kontrola nad průplavem, kterým proudily do Evropy dodávky ropy. Pro tento plán však nezískaly podporu USA a Velká Británie tak od tohoto řešení sporu upustila. Další krok učinil Izrael, který s tajnou podporou Francie a Velké Británie zahájil v říjnu 1956 invazi do Egypta. Ten měl postoupit přes Sinajský poloostrov až k průplavu. Za tohoto stavu se do situace měly angažovat britsko-francouzské jednotky a jako neutrální síly rozdělit obě zneprátelené strany. Spíše než mírové působení měla britsko-francouzská aliance v úmyslu oslabit vládu

egyptského prezidenta, nebo lépe ho svrhnout, opětovně získat kontrolu nad kanálem a otevřít ho pro mezinárodní užívání.

Ačkoliv vojensky byla akce připravena dobře, diplomaticky selhal plán zcela. Operace začala 29. října 1956 a už o den později předložily Spojené státy v Radě bezpečnosti OSN rezoluci, ve které požadovaly ukončení izraelské agrese. Tato rezoluce však byla vetována Velkou Británií i Francií. Do jednání vstoupila Jugoslávie se svým návrhem, díky kterému byla otázka přenesena na půdu Valného shromáždění. Izraelská obrněná brigáda se po mnohých bojových úspěších 2. listopadu dostala do vzdálenosti pouhých 15km od vod Suezského průplavu. Téhož dne byla přijata rezoluce OSN VS č. 997 (ES-I)²⁷, která požadovala ukončení bojů a stažení všech stran za vytyčené linie příměří. Další rezoluce ze dne 4. 11. 1956²⁸ pověřila generálního tajemníka OSN, aby *neodkladně vypracoval plán na vytvoření mezinárodní síly OSN, na jejíž činnosti by se státy podílely dobrovolně a která by reagovala na tuto urgentní situaci a zajistila ukončení nepřátelských akcí a dohlížela na jeho dodržování*. Další den přijalo Valné shromáždění zprávu generálního tajemníka Daga Hammarskjölda, která obsahovala statut této mezinárodní síly a zároveň byla přijata rezoluce²⁹, která vytvořila jednotky UNEF I (UN Emergency force), jakožto *mezinárodní pohotovostní sílu Spojených národů pověřenou zajištěním ukončení nepřátelských akcí a dohledem nad dodržováním míru*.

UNEF I a pravidla nasazení (Rules of engagement) pro tuto misi, které stanovil generální tajemník Hammarskjöld, se staly precedentem pro všechny následující mírové operace.

UNEF I plnila svoje úkoly až do roku 1967, kdy egyptská vláda požádala o její stažení.

Prvními mírovými operacemi (v letech 1956 - 1964) byly i přes počáteční problémy (financování operací, konstitucionální problémy) dány pevné základy pro další vývoj. Jedním z nových pilířů bylo, kromě principů vyplývajících z nasazení v první misi UNEF I, i přesvědčení velmocí, že

---

²⁷ Proti jejímu přijetí hlasovala například Velká Británie, Francie i Izrael.

²⁸ Rezoluce OSN VS č. 998 (ES-I).

²⁹ Rezoluce OSN VS č. 1000 (ES-I).

k rozhodování o mírových operacích je kompetentní pouze Rada bezpečnosti, ne Valné shromáždění. Následující období (1967 - 1988) bylo obdobím stabilizace. Mandáty misí v tomto období byly převážně omezeny na pozorování nebo monitorování příměří, případně omezení eskalace. Dodržování pravidel nasazení neumožňovalo jednotkám přímo ovlivnit základní příčiny sporu.

V tomto období (1974) byla také přijata rezoluce, kterou dnes nazýváme *definicí agrese*. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314/XXIX ze dne 14. prosince 1974 jako první tento pojem vymezuje. V čl. 1 přílohy této rezoluce se uvádí, že *agrese je použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu*. A ve svém článku 3 přímo vymezuje, které útočné činy považuje za agresi: invazi, bombardování a přeshraniční přestřelku, pokud mají značnou intenzitu a nejde jen o pohraniční incident. Dále je za ozbrojený útok (čili agresi) nutno považovat blokádu a jiné činy, zejména ty, které za agresi označí RB OSN.

Rules of engagement

Na tomto místě bych rád vysvětlil pojem „pravidla nasazení“ (Rules of engagement, zkr. ROE). Nejjednodušší formulace říká, že jsou to podmínky, které určují, kdy, kde a jak budou ozbrojené síly nasazeny.

Pro výše zmiňovanou první mírovou operaci byly určeny tak, že je třeba souhlasu přijímajícího státu, jednotky se chovají nestranně a nepoužívají síly jinak než k vlastní sebeobraně. Toto se stalo později univerzálním minimem při každé další mírové misi.

Tato pravidla se formulují vždy již v přípravném (plánovacím) období mise. Zohledňují jednak politická omezení, snaží se avšak i o vnímání taktické stránky. Jednotlivými státy jsou převzata a upřesněna na základě národních zvláštností, mimo jiné i na základě výhrad, které k nim státy v přípravném řízení vznášejí. Po úvodních jednáních mezinárodního společenství, po zúžení okruhu těch, které jsou schopny a ochotny daný

mezinárodní úkol plnit, dojde na vyjádření omezení či podmínek, za kterých je ten který stát ochoten a schopen na sebe zvažované úkoly (část plněného závazku) vzít. Podmínky a omezení dává stát ve známost ostatním účastníkům tažení.

ROE musí odpovídat podmínkám, do kterých jsou vojáci nasazeni tak, aby byli schopni splnit úkol mise. Proto se musí při sestavování těchto pravidel postupovat maximálně obezřetně a vyvarovat se dvou základních chyb. První chybou by bylo stanovit pravidla příliš restriktivně. To se stává zejména v případě, kdy nemá operace širokou politickou podporu. Tragickým příkladem takového pochybení je mise UNAMIR ve Rwandě, kde docházelo ke genocidě za přihlížení mírových jednotek OSN.

Na druhou stranu příliš volné ROE mohou způsobit eskalaci konfliktu a zbytečně velké ztráty (lidské i materiální).

K nejrozšířenějším a nejrespektovanějším obecným pravidlům nasazení patří dnes Pravidla nasazení vytvořená pro vojenské akce NATO (North Atlantic Treaty Organization).

Druhá generace mírových operací

Druhá polovina 80. let by snesla označení „globální oteplování na světové politické scéně“. Začíná pomalu „táním“ bipolární konfrontace a s tím i prolomením ledů na půdě (odblokování) Rady bezpečnosti, kde se začíná hovořit o nutnosti reformy mírových misí. Významné pro všechna mezinárodní jednání bylo postavení USA a Sovětského svazu (později Ruské federace). Obě velmoci našly, zejména po rozpadu Sovětského svazu, společnou řeč. Nezcela jasné postavení zastávala stále Čína, nicméně na případné veto na půdě Rady bezpečnosti se stále cítila slabá. Problematika udržování světového míru tak již nebyla nadále srážena mocenskými šarvátkami a ideovými rozpory.

Symbolickým předělem mezi první a druhou generací mírových operací bylo udělení Nobelovy ceny za mír „modrým přilbám“ v roce 1988. V odůvodnění Nobelova výboru stálo, že *mírové jednotky OSN významně*

přispívají ke zmírňování napětí v situacích, kdy již bylo vyjednáno příměří, ale nebyla ještě uzavřena mírová smlouva. S takto úzce definovanou činností bychom si ještě vystačili u první generace mírových operací, ne však již u druhé generace. Nové mise jsou podle Š. Waisové vystavěny na myšlence strukturální prevence a vědomí důležitosti politického i společenského řešení příčin konfliktu³⁰.

V této etapě dochází ke kvantitativnímu rozvoji, geografické expanzi a diverzifikaci úkolů mírových operací.

Otázkou zůstává, zda se druhá generace přiblížila více systému ochrany míru zakotveného v Chartě OSN nebo zda se také neodchýlila jako první generace mírových misí. I přes vyšší efektivitu práce RB OSN a kvantitativní, kvalitativní i geografickou expanzi mírových operací v tomto období však lze říci, že se i tato generace stále pohybovala spíše na okraji Charty OSN než v jejím rámci.

Mise po roce 1988 se na rozdíl od misí předchozí generace vyznačují daleko větší komplexností a hledáním nových způsobů udržování míru. Mění se i podoba konfliktů, do kterých OSN zasahuje. V 90. letech dochází k rozšíření vnitrostátních konfliktů nebo ohrožení míru (občanské války, ohrožení demokratického průběhu voleb atd.). Bylo třeba změnit strategii a rozšířit škálu použitelných nástrojů.

V lednu 1992 byl vyzván tehdejší generální tajemník OSN Boutrose Boutrose-Ghali, aby zpracoval *analýzu a doporučení způsobů posílení a zefektivnění výkonnosti Spojených národů v oblastech preventivní diplomacie a zajišťování míru v rámci Charty OSN*³¹. Pět měsíců poté vydává generální tajemník zprávu nazvanou „Agenda pro mír“³². Agenda zavádí nové dělení kategorií mírových operací. Ke stávajícím pojmům peacekeeping a peaceenforcement přibývá preventive diplomacy, peacemaing, a peacebuilding. Do zorného úhlu se dostávají i regionální organizace, které mají podle zprávy Boutrose-Ghaliho hrát větší roli při aktivitách OSN na poli světového míru a bezpečnosti.

³⁰ Waisová, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Portál, s.r.o., Praha 2005, str. 140.

³¹ Zpráva předsedy RB OSN č. S/23500.

³² Boutros-Ghali, Boutros: „An agenda for peace“. A/47/277 – S/24111.

Pro druhou generaci mírových operací je typické nasazení v rámci kapitoly VII Charty OSN.

Vnitrostátní konflikty

V reakci na rostoucí výskyt občanských válek a jiných vnitrostátních konfliktů schválila RB řadu komplexních operací (operace ONUSAL v Salvadoru, UNAMIC v Kambodži či ONUMOZ v Mozambiku).

Mezinárodní společenství řešilo počátkem 90. let otázku, jak legálně intervenovat do vnitřních záležitostí suverénního státu. Čl. 2, odst. 7 Charty OSN říká, že *žádné ustanovení této Charty nedává OSN právo, aby zasahovala do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu.*

Nutno podotknout, že i vnitrostátní konflikty však v dnešním globalizovaném světě snadno získají mezinárodní rozměr, ať už jde o mezinárodní ilegální obchod se zbraněmi, terorismus, migraci nebo poškozování životního prostředí. V konfliktech na africkém území se například často hrůzně prolínaly vnitřní konflikt státu a ilegální vývoz a prodej přírodních zdrojů (nerostů, nejčastěji diamantů), jehož výnos zpětně sloužil k nákupu zbraní.

V rámci pojmosloví OSN se také operace na uklidnění vnitrostátní bezpečnostní situace nazývají mírové operace třetí generace. Charakteristické pro ně je, že vnitrostátních konfliktů se neúčastní státy samotné, ale skupiny uvnitř státu, dále území, kde konflikt probíhá, nemá státní aparát pod svou kontrolou a mírové jednotky v nich působí většinou bez souhlasu státní moci (nemá sílu k udělení mandátu). Úkoly těchto misí jsou většinou humanitární - chránit civilní obyvatelstvo a pomoci s hospodářskou obnovou země. Spolu s tím samozřejmě zůstává úkolem jednotek nastolení a udržení míru. V této generaci operací se také objevuje snaha o větší spolupráci OSN s regionálními organizacemi. OSN jim předává mandát na výkon těchto operací. Je to oboustranně výhodné. OSN tak snižuje své zatížení, které může napřít jiným směrem, a prospívá to i

řešení konfliktu, jelikož regionální organizace (NATO, Africká unie a další) získají snáze silnější mandát, politickou podporu a podporu obyvatelstva.

Současné operace OSN

Nyní probíhá na celém světě 16 mírových operací pod záštitou OSN. Nejvíce operací OSN v této době se soustředí na africkém kontinentu - celkem 7 misí.

Uvádím nejdéle trvající a nejmladší z nich.

UNTSO

Nejdéle trvající aktuální misí je UNTSO (UN Truce Supervision Organization), které svým charakterem spadá mezi pozorovatelské mise. Je vedena již od roku 1948 a slouží ke kontrole příměří v oblasti Blízkého východu. Založena byla rezolucí RB OSN č. 50 z 29. května 1948 v souvislosti s první arabsko-izraelskou válkou. Postupem času pak byly přijímány další rezoluce, které prodlužovaly a rozšiřovaly její mandát (kontrola plnění mírové smlouvy mezi Izraelem a čtyřmi sousedními arabskými státy z roku 1949, dohled nad vyjednaným příměřím v Oblasti Suezského průplavu a Golanských výšin po roce 1967 apod.). Role vojenských pozorovatelů v oblasti se tedy v průběhu času mění a reaguje tak na aktuální potřeby. Vždy však bránila svou přítomností eskalaci konfliktů mezi znepřátelenými stranami.

V současnosti je tato operace úzce spojena s dalšími operacemi v oblasti (UNDOF v Golanských výšinách a UNIFIL v Libanonu).

MINURCAT

Naopak velmi mladou operací probíhající pod hlavičkou OSN je mise MINURCAT (Mission in Central African Republic and Chad), která byla ustavena rezolucí RB OSN č. 1778 ze dne 25. září 2007.

Humanitární situace v tomto regionu je vážná. Ovlivňuje ji konflikt v sousedním súdánském Darfúru, kde vypukl v roce 2003 ozbrojený konflikt. Tento spor si vyžádal již přes 400 000 obětí³³ a téměř 2 miliony lidí ztratilo své obydlí. V súdánském sporu proti sobě stojí provládní jednotky a rebelské skupiny (zastoupené dvěma politickými hnutími: *Hnutím za spravedlnost a rovnost* a *Súdánskou osvobozenou armádou*). Rebelové zastupují původní černošské obyvatelstvo a jeho vlastní zájmy: právo na pastvu a práva vlastnictví pozemků. Na druhé straně stojí arabské milice Janjaweed, které jsou neveřejně podporovány prezidentem Omarem Hassanem al-Bashirem. Válka se přenesla i do sousedního ČADu, kde se militantní skupiny vyzbrojují (s tichou podporou Súdánu) a útočí na cíle v Darfúru. Pro tento spor máme označení „proxy war“. Jsou to boje skupin (ne států), které ale podporu státu nepřímo mají, a nebo dokonce jsou státem financovány nebo vyzbrojovány. Takové vedení války je z hlediska mezinárodního práva neregulární.

Otevřené boje v Čadu a sousedním Súdánu vedly ke značnému exodu obyvatel z jejich původních území. Do března 2009 operovala v Čadu (a Středoafričké republice) peacekeepingová mise EU (EUFOR; 3500 mužů). Tato mise byla posílena a absorbována jednotkami OSN (5200 mužů) a společně s již existující misí OSN MINURCAT byla vytvořena nová a silnější peacekeepingová mise MINURCAT 2. Hlavním cílem MINURCAT 2 je ochrana uprchlických táborů a humanitárních dodávek (na území Čadu se nachází cca 250 000 uprchlíků ze Súdánu a cca 180 000 čadských utečenců).

Bohužel humanitární krizi se zatím nedaří urovnat ani posíleným jednotkám OSN. Na velké množství uprchlíků a rozlehlé území, kde se zdržují, bylo přiděleno malé množství vojáků, v jejichž silách bohužel není poskytnout uprchlíkům spolehlivou ochranu.

Reforma OSN?

---

³³ Podle odhadů OSN 300 000 obětí, jiné zdroje uvádějí až 400 000.

Praktické zkušenosti ukázaly, že se v mezinárodním společenství může uplatnit nástroj, který není ani zachycen v základních dokumentech mezinárodního společenství. 60 let fungují mírové operace pod hlavičkou OSN a k nim přibývají další uskupení (například jednotky NATO, EU). Tento trend je bezpochyby pozitivní v tom smyslu, že se tyto nové uskupení snaží zapojit do řešení problémů na bázi spolupráce.

Je nepochybné, že mezinárodní společenství nutně potřebuje systém kolektivní bezpečnosti. Bez něj bychom si dnešní mezinárodní vztahy a otázku zachování míru a bezpečnosti ve světě těžko dokázali představit. I Česká republika dnes ve svých bezpečnostních zprávách oceňuje přínos OSN a deklaruje *jako svůj strategický zájem zachování globální stabilizační role a zvýšení efektivnosti OSN*³⁴. Ono zvýšení efektivnosti je snad voláním po reformě OSN. Tyto hlasy se neozývají jen z Česka. Zásadní reformu OSN přivolávají mnozí vysocí státní představitelé a odborníci na mezinárodní právo již řadu let.

Dnes je fungování systému kolektivní bezpečnosti svěřeno Radě bezpečnosti OSN. Což je orgán, ve kterém rozhoduje 15 zemí celého světa. V současnosti je ale počet členských států OSN téměř čtyřnásobný oproti 51 zákládajícím státům v roce 1945 (v současnosti je členských zemí OSN 192!). Mezi pěti stálými členy RB OSN není ani Indie, která je nejlidnatější demokratickou zemí světa. Nejsou v ní ani státy, které patřily na stranu poražených v druhé světové válce, ačkoliv jejich ekonomiky patří k těm nejsilnějším na světě a také patří mezi jedny z největších přispěvatelů do rozpočtu OSN³⁵.

Fakt, že složení RB OSN neodpovídá dodnes rozložení politických sil ve světě, není náhodný. Dlouhá léta bylo mezinárodní společenství bipolárně rozděleno a tento rozkol ovládal celé mezinárodní dění. To již neplatí a nyní světu vládne jedna supervelmoc způsobem, jaký nemá v historii obdoby. Jsou to Spojené státy americké. A ani dnes se Spojené

---

³⁴ Bod č. 15 Bezpečnostní strategie České republiky.

³⁵ DUŠEK, Jiří. Reforma Rady bezpečnosti OSN. In ONDŘEJ, Jan, ŠTURMA, Pavel. Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo: Sborník mezinárodní konference. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Mezinárodní bezpečnost. s. 137.

státy nehodlají své sféry vlivu vzdát. Není náhoda, že USA mají své vojenské základny a vojenské poradce ve více než 150 zemích světa. Spojené státy americké jsou zemí s nejsilnější ekonomikou na světě a její výdaje na armádu v roce 2009 přesáhly 515,4 miliardy dolarů (pro představu: rozpočet OSN pro období 2008 - 2009 je 4,17 mld. USD, rozpočet EU pro rok 2009 174 mld. USD). Jak ale říká teorie mezinárodních vztahů, období unipolarity trvá jen do doby, než hegemon vyčerpá své zdroje na uplatnění své sféry vlivu do mezinárodního společenství. Po něm opět nastoupí období multipolárního uspořádání. Již nyní můžeme vidět, jak na významu nabývají některé jiné země. Mezi nimi je především Čína, pak také Indie, Brazílie, v mnoha ohledech i Japonsko, Německo a svůj vliv příliš neztrácí ani Rusko. Obzvláště vzrůstající ekonomika Číny dává určité signály, že udržet svou pozici ve světě bude pro Spojené státy velmi obtížné. Vzrůstající vliv Číny v hospodářské i politické rovině v Africe, na Blízkém východě, ale i v Jižní Americe a v Pacifiku bude představovat pro Spojené státy nutnost přehodnotit své diplomatické postoje k této zemi.

Snahy o reformu OSN vyvrcholily v roce 2005 celkem podrobnou zprávou tehdejšího generálního tajemníka Kofiho Annana: *Ve větší svobodě: k rozvoji, bezpečnosti a lidským právům pro všechny*. Ta obsahovala i podrobné návrhy změn RB OSN. Jedna varianta by k nynějším 15 členům přidala šest nových stálých členů bez práva veta (dva z Asie, dva z Afriky a po jednom z Evropy a z amerického kontinentu) plus tři nové nestálé členy na dvouletý mandát. Druhé řešení předpokládá osm nových křesel, které by byly součástí nového typu členství - mandát by byl čtyřletý a mohl by být obnovován. Po dvou křeslech těchto nových členů by získala Afrika, Asie, Evropa a americký kontinent. Počet 24 členů by doplnil jeden nový "klasický" nestálý člen. Návrh změn byl předložen na summitu OSN v roce 2005 a jeho výsledek byl polovičatý. Podařilo se sice přijmout několik pozitivních změn (týkajících se hlavně boje proti AIDS/HIV a tuberkulóze a zlepšit centrální pohotovostní fond OSN tak, aby pomoc při katastrofách dorazila rychleji), ale na hlavních tématech reformy (změna uspořádání RB OSN, definice terorismu, stať o odzbrojení a nešíření ZHN)

se představitelé států dohodnout nedokázali. Vyjednávání probíhají dodnes a vzhledem k poměrně složitému procesu přijímání změn nebo dodatků Charty OSN, nemůžeme očekávat, že by se na tom v dohledné době něco změnilo.

Na druhou stranu je třeba poznamenat, že ani rozšíření RB OSN automaticky neznamená lepší svět, než ve kterém žijeme. Naopak bude hledání kompromisních řešení klást ještě větší nároky na vyjednavče v RB OSN, a to nejspíš rychlejšímu řešení humanitárních krizí a konfliktů, jako jsou v Súdánu nebo ve Rwandě, nepomůže.

System kolektivní bezpečnosti OSN je tím nejlepším prostředkem k mnohostrannému vyjednávání a řešení sporů, který kdy byl vytvořen. Po všech pokusech o reformu OSN a její Rady bezpečnosti musím také jednoznačně konstatovat, že lepšího kompromisu zjevně výhledově nelze dosáhnout.

Spolupráce OSN s regionálními organizacemi

OSN v otázkách míru a bezpečnosti stále více spolupracuje s regionálními organizacemi. Nabízí jí to Charta OSN ve své kapitole VIII. nazvané „Oblastní dohody“³⁶. Spolupráce s regionálními organizacemi může nabývat různých podob: od konzultací, systémů včasného varování, sdílení informací a politické podpory přes operační podporu mírových akcí až po společně prováděné mise.

Na mírových operacích OSN spolupracuje např. s NATO (např. vzdušná podpora NATO pro misi UNPROFOR v bývalé Jugoslávii),

---

³⁶ Článek 52, odst. 1. Charty OSN: „Žádné ustanovení této Charty nebrání existenci oblastních dohod nebo orgánů pro řešení takových otázek, týkajících se udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, které jsou vhodné pro oblastní akce, jestliže takové dohody nebo orgány a jejich činnost lze sloučit s cíli a zásadami Organizace spojených národů.“

s organizací Africká unie (např. společné mírové jednotky v Darfúru UNIMID), s Organizací amerických států (např. mezinárodní civilní mise MICIVIH v roce 1993 na Haiti), s Evropskou unií (mise v bývalé Jugoslávii), s Ekonomickým společenstvím západoevropských států (např. mise v Libérii a Sierra Leone). Dále také s Radou Evropy nebo Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

Přestože se v Chartě se spoluprací s regionálními organizacemi počítalo již od začátku, důležitější úlohu začaly tyto organizace hrát až v 90. letech minulého století. Pro jejich zapojení jsou logické důvody. K těm patří fakt, že oblastní dohody se bezesporu lépe orientují v dané problematice, v prostředí, kde se konflikt odehrává, a mají i větší zájem na jeho vyřešení. Dalším faktem je, že nárůst množství misí se stává v průběhu 90. let pro jednu organizaci neudržitelným. A to vše v období, kdy finanční zdroje OSN určené pro mírové operace klesaly.

Společné mírové operace tak probíhají za pomoci jednotek oblastních dohod, ale vždy pouze se souhlasem RB OSN³⁷. V Chartě je však obsažena i výjimka z tohoto pravidla. A to tehdy, pokud jde o opatření proti některému nepřátelskému státu³⁸.

NATO

Organizace Severoatlantické smlouvy (North Atlantic Treaty Organization, NATO), jak zní její překlad do češtiny, je mezivládní politicko-vojenská organizace, která vznikla dne 4. dubna 1949 podpisem smlouvy ve Washingtonu D.C.³⁹ Zakládající státy tak reagovaly na zhoršující se mezinárodní situaci, která se přiosťřila zejména po únorovém nástupu komunistů k moci v tehdejší Československu a blokadě západního Berlína Sovětským svazem.

---

³⁷ Článek 53, odst. 1. Charty OSN.

³⁸ Článek 53, odst. 2. Charty OSN: „Výraz „nepřátelský stát“, kterého je použito v odstavci 1 tohoto článku, vztahuje se na každý stát, který byl za druhé světové války nepřítelem kteréhokoli signatáře této Charty.“

³⁹ Zakládajícími zeměmi byly Spojené státy americké, Kanada, Spojené království Velké Británie a Irsko, Francie, Portugalsko, Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Dánsko, Norsko, Itálie a Island.

Hlavním rozhodovacím orgánem NATO je Rada (North Atlantic Council, NAC), složená z představitelů členských států. Schází se dvakrát ročně zpravidla na úrovni ministrů zahraničních věcí a její rozhodnutí vyžadují jednomyslný konsensus všech účastnických zemí. V sídle organizace, které je v Bruselu, je každý stát zastoupen svým stálým představitelem. NATO má i svého generálního tajemníka, který sehraává důležitou koordinační a usměrňující roli při vyjednávání. V současnosti je jím bývalý dánský předseda vlády Anders Fogh Rasmussen. Příležitostí k vrcholným jednáním jsou summity všech členských zemí, které se konají jednou za dva roky a státy jsou na nich zastoupeny vrcholnými představiteli svých vlád. Dalšími orgány NATO jsou Výbor pro obranné plánování (Defence Planning Committee - DPC), Skupina pro jaderné plánování (Nuclear Planning Group - NPG), které patří do skupiny hlavních orgánů. Všechny výše uvedené orgány patří do skupiny politických orgánů.

NATO však přijímá důležitá vojenská rozhodnutí ve svých orgánech zajišťujících velení a taktickou přípravu operací. Podrobněji v kapitole Velitelské struktury a plánovací procedura NATO.

Organizace prošla po konci studené války zásadní reformou. Jejím cílem je nadále ochrana svobody a bezpečnosti členských zemí politickými i vojenskými prostředky v souladu se zásadami Charty OSN⁴⁰. Nově byla vytvořena Severoatlantická rada pro spolupráci (North Atlantic Cooperation Council, NACC), které spojila všechny dosavadní státy NATO a bývalé státy „Varšavské smlouvy“. Expanze NATO směrem na východ pokračovala v roce 1994, kdy byl vytvořen program Partnerství pro mír jako požadavek České republiky, Polska, Maďarska a Slovenska na rychlé přijetí do struktur NATO. Česká republika se stala členskou zemí NATO v březnu 1999. Dnes má tato organizace 28 členů. Posledními přistoupiвшими zeměmi jsou Albánie a Chorvatsko, které se začlenily do struktur NATO v dubnu 2009.

---

⁴⁰ Odkaz na ni najdeme již v preambuli k Severoatlantické smlouvě. Dále o Chartě OSN a o OSN samotné pojednává článek 1: „Smluvní strany se zavazují, jak je uvedeno v Chartě Spojených národů, urovnávat veškeré mezinárodní spory, v nichž mohou být zapleteni, mírovými prostředky tak, aby nebyl ohrožen mezinárodní mír, bezpečnost a spravedlnost, a zdržet se ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použití síly jakýmkoli způsobem neslučitelným s cíli Spojených národů.“

Klíčovým principem této organizace byl a je závazek členských zemí vzájemně sdílet svou bezpečnost. Jde tedy jednoznačně o organizaci kolektivní obrany ve smyslu čl. 51 Charty OSN. Tento závazek je členskými státy vyjádřen v článku 5 Severoatlantické smlouvy⁴¹. Zajímavé je, že při srbsko-kosovském konfliktu v roce 1999 se za „ozbrojený útok“ podle článku 5 Severoatlantické smlouvy považuje i durativní (nepřetržitě) porušování lidských práv. To bylo příčinou masivního odchodu kosovských Albánců do zahraničí. Rada NATO tehdy usoudila, že i takový útlak skupiny obyvatel, jehož výsledkem je masivní exodus, je možné vysvětlit jako „ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti.“

Ze všech výše zmíněných regionálních organizací je NATO bezpochyby nejvíce akceschopné. NATO jako jediná byla již od svého vytvoření vojenskou organizací zajišťující kolektivní obranu, zatímco ostatní oblastní dohody vznikaly hlavně pro politický a hospodářský rozvoj regionu. Jejich bezpečnostní struktury se začaly vyvíjet později.

Otázkou je, kam zařadit NATO ve vztahu k Chartě OSN. Odpověď najdeme v textu samotné Severoatlantické smlouvy. Z preambule této smlouvy jasně vyplývá, že Charta OSN je rámec, v němž Aliance působí. Signatáři smlouvy zde znovu potvrzují svou víru v cíle a zásady Charty OSN. V článku 1 Severoatlantické smlouvy se rovněž zavazují řešit mezinárodní spory mírovými prostředky a zdržet se hrozby silou nebo použití síly jakýmkoli způsobem neslučitelným s cíli Charty OSN. Článek 5 Severoatlantické smlouvy výslovně odkazuje na článek 51 Charty OSN při prosazování práva na kolektivní obranu. To zahrnuje možnost použití ozbrojené síly jako obranného opatření proti útoku. Kromě toho také zavazuje členské státy k ukončení těchto opatření ve chvíli, kdy Rada

---

⁴¹ Článek 5 Severoatlantické smlouvy zní: „Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto odsouhlasily, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní obranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v souladu s ostatními takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost severoatlantické oblasti.“

Každý takový útok a všechna opatření učiněná v jeho důsledku budou neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Tato opatření budou ukončena, jakmile Rada bezpečnosti přijme opatření nutná pro obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.“

bezpečnosti OSN sama přijme opatření nutná pro obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Významný z hlediska vztahu NATO a Charty OSN je také článek 7 Severoatlantické smlouvy. Ten stanoví, že se Severoatlantická smlouva nedotýká a nesmí být vykládána tak, aby jakkoli ovlivňovala práva a povinnosti vyplývající z Charty OSN a potvrzuje primární odpovědnost z Rady bezpečnosti OSN za udržování mezinárodního míru a bezpečnost.

Můžeme se setkat i s názorem, že NATO není oblastní dohodou ve smyslu Charty OSN, protože operuje takřka po celém světě. Podle mého názoru to je však nutné odmítnout. Článek 6 Severoatlantické smlouvy jasně stanoví územní působnost organizace⁴². Navíc Charta OSN nedefinuje žádná formální kritéria vymezující regionální organizaci. Oponenti tohoto názoru poukazují také na fakt, že NATO dnes operuje i mimo oblast vymezenou článkem 6. Nejčastěji zmiňovanou operací NATO je ISAF v Afghánistánu. I tato vysvětlení považuji za neopodstatněná. Dnešní bezpečnostní situace v globalizovaném světě je křehká. Hrozby útoku mohou přijít i z oblastí mimo geografické hranice NATO, ale mají schopnost ohrozit bezpečnost v euroatlantické oblasti (terorismus, šíření zbraní hromadného ničení atd.). Kromě operace ISAF v Afghánistánu NATO operuje i v Súdánu, kde podporuje misi Africké unie.

Dnešní Organizace Severoatlantické smlouvy již není pouze aliance kolektivní obrany, ale její pole působnosti se posunulo blíže k budování míru. Prvním signálem byl již dokument nazvaný Strategický koncept NATO (zkr. SK NATO) přijatý v roce 1991. Ten reagoval na změny v mezinárodních vztazích po konci studené války. Zejména tedy nutnost širšího pojetí bezpečnosti založené na dialogu, spolupráci a kolektivní bezpečnosti. Navrhované změny se měly týkat i struktury vojenských sil. Základním principem nové strategie se měla stát maximální pružnost vojenských jednotek. V květnu roku 1991 byl na zasedání ministrů obrany v Bruselu oficiálně potvrzen záměr NATO vytvořit novou strukturu vojenského potenciálu, která se bude skládat z hlavních obranných sil, sil

---

⁴² Území kterékoliv smluvní strany v Evropě a Severní Americe, území Turecka a ostrovy pod jurisdikcí kterékoliv smluvní strany v severoatlantickém prostoru severně od obratníku Raka.

okamžité reakce (IRF), sil rychlé reakce (RRF) a rezerv (RF)⁴³. Tento proces vyvolala nastalá situace, kdy úhlavní nepřítel NATO, totiž Varšavská smlouva, přestal existovat a obrovské konvenční armády států NATO ztratily smysl. Naopak nové bezpečnostní hrozby vyžadovaly lehké, rychle nasaditelné a letecky přepravitelné jednotky, které jsou schopné dlouhodobého nasazení daleko od svých základů.

Proces restrukturalizace pokračoval na pražském summitu NATO v roce 2002. Zde byl přijat Pražský závazek ke schopnostem (Prague Capabilities Commitment, PCC). Cílem tohoto dokumentu bylo vytvořit potřebné obranné schopnosti v těchto kritických oblastech: ochrana proti chemickému, biologickému, radiologickému a jadernému útoku; zajištění velitelské, komunikační a zpravodajské převahy; zlepšení interoperability⁴⁴ rozmístěných jednotek a klíčových aspektů bojové efektivity. Součástí PCC bylo i vybudování tzv. Sil rychlé reakce NATO (NATO Response Forces, NRF). NRF se skládají z moderních, flexibilních, rychle rozmístitelných, univerzálních a vysoce výkonných pozemních, vzdušných a námořních sil se schopností okamžitého nasazení kdekoli v souladu s rozhodnutím NAC. NRF mohou být nasazeny například v operacích na prosazení míru, v humanitárních a záchranných operacích nebo jako odstrašující prostředek⁴⁵. Celkem Síly rychlé reakce představují asi 25tisícovou jednotku, která je připravena k nasazení kdekoli na světě během 5 dnů. NRF jsou složeny z pozemních, vzdušných i námořních sil.

Vztahy s Ruskem

Vztah Severoatlantické aliance s Ruskem patřil již od dob skončení studené války ke klíčovým. Krokem vpřed bylo založení Rady NATO-

---

⁴³ Viz kapitola 12, NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, Brussels, 1995.

⁴⁴ Míra interoperability vyjadřuje schopnost různých národních armád operovat společně díky komunikačním prostředkům, používáním stejného jazyku, jednotným operačním postupům. Pro potřeby vojenských sil NATO se používá systém standardů STANAG.

⁴⁵ ČR se do rotací NRF zapojuje především jednotkami z oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení (OPZHN). ČR se výrazně zapojila do 3. rotace NRF (2. pololetí 2004) prostřednictvím mnohonárodního praporu chemické, biologické, radiační a jaderné ochrany NATO, kde v letech 2003 - 2004 působila v roli vedoucí země (lead nation).

Rusko (NATO-Russia Council, NRC). Tato Rada má sloužit jako společný koordinační orgán ke zlepšení vzájemných vztahů, v boji proti terorismu, při kontrole zbrojení a pro protiraketovou obranu. Česká republika se podílí v rámci NRC na financování studie interoperability systému protiraketové obrany bojiště.

Velitelské struktury a plánovací procedura NATO

Nejvyšším vojenským orgánem NATO je Vojenský výbor (Military Committee, MC). Ten doporučuje politickým orgánům NATO opatření, která považuje za nutná pro společnou obranu prostoru NATO. Schází se alespoň jednou týdně na úrovni stálých vojenských zástupců armád členských zemí.

Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě (Supreme Headquarters Allied Powers Europe, SHAPE) je orgán, který má na starosti strategickou přípravu vojenských operací a jejich průběh. Sídlo má v belgickém Monsu.

Druhé velitelství, které vzniklo po reformě přijaté na summitu v Praze, má na starosti transformaci vojenských schopností armád členských zemí, tak aby dokázaly společně vést operace v celém spektru aliančních úkolů - Velitelství pro transformaci aliančních sil (Allied Command Transformation, ACT) má sídlo v Norfolku v USA⁴⁶.

U vojenských úkolů Severoatlantické aliance je velmi problematičtá už fáze příprav (např. otázka, do jaké míry by se měla daná regionální organizace podílet na utváření mandátu RB), realizace mise (velení operace, nekompatibilita jednotek atd.) a také pravděpodobné kritické hlasy mnoha států, že v podstatě „regionální“ organizace zasahuje do oblasti, které spadá do pole působnosti OSN.

Plánovací procedura operací NATO začíná v Radě (NAC), která přijímá balík možností, které lze v dané situaci podniknout. Toto usnesení představuje jakýsi vnitřní mandát pro postup dalších orgánů NATO. Na základě toho mandátu vypracuje Vojenský výbor NATO složený ze

---

⁴⁶ Celé schéma vojenských orgánů NATO viz příloha č. 2.

zástupců armád členských států, ve spolupráci s Vrchním velitelstvím sil v Evropě (SHAPE), hlavním vojenským velitelstvím, plán operace. SHAPE následně zpracuje podrobné směrnice pro podřízené velitele. SHAPE je také zodpovědné za určení potřebných sil pro provedení mírové operace, jejich sestavení a přesun do mírové oblasti.

Evropská unie

Evropská unie (European Union, EU) je nadstátním spolkem, který sdružuje v současné době 27 evropských zemí. Právní zakotvení EU, složení členských států a celkově poslání EU se za období téměř dvaceti let (1993 – 2012) velmi změnilo a následující část mé práce tento vývoj chronologicky shrnuje. Zaměřuji se při tomto mapování zejména na změny, které úzce souvisí s EU jako platformou pro bezpečnější (nejen) evropský prostor.

Jakkoli má integrace v Evropě hluboké kořeny, sahá daleko do historie evropských zemí a jejími motivy byly i ekonomické důvody, vždy zůstávalo tím klíčovým politickým argumentem pro prohloubení integrace vyřešení otázky bezpečnosti v evropském prostoru. Nad touto otázkou se evropským politikům snáze hledala shoda a to v důsledku posouvalo celý integrační proces kupředu⁴⁷.

Zahraničněpolitická úloha EU dlouhou dobu hledala svou tvář a procházela si svým vývojem, který bude předmětem mé analýzy na následujících stránkách. Nutno zmínit, že ani doktrína zabývající se bezpečnostními a obrannými aktivitami EU není v tomto ohledu jednotná⁴⁸. V tomto ohledu se rozdělil přístup k společné zahraniční a bezpečnostní politice EU mezi odborníky na tři rozdílné proudy. První nahlíží na tuto politiku jako na jednotnou zahraniční politiku zemí EU v rámci druhé pilíře (viz. kapitola Maastrichtská smlouva). Druhý přístup zkoumá zahraničně-bezpečnostní politiku EU ještě širěji, když při posouzení, co je a co není

---

⁴⁷ srov. HÝBNEROVÁ, Stanislava. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) a evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) EU: výzvy, možnosti, meze. In Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2005. Praha : Karolinum, 2006, s. 145

⁴⁸ tamtéž

zahraničně-bezpečnostní politika, zkoumá všechny nástroje, které třípilířový systém nabízí. Do této politiky tak pod úhlem tohoto pohledu spadají i ekonomické nástroje jako je rozvojová a finanční pomoc, neboť i tyto nástroje v důsledku vytváří vztahy EU a ostatních zemí. Třetí pohled se vypořádává s touto politikou tvrzením, že EU jakožto organizace sui generis nevykazuje rysy státu, tudíž na ni nelze pohlížet jednoduše a tato politika musí být důsledně rozlišována podle oblasti, kterou řeší, tedy zda spadá pod první pilíř komunitární zahraniční politiky, nebo pod druhý z pilířů (společná zahraniční a bezpečnostní politika) anebo zda se nejedná o zahraniční politiku konkrétního členského státu. Všechny tyto přístupy ovšem dnes již překonány tzv. Lisabonskou smlouvou přijatou v roce 2007, která nově koncipuje vnější vztahy EU a hlavně překonává trojpilířové rozdělení. Pro lepší pochopení celé problematiky, je ovšem nutné čtenáři přiblížit i historický vývoj bezpečnostní problematiky v Evropě.

Historický vývoj

První kroky k evropské integraci spatřujeme ihned po druhé světové válce. Na scéně se objevují snahy o upevnění míru a bezpečnosti na kontinentu. Jedním z důvodů je reakce na rozmach Sovětského svazu. Dále to bylo také prohlášení amerického prezidenta, že pokud chtějí evropské země počítat s americkou angažovaností v evropském prostoru, měly by si vytvořit vlastní regionální obranné struktury. K prvním, spíše neformálním, jednáním došlo mezi Velkou Británií a Francií koncem roku 1946. Jednání nakonec přinesla kýžené ovoce. 4. března 1947 byly v Dunkerque podepsány bilaterální dohody mezi oběma státy, které se týkaly vzájemných konzultací v ekonomických otázkách a společných vojenských akcích v případě především německé agrese. Ovzduší v Evropě ale nezlepšovala ani sovětská angažovanost v Československu té doby. I toto bylo důvodem, proč došlo v březnu 1948 po dalších politických jednáních zástupců Velké Británie, Francie, Belgie, Lucemburska a Nizozemska k podpisu tzv. Bruselské smlouvy (též nazývané Bruselský pakt nebo Západní unie). Podepsaná smlouva vyjadřovala odhodlání společného postupu při vnější

agresi. Článek 5 této smlouvy hovořil jasně: „Pokud se kterákoliv ze smluvních stran stane objektem vojenského napadení v Evropě, ostatní smluvní strany, v souladu s ustanoveními článku 51 Charty Spojených národů, poskytnou v rámci svých možností napadené straně veškerou vojenskou a další pomoc.“ Státy, které tak přistoupily k tzv. Bruselskému paktu, tak přijaly závazek, i když zatím dosti neurčitý, že v případě napadení jiným státem, provedou kolektivně kroky k využití práva na sebeobranu. Tento pakt potvrdil individuální práva zúčastněných států, jakož i jejich mezinárodní závazky, které pro ně vyplývají z Charty OSN. Dále pak vyžaduje od každého z nich závazek nevstupovat v žádné jiné mezinárodní ujednání, jež by mohlo být v rozporu s tímto paktem.

Institucionálně byla Západní unie (dále jen „ZU“) tvořena Výborem ZU pro obranu, který tvořili ministři zahraničí všech pěti členských států a dále Výborem náčelníků štábů ZU. Do čela vojsk pak měl být jmenován jeden velitel. Zvolen byl tehdejší náčelník imperiálního generálního štábu Velké Británie polní maršál Bernard Montgomery. Jakožto nejvyšší velitel měl koordinovat součinnost pozemního vojska, námořnictva a letectva. Sídlem velitelství (zkr. UNIFORCE) bylo francouzské Fontainebleau.

ZU se také později stala základem pro vyjednávání o společné obraně v případě napadení v euroatlantickém prostoru, které vyvrcholilo podepsáním Severoatlantické smlouvy ve Washingtonu D.C. o rok později (NATO, viz výše).

EOS

Otázkou, která rozvířila evropskou politickou scénu v dalších letech, bylo začlenění Spolkové republiky Německo (SRN) do evropských ekonomických a bezpečnostních uskupení, zejména do Bruselského paktu a do NATO. Francie přišla s návrhem na vytvoření Evropského obranného společenství. Tento plán nesoucí jméno francouzského ministerského předsedy Reného Plevena v podstatě nabízel vytvoření společné evropské armády. Postaven byl na stejném nadnárodním principu jako ESUO

(Evropské společenství uhlí a oceli). Celý plán však provázely problémy týkající se interoperability armád. Komplikace vznikaly kvůli jazykové odlišnosti, rozdílnosti ve velících strukturách a ve vojenské tradici. I přes tyto problémy přistoupilo šest států⁴⁹ v květnu 1952 k podpisu Smlouvy o vytvoření Evropského obranného společenství (European Defense Community, EDC - česky EOS). Hlavním principem tohoto společenství byla kolektivní obrana v případě napadení jednoho z členů. EOS však neprošel úspěšně ratifikačním procesem ve Francii. Důvodů, proč byl tento ambiciózní plán zastaven zemí, která ho sama předložila, můžeme vidět několik. Uvolnění napětí v Evropě zapříčiněné Stalinovou smrtí (5. března 1953) a uzavření míru v korejské válce by byly jedny z nich. Dále pokračovalo i budování struktur NATO a tak nutnost samostatné evropské obranné aliance ustupovala do pozadí.

Národní shromáždění francouzského parlamentu hlasovalo o ratifikaci EOS jako poslední ze zemí, které smlouvu podepsaly. Politické rozložení sil již nebylo tak proevropsky orientované a tak hlasování dopadlo 319 ku 264 v neprospěch EOS.

Smlouva o ZEU

Další přípravu budování vlastních evropských institucí zajišťujících mír a bezpečnost si vzala pod taktovku Velká Británie. Ta na pařížské konferenci v roce 1954 navrhla využít stávajících evropských bezpečnostních závazků a řešit aktuální bezpečnostní potřeby západní Evropy v rámci již existující struktury Bruselského paktu z roku 1948. Pařížská konference navrhla založení Západoevropské unie (Western European Union, WEU – česky ZEU). Jednalo se o organizaci plynule navazující na stávající strukturu Západní Unie.

Smlouva o Západoevropské unii byla podepsána 23. října 1954. Smluvními státy této organizace se staly státy Bruselského paktu rozšířené o Itálii a západní Německo. Hlavním cílem ZEU bylo čelit rozpínavosti

---

⁴⁹ Pět států Bruselského paktu plus Itálie.

komunistického impéria. Nově byly rozšířeny i některé pravomoci spolku a zmíněna byla i otázka odzbrojení. Smlouva zakládající ZEU se vyjádřila i k otázce rozděleného Německa. Definitivně k 20. říjnu 1955 ukončila okupační statut západního Německa a uznala jeho suverenitu. Tím se otevřela cesta západního Německa ke členství v NATO.

Bezprostřední reakcí východního bloku komunistických zemí na založení ZEU bylo podepsání Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci⁵⁰.

Smlouva o ZEU poskytla Francii dostatečné záruky proti nekontrolovanému znovuvyzbrojení Německa a vyřešila problémy ve vztazích mezi oběma zeměmi (např. statut Sárska).

V 60. a 70. letech byla ZEU místem, kde se vyjednávaly celoevropské otázky. ZEU totiž měla na rozdíl od EHS za člena i Velkou Británii a tak se stala vhodným diskusním fórem. Zde bylo také poprvé navrženo, aby se Velká Británie stala členem EHS. V těchto letech vojenský význam ZEU postupně klesal a roli rozhodující obranné síly převzala euroatlantická bezpečnostní struktura. K jistému posilování významu ZEU docházelo koncem 80. let na základě koncepce posilování evropského pilíře NATO.

Dalšího významného posunu v prohlubování evropské integrace v oblasti vnějších vztahů bylo dosaženo na jednání předsedů vlád zemí Evropských společenství⁵¹ konaného v roce 1969, kde bylo dohodnuto, že v oblasti zahraniční politiky budou členské země jednat na základě volné spolupráce. Následná tzv. Lucemburská zpráva, která dávala základ Evropské politické spolupráci (European political cooperation, EPC – česky EPS), jejíž podstatou bylo konání pravidelných summitů, na kterých byla přijímána společná stanoviska. Tato spolupráce stála však mimo primární právo EU. Jeho součástí se stala v roce 1986, kdy byl přijat Jednotný evropský akt (Single European Act, SEA – česky JEA). Nutno ovšem připomenout, že evropská zahraniční politika, resp. diplomacie měla před

---

⁵⁰ Podepsané 14. 5. 1955 ve Varšavě.

⁵¹ EHS, ESUO a Euratom byly smlouvou o zřízení společné Rady a společné Komise Evropských společenství, jinak tzv. „Slučovací smlouvou“ podepsanou dne 8. dubna 1965 s platností od 1. července 1967 spojeny a začaly fungovat pod jedním názvem Evropská společenství.

přijetí JEA oporu i na jiných evropských fórech. Podpůrnou úlohu zde například sehrála mezivládní organizace KBSE⁵² (viz. kapitola OBSE).

JEA byl důležitým dokumentem ve vývoji evropské spolupráce, resp. EPS. Byl přijat 28. února 1986⁵³. Cílem JEA bylo upravit fungování ES podle aktuálních potřeb a přetvořit je na jedinou ekonomickou jednotku – tzv. jednotný vnitřní trh, který umožní na území všech států ES volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob. Projekt tvorby jednotného vnitřního trhu byl časově rozvržen do konce roku 1992.

JEA však přinesl také významné změny v institucionálním fungování ES. Například zde byla jako stálá součást institucionální struktury jmenována Evropská rada, která se měla scházet nejméně dvakrát do roka.

JEA také výrazně omezil užívání institutu jednomyslnosti. ES totiž již neměla 6, ale 12 členů a to v důsledku znemožňovalo efektivní fungování ES. Toto pravidlo bylo zachováno i po přijetí Maastrichtské smlouvy a v kontextu prvního pilíře je tak pravidlem hlasování kvalifikovanou většinou. V rámci druhého a třetího pilíře je nicméně stále pravidlem jednomyslnost.

JEA řešil hlavně ekonomické otázky integrace. Odstraňoval například zbývající překážky, tak aby mohl vzniknout jednotný trh ES. Dopad JEA na zahraniční a bezpečnostní politiku ES nebyl až tak zásadní. Na základě JEA byl zřízen sekretariát Evropské politické spolupráce se sídlem v Bruselu a dále JEA obsahoval závazek členských států formulovat a společně provádět zahraniční politiku právě ve smyslu EPS⁵⁴. Za úspěch, který EPS za dobu její aplikace lze přičíst, se považuje přijetí společného postoje k válce o Falklandy v roce 1982. Naopak tato spolupráce selhala při zaujetí jednoznačného postoje proti sovětské invazi do Afghánistánu. Celkově však musíme EPS hodnotit pozitivně, neboť už samotná snaha postupovat v otázce vnějších vztahů kolektivně přispěla k dalšímu rozvoji myšlenky na integrovanou Evropu.

---

⁵² Smith, M. The EU as an International Actor. In: J. Richardson (ed.): European Union; Power and Policy-Making. London, Routledge, 1996, s. 286

⁵³ JEA vstoupil v platnost dne 1. července 1987

⁵⁴ čl. 30 lze považovat ze definici EPS

Otázkami bezpečnosti a obrany se JEA zabýval jen okrajově, neboť šlo přece jen především o diplomatickou spolupráci. Řešení bezpečnostních a obranných otázek se evropští politici snažili hledat spíše na půdě ZEU a NATO⁵⁵. Začátkem 90. let se událo v Evropě mnoho změn - pád Berlínské zdi, přeměna několika socialistických režimů na demokratické, rozpad Sovětského svazu a další. Na to vše se snažila reagovat Evropa novými plány. I když evropský integrační proces vykazoval stále důležitější vliv na evropskou politiku a evropské horizonty, nezahrnoval adekvátní obrannou složku (a to ani po roce 1990)⁵⁶.

Maastrichtská smlouva

Významným posunem na poli evropské integrace se stala smlouva o Evropské unii (dále jen „SEU“), která byla podepsána v Maastrichtu 7. února 1992 a vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Tímto dokumentem byla vytvořena Evropská unie jako nadstátní spolek, jež stojí na systému tzv. tří pilířů. Stávající Evropská společenství tvoří tzv. první pilíř. Jako druhý pilíř byla nově zavedena Společná zahraniční a bezpečnostní politika a jako třetí pilíř spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (od Amsterodamské smlouvy už jen Policejní a soudní spolupráce v trestních věcech).

SZBP – právní aspekty

Nové postoje k bezpečnostní politice byly shrnuty do druhého pilíře. Dokument s názvem Společná zahraniční a bezpečnostní politika (Common Foreign and Security Policy, CFSP - česky SZBP) se stal součástí SEU⁵⁷. Zmíněna je SZBP již v Preambuli SEU (odst. 23), kde si Evropská unie stanovuje za cíl uskutečňovat společnou zahraniční politiku včetně

---

⁵⁵ č. 30 odst. 6 písm. (c) JEA

⁵⁶ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Mezinárodní vztahy po roce 1945. Praha: Karolinum, 2003. s. 149.

⁵⁷ Hlava V. Smlouvy o EU. Jinak též tzv. Maastrichtská smlouva, platná od 1. listopadu 1993.

eventuální tvorby společné obrany a posilovat tak evropskou identitu a nezávislost, a to v zájmu podpory míru, bezpečnosti a pokroku v Evropě a ve světě. Dále jsou konkrétní cíle SZBP uvedeny v článku J.1. odst. 2. SEU. Patří mezi ně zájem chránit společné hodnoty, základní zájmy a nezávislost Unie, posilovat bezpečnost Unie a jejích členských států ve všech formách, zachovávat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu se zásadami Charty OSN a KBSE, podporovat mezinárodní spolupráci, rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát, jakož i dodržování lidských práv a základních svobod. Na tyto cíle SZBP je však nahlíženo odbornou veřejností spíše než jako na precizní operační cíle tak jako na pouhá východiska zahraniční a bezpečnostní politiky⁵⁸. V tomto světle je na SZBP nutno nahlížet jako na opatření pro možné vymezení společné obranné politiky, která může časem vést až ke společné obraně⁵⁹. Nicméně k tomuto mělo dojít až o několik let později amsterodamskou revizí SEU. Rád bych na tomto místě připomněl, že EU se v době svého vzniku neměla ambice prohlásit za organizaci kolektivní obrany⁶⁰.

Vztahy mezi členskými státy a EU v rámci SZBP jsou regulovány obecným mezinárodním právem a interpretace těchto vztahů se řídí Vídeňskou úmluvou o smluvním právu⁶¹.

Nástrojem, jímž měla být SZBP vybavena, byla zejména systematická spolupráce, která byla založena na pravidelných konzultacích, vzájemné informovanosti členských zemí, spolupráci diplomatických a konzulárních zastoupení včetně misí u mezinárodních organizací. Dalším nástrojem SZBP byl tzv. společný postoj, který definuje Rada ministrů zahraničních věcí, kdykoli to považuje za nutné a členské země pak mají za úkol zajistit soulad s takovým postojem. Závaznost společného postoje se neodvozuje ze samotné definice obsažené v čl. J.2 SEU, ale tuto jeho vlastnost lze dovodit

---

⁵⁸ TICHÝ, L., ARNOLD, R., SVOBODA, P. ZEMÁNEK, J. KRÁL, R. Evropské právo. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 842

⁵⁹ č. 17 odst. 1 SEU: „Společná zahraniční a bezpečnostní politika zahrnuje všechny otázky, které se týkají bezpečnosti Unie, včetně postupného vymezení rámce společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně, rozhodne-li tak Evropská rada.“

⁶⁰ srov. ONDŘEJ, J., Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 115

⁶¹ Vídeňská úmluva o smluvním právu platná od 27. ledna 1980, ČR tehdy (ČSR) přistoupila k úmluvě 28. srpna 1987.

především z obecného mezinárodního práva smluvního. A konečně „nejtvrdším“ nástrojem SZBP byla tzv. společná akce přijímaná na úrovni Rady ministrů zahraničních věcí na základě doporučení Evropské Rady, která definuje základní zásady a obecné směry SZBP v úzké spolupráci s předsednickým státem EU. V případě rozhodnutí o zahájení společné akce musí být přesně stanoveny cíle, prostředky, doba trvání a další konkrétní podmínky akce. SEU o provádění společných akcí ve svém článku J.3 říká, že „mají být prováděny v oblastech, ve kterých mají členské státy důležité společné zájmy.“ SEU vyzývá členské země ke zdržení se v jednání, které by bylo v rozporu se zájmy EU a jednat vždy v duchu loajality a vzájemné solidarity. Jasnější směr dala provádění společných akcí Evropská rada, která hned na počátku vymezila pět prioritních oblastí zájmu, kde bude EU SZBP uplatňovat.⁶² Těmito oblastmi bylo *i*) zajištění stabilního míru ve střední a východní Evropě, *ii*) oblast Středního východu (podpora mírového procesu politickými, ekonomickými a finančními prostředky), *iii*) jižní Afrika (podpora proměny společnosti ve vícenárodnostní demokracii skrze podporu volebního procesu a rozvojové spolupráce), *iv*) oblast bývalé Jugoslávie (pomoc při řešení konfliktů na území bývalé Jugoslávie a humanitární pomoc) a *v*) Rusko (podpora demokratického procesu spočívající v pomoci při monitorování průběhu voleb).

V praxi fungování SZBP často docházelo ke zdvojení obou výše uvedených nástrojů, kdy pro jednu událost byl nejprve přijat společný postoj a poté došlo i k odsouhlasení společné akce, což vyvolávalo otázku o smyslu rozdělení těchto dvou institutů. Ideálně nefungovalo ani financování společných akcí, jelikož právní rámec hrazení výdajů na společnou akci nebyl jasně vymezen. Nejtěžší zkouškou životaschopnosti společných akcí členských zemí EU byl konflikt na území bývalé Jugoslávie. Bohužel však díky rozdílným názorům na řešení tohoto konfliktu se stala EU v průběhu jeho trvání pouhým nezúčastněným pozorovatelem a nikterak nezasáhla. Je však třeba zmínit, že členské země EU se operací na urovnání konfliktu

---

⁶² Bretheron, C. Vogler, J. The European Union as a Global Actor. New York: Routledge 2006, s. 183

v bývalé Jugoslávii zúčastnili, avšak nikoliv pod hlavičkou EU, nýbrž jako součást jednotek NATO (zejména Francie a Velká Británie).

Vztah EU – ZEU

Vztah takto definované nově utvořené EU a stávající ZEU byl v politickém prostoru Evropy chápán tak, že ZEU měla sehrát úlohu *integrální součásti vývoje Unie*⁶³. V „Prohlášení o úloze Západoevropské unie a jejích vztazích s Evropskou unií a Atlantickou aliancí“ ze dne 10. prosince 1991 si členské státy ZEU stanovily za cíl „budovat ZEU postupně jako obranný prvek Evropské unie“. Stejný názor zastávala i EU. SEU dokonce ve svém čl. J.4 odst. 2 uvádí, že „Unie požaduje po Západoevropské unii (ZEU), která je nedílnou součástí vývoje Evropské unie, aby vypracovávala a prováděla rozhodnutí Unie, která souvisejí s obranou. Rada ve shodě s orgány ZEU přijímá nezbytná praktická opatření.“ Současně SEU v tomto svém článku (J.4) říká, že tento článek nebrání rozvoji užší spolupráce mezi dvěma nebo více členskými státy na dvoustranné úrovni, v rámci ZEU a NATO, pokud tato spolupráce není v rozporu se SZBP ani ji nenarušuje. SEU nezapomíná ani na tzv. Bruselský pakt a připomíná termín roku 1998, kdy může jakákoli ze stran vystoupit z paktu výpovědí, neboť ten byl uzavřen na dobu 50-ti let.

Spolupráce EU a ZEU měla probíhat na té nejvyšší úrovni. V tomto smyslu je možné zmínit některá opatření, jimiž ZEU přispěla k lepšímu prosazování SZBP, např.: mechanismus pro zlepšení koordinace konzultací a rozhodování v příslušných organizacích, zejména v krizových situacích; pořádání společných jednání příslušných orgánů obou organizací; co nejvyšší harmonizace posloupnosti předsednictví v ZEU a EU, jakož i administrativních pravidel a praxe obou organizací; úzká spolupráce zaměstnanců generálního sekretariátu ZEU a generálního sekretariátu Rady EU, včetně výměny a dočasného přidělení pracovníků; mechanismus, který

---

⁶³ HRUŠKA, Marek. Mezinárodní zajištění bezpečnosti ČR: Evropská unie. In BALABÁN, Miloš, DUCHEK, Jan, STEJSKAL, Libor. Kapitoly o bezpečnosti. Praha: Karolinum, 2007, s. 298.

umožní příslušným orgánům EU, včetně Jednotky pro strategické plánování a včasné varování, využívat zdroje Plánovacího oddělení, Situačního střediska a Satelitního střediska ZEU; spolupráci v oblasti vyzbrojování, je-li to vhodné, v rámci Západoevropské skupiny pro vyzbrojování (ZESV) jako evropského fóra pro spolupráci v oblasti vyzbrojování, EU a ZEU v rámci racionalizace evropského zbrojního trhu a vytváření Evropské zbrojní agentury; praktické mechanismy pro zajištění spolupráce s Evropskou komisí odrážející úlohu SZBP definované v revidované Smlouvě o Evropské unii; prohloubení bezpečnostních mechanismů s Evropskou unií.

Tzv. Petersbergské úkoly

Nedlouho po přijetí Maastrichtské smlouvy v červnu roku 1992 se konala schůzka ministrů zahraničí a obrany členských států ZEU. Tito představitelé se sešli v hotelu Petersberg nedaleko německého Bonnu, aby spolu jednali o posílení úlohy ZEU v systému SZBP EU. Výsledkem jednání byly tzv. Petersbergské úkoly (Petersbergs tasks), které deklarovaly připravenost členských zemí ZEU poskytnout vojenské jednotky z celého spektra svých konvenčních ozbrojených sil pro vojenské úkoly, které jsou prováděny pod velením ZEU. Kromě vojenských akcí zajišťujících kolektivní obranu mohou být jednotky ZEU použity k humanitárním a záchranným akcím, k akcím na udržení míru a akcím bojových jednotek v krizových situacích včetně prosazování míru, tedy na akce, které obsahují kapitoly VI a VII Charty OSN.

Následně byly Petersbergské úkoly zakomponovány do Amsterdamské smlouvy⁶⁴, přesněji do jejího článku 17. Staly se tak součástí SZBP a později i společné obranné politiky. K plnění těchto úkolů se mohou bez dalšího připojit všechny členské státy EU s výjimkou Dánska. Dánsko si při jednáních o podobě Amsterdamské smlouvy vyjednálo

---

⁶⁴ Podepsána členskými státy EU 17. července 1997. Vstup v platnost 1. května 1999.

výjimku, která je obsažena v Protokolu č. 5 k Amsterodamské smlouvě⁶⁵ a spočívá v nepřipojení se Dánska k obranným akcím EU („opt out“).

Jenže ani zakotvení principů společné obrany v primárním právu Evropských společenství nezabránilo konfliktu v Bosně v letech 1992 až 1995 a v Kosovu v roce 1997 a ukázalo se, že Evropa ještě neumí vyřešit ozbrojený konflikt na vlastním území sama. Pomoc tehdy poskytlo NATO, které zasáhlo leteckou kampaní proti Jugoslávii (operace Spojenecká síla, při níž bylo bombardováno zejména území Srbska letouny NATO).

Průběh konfliktů v bývalé Jugoslávii byl velice důležitým mezníkem v diskusi o tom, zda má Evropa budovat svoje vlastní obranné kapacity nebo využívat kapacity NATO. Odpověď na tuto otázku hledalo ministerské zasedání NATO konané v červnu 1996 v Berlíně. Oddělit kapacity ZEU od kapacit NATO by znamenalo nepřijatelnou finanční a zdrojovou zátěž pro většinu evropských zemí a ve své podstatě by došlo k silnému oslabení transatlantické vazby. Evropané v tomto období si nedovedli představit zpochybnění významu USA pro evropskou bezpečnost a řešení krizí na tomto kontinentě. V tom jim ostatně dávaly za pravdu zkušenosti celého 20. století, kdy Evropa bez USA nebyla schopna samostatně vyřešit žádnou velkou krizi - ať už se jednalo o 2. světovou válku nebo studenou válku. Berlínské komuniké tak představuje určitý kompromis mezi politickými ambicemi Evropy a jejími reálnými vojenskými schopnostmi. Za výsledky jednání je nezbytné vidět silný vliv a tlak USA k dosažení toho, že se nebude vytvářet samostatný evropský pilíř uvnitř NATO, což by zákonitě vedlo k oslabení NATO jako celku. Udržení pevné transatlantické vazby prostřednictvím silné Aliance je trvalým zájmem (nejen) USA jak z hlediska vlivu USA v Evropě, tak z hlediska jejich trvalého závazku přispívat do systému evropské bezpečnosti. Berlín tak konkretizoval do té doby nejasné vztahy NATO-ZEU.

---

⁶⁵ Protokol č. 5 k Amsterodamské smlouvě, Článek 6: „Pokud jde o opatření přijatá Radou v oblasti čl. J.3 odst. 1 a J.7 Smlouvy o Evropské unii, neúčastní se Dánsko vypracování a provádění těch rozhodnutí a činností Unie, které mají vliv na obranu, nebudou však bránit členským státům v rozvíjení užší spolupráce v této oblasti. Dánsko se proto neúčastní přijímání těchto opatření. Dánsko není povinno přispívat na financování operativních výdajů, které z těchto opatření vyplývají.“

Další diskuse byly zaměřeny na řešení otázky - co dál se ZEU? Vykrytalizovaly dva názory na její budoucnost. Jeden se názorový proud se přikláněl k zachování nezávislé existence (názor tzv. atlantistů podporovaný USA) a druhý tendoval k jejímu začlenění do struktur EU (názor tzv. europeanistů). Jedná se o velice spleťový problém, který nelze řešit jednoduše ani jedním, ani druhým způsobem bez vzájemné interakce.

Amsterodamská smlouva poprvé zmiňuje možnost integrace ZEU do EU. Vybrané zakládající státy - Francie, Itálie, Belgie, Německo, Lucembursko (spolu se Španělskem) - v procesu přípravy výše zmíněné smlouvy dokonce předložily návrh na tzv. kalendář postupné integrace ZEU do EU. Neutrální státy (Švédsko, Rakousko) však tuto myšlenku striktně odmítly, a to hlavně za účelem dodržení požadavku udržet EU bez vojenské dimenze. Stejně tak tuto odmítlo tuto myšlenku Dánsko a Velká Británie z obav z případného narušení transatlantické vazby. Vytváření "společné evropské obrany" se v konečném textu Amsterodamské smlouvy nestalo díky vlivu neutrálních států cílem, jehož má být dosaženo, ale spíše souborem různých opatření, z nichž některá byla zahrnuta do Amsterodamské smlouvy (uhrazení rozpočtových výdajů, princip "konstruktivní absence", přidělení role Vysokého představitele EU pro SZBP generálnímu tajemníkovi Rady EU (tzv. Mr. PESC)⁶⁶, vytvoření jednotky včasného varování a plánování opční spolupráce členských zemí ve zbrojní oblasti ap.). Nicméně hlavním přínosem Amsterodamské smlouvy se zůstávají tzv. Petersbergské úkoly prováděné ZEU jménem EU.

ZEU se jako "integrální část rozvoje Unie" poprvé pro EU stává "přístupem k operačním schopnostem" v těchto nových operacích, kterých se mohou (ale nemusejí) zúčastnit jak členské země EU, tak země partnerské. Amsterodamská smlouva však nevyřešila otázku kolektivních bezpečnostních záruk, což je jedna z nejproblematictějších otázek institucionálního uspořádání bezpečnostní a obranné identity EU.

Mezi nástroje SZBP EU přibyl Amsterodamskou smluvní revizí ještě jeden nový nástroj, kterým je tzv. „společná strategie“. Ukotven je v čl. 13

---

⁶⁶ první Vysokým představitelem EU pro SZBP byl v roce 1999 zvolen Javier Solana

(bývalý článek J.3) SEU, v němž se o tomto novém nástroji uvádí, že „Evropská rada rozhoduje o společných strategiích, které Unie provádí v oblastech, kde existují důležité společné zájmy členských států. Ve společných strategiích jsou vymezeny cíle, doba trvání a prostředky, které Unie a členské státy poskytnou.“⁶⁷

Samotné fungování SZBP je založeno na konsensu členských států EU. Evropská rada stanovuje základní rámce směřování SZBP. Dílčí otázky se pak řeší na zasedání ministrů zahraničí (Rada EU, nebo také jinak Rada ministrů). Pro přijetí rozhodnutí je potřeba souhlas všech členských států EU (kromě procedurálních záležitostí). Členský stát dále může využít princip tzv. konstruktivní absence, což v podstatě znamená, že se zdrží hlasování. Toto však může použít pouze omezená skupina států (představující max. 1/3 hlasů v Radě ministrů). V případě schvalování společných strategií je třeba souhlas všech členských států EU. V případě, že se Rada ministrů rozhoduje o společném postoji nebo akci a pro danou oblast již byla odsouhlasena společná strategie, hlasuje se systémem kvalifikované většiny.

EU v otázkách SZBP navenek zastupuje členská země předsedající Evropské radě⁶⁸. Fakticky je tato činnost prováděna stávajícím a budoucím předsedou Evropské rady, kterým je nápomocen Vysoký představitel EU pro SZBP⁶⁹.

EBOP - Evropská bezpečnostní a obranná politika

Konflikt v bývalé Jugoslávii dodal otázce evropské bezpečnosti ještě mnohem větší naléhavost. Možnost, že budování SZBP EU přeroste ve spolupráci v oblasti obrany, čímž se v evropské terminologii rozumí vojenská dimenze bezpečnostní politiky, předpokládala už Maastrichtská smlouva. Podobně hovoří o SZBP také článek 17 (1) Amsterodamské

---

⁶⁷ jednou ze současných společných strategií je například Společná strategie pro Středomoří (Common Strategy 2000/458/CFSP) uveřejněná dne 22. července 2000 v Official Journal č. OJ L 183.

⁶⁸ čl. 18 odst. 1 Smlouvy o EU

⁶⁹ čl. 18 odst. 3 Smlouvy o EU

smlouvy, který případnou spolupráci na společné obraně podmiňuje rozhodnutím Evropské rady. Cestu k budoucí EBOP otevřel francouzsko-britský summit v Saint-Malo v prosinci 1998. Zde se představitelé obou zemí, Jacques Chirac, Lionel Jospin a Tony Blair, shodli na tom, že pokud má EU hrát svoji roli na mezinárodní scéně, musí být schopná organizovat a provádět autonomní operace v rozsahu Petersbergských úkolů. V kontextu předchozího postoje Velké Británie tak lze pozorovat, že Velká Británie změnila svůj postoj k budování autonomní evropské obrany.

V první polovině roku 1999 se na summitu v Kolíně nad Rýnem společná obranná politika stala jedním z hlavních bodů agendy EU. Ještě koncem roku na summitu v Helsinkách položila Evropská rada základy Evropské bezpečnostní a obranné politiky. Ta se od té doby buduje na dvou úrovních. Na první jde o vytvoření institucionální páteře EBOP v rámci druhého pilíře EU, na druhé o systematické posilování evropských vojenských prostředků a schopností. Součástí EBOP je i rozvíjení nevojenských prostředků zvládání krizí.

Niceská smluvní revize

Summit ve francouzském Nice konaný v prosinci 2000 měl připravit EU na rozšíření členské základny o další, převážně východoevropské státy. Smlouva, která byla na tomto summitu dohodnuta a následně podepsána⁷⁰, pak měla také za cíl zefektivnění práce orgánů Společenství a zvýšení jejich legitimity pomocí změněného systému hlasování v Evropském parlamentu a Evropské radě. Mimo tyto otázky se Niceská smlouva dotkla i čl. 17 SEU, který definuje základní rámec SZBP. Musely být odstraněny některé neaktuální body dotýkající se vztahu ZEU s EU. Niceská smlouva zakotvuje, že budoucí operace provádí EU sama a nikoli prostřednictvím ZEU, jak bylo uvedeno v Amsterodamské smlouvě. Niceská smlouva klade důraz i na prohlubování společné obranné politiky.

---

⁷⁰ Niceská smlouva byla podepsána 26. února 2001 a vstoupila v platnost 1. února 2003.

Obecně lze hodnotit niceskou smluvní revizi jako snahu o dosažení větší pružnosti a získání vyšší rychlosti v rámci SZBP. Za tím účelem byly do SEU doplněny čl. 27a až 27e, které definují *posílenou spolupráci* mezi členskými státy v oblasti SZBP, jejímž cílem je ochrana hodnot EU. Čl. 27b negativně vymezuje *zesílenou spolupráci*, neboť uvádí, že se nemůže se týkat otázek souvisejících s vojenstvím nebo s obranou (týká se pouze provádění společné akce nebo společného postoje). Niceská summit také pokračoval v institucionálních změnách započatých na summitu v portugalské Feiře. Statut těchto orgánů však nakonec, s výjimkou Politického a bezpečnostního výboru nebyl do smluvního textu zahrnut. Proti byly zejména neutrální státy, kterým zakotvení vojenských orgánů v základním smluvním dokumentu EU vadilo nejvíce⁷¹. Stranou textu smlouvy tak zůstal Vojenský výbor EU a Vojenský štáb EU.

Vojenské aspekty EBOP

Ukazuje se, že vytváření vojenských kapacit je tou obtížnější součástí EBOP, náročnou na čas i finance. Na summitu v Helsinkách v prosinci 1999 vytyčila Evropská rada v této oblasti tzv. Základní cíl (European Headline Goal, EHG), který stanoví, že do roku 2003 by měla EU zřídit vojenský sbor o síle padesáti až šedesáti tisíc vojáků, schopný nasazení do šedesáti dnů a udržitelný v akci nejméně jeden rok s adekvátní vzdušnou a námořní podporou. I přesto Evropský sbor není stálou armádou, je založen na dobrovolných příspěvcích členských států EU respektující neutralitu některých členských států, popř. jejich závazky vůči NATO⁷². Pokrok v jeho

---

⁷¹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) a evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) EU: výzvy, možnosti, meze. In Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2005. Praha: Karolinum, 2006. s. 167

⁷² čl. 17 odst. 1 SEU: „SZBP zahrnuje všechny otázky, které se týkají bezpečnosti Unie, včetně postupného vymezení rámce společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně, rozhodne-li tak Evropská rada. V tomto případě doporučí Evropská rada členským státům přijetí takového rozhodnutí v souladu s jejich ústavními předpisy. Politika Unie podle tohoto článku se nedotýká zvláštní povahy bezpečnostní a obranné politiky některých členských států a uznává závazky některých členských států uskutečňujících svou společnou obranu v rámci NATO, které vyplývají ze

budování hodnotí každý rok zvláštní konference. Na summitu v Laekenu (2001) Evropská rada deklarovala, že Unie je prozatím schopná plnit pouze některé Petersbergské úkoly.

Budování institucí EBOP bylo v podstatě dokončeno v roce 2001, kdy začal fungovat stálý Politický a bezpečnostní výbor (Political and Security Committee, PSC), Vojenský výbor EU (EU Military Committee, EUMC) a Vojenský štáb EU (EU Military Staff, EUMS). Už o rok dřív byla de facto zastavena činnost ZEU.

Vedle hlavního kontingentu EU (50 až 60 tisíc vojáků) by měly důležitou roli hrát tzv. síly rychlé reakce (nazývané také EU Battle groups). Battle groups jsou uskupení, která jsou složena na úrovni praporu o počtu zhruba 1500 vojáků v poli (tj. pěší prapor, velitelství a štáb, velitelská rota, 3x pěší rota, průzkum a logistické zabezpečení) včetně sil bojové podpory (např. ženisté, protivzdušná obrana, komunikační a informační podpora, průzkum, zpravodajství, ochrana proti ZHN) a sil zabezpečení služeb v boji (např. zdravotní služba, civilně-vojenská spolupráce, vojenská policie). Jednoduše řečeno mají být schopny zasáhnout jak na pevnině, tak ve vodě i ve vzduchu.

O vyslání EU BG do akce rozhodne EU (vyslání musí schválit všech 25 členů Rady EU a představitelé států, které také přispívají svými jednotkami, Norska a Turecka) do pěti dnů. Poté, co EU rozhodne o vyslání svých jednotek, jsou tyto jednotky schopné se rozmístit do daných lokací nejpozději do 10 dnů (okruh působení EU BG je rádius 6000 km se středem v Bruselu). Na místě pak setrvávají 30 dní, s možností prodloužení o 90 dnů, popřípadě do příchodu stabilizačních jednotek.

Celkem bylo vytvořeno 13 uskupení EU BG, které se střídají v pohotovosti (vždy minimálně dvě uskupení) každých šest měsíců. Naše armáda vytvořila společnou jednotku s armádou Slovenské republiky a toto bojové uskupení bude mít pohotovostní režim v druhé polovině roku 2009.

Mezi vojenské aspekty EBOP zcela jistě patří i budování evropského lokalizačního systému GALILEO, čímž se Evropy chce odpoutat od

---

Severoatlantické smlouvy a které jsou v souladu se společnou bezpečnostní a obrannou politikou vytvořenou v tomto rámci.

závislosti na americkém systému GPS. Stejně tak lze zmínit i výrobu vojenského letounu Airbus A-400M⁷³

Civilní aspekty EBOP

Jak bylo uvedeno výše, součástí EBOP je i rozvíjení nevojenských prostředků zvládání krizí. Vše se soustředilo především na různé formy politického dialogu, humanitární pomoc a krizovou prevenci.

Na dalším summitu Evropské rady konaném v červnu 2000 v portugalské Feiře byly stanoveny čtyři hlavní oblasti činností prováděných v rámci civilní složky EBOP. Za základ řešení krizových situací byly určeny tyto oblasti: (i) policie, (ii) posílení právního státu, (iii) civilní administrativa a (iv) civilní ochrana. Zatím účelem členské státy vyhradily 5000 policistů, které bude možné nasadit při řešení krizových situací v rámci mezinárodních misí. Pětina z tohoto počtu měla být schopna tzv. rychlého nasazení, tj. do 30 dnů a v délce trvání do jednoho roku⁷⁴. Později byl počet policistů zařazených do jednotek rychlého nasazení zvýšen na 1400.

Policejní mise mohou mít podobu preventivních akcí, akcí na zmírnění dopadů krizových situací, nebo akcí na podporu zvýšení legitimacy místní policie, justice. Za jednu z prvních policejních misí v rámci EBOP lze označit misi EUPOL-PROXIMA (vzdělávání místních policistů v bývalé jugoslávské republice Makedonie), která probíhala na základě přijatého rozhodnutí Rady EU o společné akci ze dne 29. září 2003 uveřejněného pod č. 2003/681/CFSP⁷⁵.

Posilování právního prostředí (nebo jinak posilování právního státu) je svou povahou oblast, jež má podpůrný charakter k policejním misím. Tyto dvě oblasti jsou mnohdy vzájemně propojeny a pro efektivní fungování

---

⁷³ SVOBODA, Pavel. Právo vnějších vztahů EU: (oblast policejní a justiční spolupráce): vysokoškolská právnická učebnice. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010, 244 s

⁷⁴ SVOBODA, Pavel. Právo vnějších vztahů Evropské unie. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2007, 318 s. ISBN 978-807-2016-532.

⁷⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:02:32003E0681:CS:PDF>

policejních složek musí být vytvořeno i následné efektivní vymáhání práva. Pro tento účel schválily členské země EU svá pravidla pro výběr soudců, státní zástupců a expertů na trestní řízení, kteří mohou být vysláni do mezinárodních akcí pod hlavičkou EU. V květnu 2002 se uskutečnila v Bruselu plánovací konference, na které členské země přislíbily poskytnout celkem 282 specialistů se zaměřením na posilování právního prostředí. Výsledkem této konference bylo i vytvoření sítě vzdělávacích institucí určených pro prohlubování vzdělávání účastníků takových misí (obdobný systém vzdělávání má i OBSE – systém REACT). Dále ze závěrů konference vyplynula nutnost užší spolupráci v rámci stávajících struktur fungování soudních systémů jednotlivých členských zemí (nastavení parametrů pro fungování místních soudů až po výběr vězeňských dozorců).

Jako příklad civilní mise v oblasti podpory právního prostředí uvádím evropskou misi v Iráku. Dne 21. února 2005 rozhodla Rada EU o vytvoření Integrované mise v oblasti podpory právního státu v Iráku (EUJUST LEX) (s výhradou oficiálního pozvání iráckými orgány - k tomu došlo zvacím dopisem předsedy prozatímní vlády Ibrahimem al-Jaafariem dne 1. června 2005). Dne 7. března 2005 Rada EU vytvořila mandát pro společnou akci přijetím rozhodnutí uveřejněným pod č. 2005/190/ CFSP⁷⁶. Tato mise původním rozhodnutím plánovaná do 30. června 2006 byla postupně dalšími rozhodnutími Rady EU prodlužována a současný mandát udělený rozhodnutím Rady EU ze dne 14. června 2010 uveřejněným pod č. 2010/330/CFSP⁷⁷ vyprší 30. června 2012. Velitelem této mise je od října 2011 brigádní generál László Huszár (Maďarsko). Tato mise se zabývá urgentními potřebami v iráckém systému trestního soudnictví prostřednictvím školení pro důstojníky na střední úrovni vyššího velení a kriminálního vyšetřování. Cílem tohoto výcviku je zlepšení kapacity, koordinace a spolupráce různých součástí iráckého systému trestní justice, dále by měla mise posílit řídicí schopnosti vyšších důstojníků/úředníků

---

⁷⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:062:0037:0041:EN:PDF>

⁷⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:149:0012:0015:EN:PDF>

zejména z policie, soudnictví a vězeňské služby a zlepšit dovednosti a postupy vyšetřování trestných činů s ohledem nezákonnost a lidská práva. Policie ČR byla v březnu 2005 vyzvána cestou Stálého zastoupení ČR při EU, aby se zapojila do operační fáze mise EU pro Irák EUJUST Lex a nominovala své kandidáty na obsazení postu styčného důstojníka, který bude působit v Bagdádu. Vzhledem k důležitosti, jakou ČR zapojení EU do rekonstrukce Iráku přikládá, zareagovala PČR kladně na tuto výzvu a k nominaci navrhla dva kandidáty, příslušníky PČR, kteří splňovali požadovanou kvalifikaci. V následném výběrovém řízení, byl komisí v Bruselu jeden z českých policistů vybrán do týmu expertů na pozici styčného důstojníka v Bagdádu a nastoupil službu v červenci 2005. O rok později byl na základě výzvy EU do Iráku vyslán další český policista, který úspěšně prošel výběrovým řízením.

Výčet civilních nástrojů EBOP doplňuje oblast posilování občanské správy, které je neméně nezbytná pro efektivní ukončení krize a transformaci společnosti. Pro tuto oblast založila EU databázi expertů na jednotlivé segmenty občanské správy, jako jsou telekomunikace, odpadové hospodářství, doprava, vzdělání, zdravotnictví, jakož i obecné administrativní činnosti (celní, daňovou a další správu veřejnoprávních otázek).

Poslední oblastí civilních aspektů EBOP je civilní ochrana, která má v konečném důsledku pro obyvatele ohrožené krizí (válka, přírodní katastrofa, aj.) největší význam, protože její správné provádění umožní chránit jejich zdraví a majetek. Zatím účelem Evropská rada přijala Společný koordinační mechanismus, který zahrnuje součinnost jednotlivých národních složek civilní ochrany, výměnu informací a systém včasného varování, a také vznik informačních databází. V praktické rovině se jedná zejména o systém, který má zamezit zdvojení stejných činností prováděných různými členskými zeměmi, jehož podstatou je určení vedoucí země a země zúčastněné na poskytování pomoci krizí ohrožených oblastí. Nástroje civilní ochrany v rámci EBOP jsou 3 týmy (každý složená z 10 expertů) koordinující záchranné práce, které jsou schopné vyslání do 3- 7 hodin a

dále zásahové jednotky čítající až 2000 lidí schopných urychleného vyslání, jak v rámci EU tak i mimo ni.

Evropská bezpečnostní strategie

Co zcela jistě ovlivnilo pohled na mezinárodní bezpečnost po celém světě, byly události z 11. září 2001 v USA. Teroristický útok, k němuž se přihlásila teroristická skupina Al-Kajdá, rozšířil diskuze o bezpečnostních otázkách o další významné téma. Do této doby totiž SZBP EU svůj vztah k mezinárodnímu terorismu až na výjimky nevymezovala. Jednou z výjimek bylo přijetí Rámcového rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu uveřejného pod č. 2002/475/JHA, kterým se stanoví jaké opatření přijmou členské státy EU, aby dle vnitrostátních předpisů byla shodně považována za teroristický čin jednání s cílem vážně zastrašit obyvatele, neoprávněně nutit některou vládu k nějakému jednání nebo vážné destabilizace základních struktur země nebo mezinárodní organizace. Jedná se tedy společnou definici teroristického činu přijatou v rámci třetího pilíře, která je závazná pro členské státy EU⁷⁸.

Členské země EU pochopily, že kdyby se tak rozsáhlý teroristický útok, jakým byl ten z 11. září 2001, měl opakovat, nebudou schopny jej zvládnout sami a proto se EU zdála vhodnou platformou pro řešení této otázky. Významný summit na úrovni Evropské rady, který se těmito otázkami zabýval, se konal v červnu 2002 ve španělské Seville. Závěry tohoto setkání byly shrnuty do tzv. Sevillské deklarace o terorismu⁷⁹, ve které EU zdůrazňuje své rozhodnutí bojovat proti terorismu a současně i odhodlání pro tento boj využít prostředky EBOP⁸⁰.

Dalším významným dokumentem, který vymezuje evropskou bezpečnost proti pojmu terorismus, je zpráva vytvořená Vysokým

---

⁷⁸ PIKNA, Bohumil Milan. Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie: (právní náhled). Praha: Linde, 2006, 407 s.

⁷⁹ Obsaženo v závěrech z konference. Deklarace tvoří přílohu č. V.; dostupné na <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/council-eu-29.pdf>

⁸⁰ LUDLOW, Peter. The Seville council: Vyd. 1. Brussels: EuroComment, c2002, 195 s. European council commentary, Vol. 1, no. 3.

představitelem EU pro SZBP Javierem Solanou a schválená Evropskou radou v prosinci 2003. Zpráva nese název Bezpečná Evropa v lepším světě⁸¹ a podtitul Evropská bezpečnostní strategie (European Security Strategy, ESS, česky EBS). Ve svém textu označuje globální výzvy a hlavní hrozby pro bezpečnost Evropy a objasňuje strategické cíle v nakládání s nimi, jako je například budování bezpečnosti v oblastech přilehlých EU a podpora mezinárodního řádu založeného na účinném multilateralismu. EBS rovněž posuzuje politické dopady, které tyto cíle mají pro Evropu. V souvislosti s postupující globalizací jsou vnitřní a vnější aspekty bezpečnosti neoddelitelně propojeny. Obavy o bezpečnost v EU vyvolá chudoba zemí třetího světa, kde v mnoha případech ekonomická disfunkce souvisí s politickými problémy a ústí v násilných konfliktech, které pak zvyšují vlnu migrace obyvatel z postižených oblastí. Jako další možné rozbušky EBS spatřuje v klání o přírodní zdroje, resp. ve snaze o energetickou nezávislost.

Za pět hlavních hrozeb, před kterými Evropa stojí, tak EBS označuje (i) terorismus, (ii) šíření zbraní hromadného ničení (ZHN), (iii) regionální konflikty, (iv) státy, ve kterých dochází k selhávání moci (korupce, zneužívání moci, násilí proti skupinám obyvatel) a (v) organizovaný zločin.

EBS připomíná nutnost postupovat v otázkách bezpečnosti jednotně, rychle a efektivně. Klade důraz na přípravu a prevenci. V závěru pak připomíná důležitost hledání partnerů pro řešení bezpečnostních hrozeb. Výslovně uvádí i nutnost hledání společné řeči s Ruskem.

Evropská obranná agentura

Pro zlepšení obranných schopností v oblasti řešení krizí, podporu a posílení evropské spolupráce v oblasti vyzbrojování, na které výslovně odkazuje SEU, byla rozhodnutím Rady EU o společné akci ze dne 12. července 2004 uveřejněného pod č. 2004/551/SZBP⁸² zřízena Evropská obranná agentura (European Defence Agency, EDA). Jejím cílem je

---

⁸¹ A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12. December 2003

⁸² http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2004/l_245/l_24520040717cs00170028.pdf

shromažďovat a koordinovat snahy o zvyšování vojenských kapacit EU v rámci EBOP, podporovat spolupráci EU v oblasti vyzbrojování, posílit průmyslovou a technologickou základnu obrany EU a trh s obranným vybavením a podporovat výzkum v oblasti obrany. Stranou aktivit EDA nezůstává ani úzká spolupráce s NATO.

EDA je řízena řídicím výborem, v jehož čele stojí viceprezidentka Evropské komise a ředitelka EDA paní Catherine Ashton. Řídicí výbor zasedá ve složení ministrů obrany (kromě Dánska, které se EBOP neúčastní⁸³), národních ředitelů pro vyzbrojování, národních ředitelů pro výzkum a vývoj. EDA má své ústředí v Bruselu.

Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva byla podepsána vrcholnými představiteli členských států EU dne 13. prosince 2007 v Lisabonu⁸⁴. EU vyjádřila touto smlouvou svou snahu o modernizaci EU jako instituce a přiblížit její fungování občanům EU.

Lisabonská smlouva jako právní dokument mění smlouvu o založení Evropského společenství na smlouvu o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“). Druhá ze zakládajících smluv, smlouva o EU, doznala také velkých změn. Dále lze pozorovat změny i ve znění smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii. Lisabonská smlouva tak pokračuje v trendu Amsterodamské a Niceské smlouvy, které rovněž upravovaly tyto základající dokumenty.

Obě základní smlouvy (SEU a SFEU) po své lisabonské novelizaci byly objektem přeskupení úprav vybraných právních institutů. Obecně lze říci, že tato přeskupení probíhala z SFEU do SEU i naopak. Obě smlouvy mají stejnou právní sílu a proto je zapotřebí s nimi pracovat zároveň a

---

⁸³ PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: (oblast policejní a justiční spolupráce) : vysokoškolská právnická učebnice. 4. dopracované, konsolidované vyd. Praha: Linde, 2007, 511 s. Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 978-807-2016-860.

⁸⁴ Lisabonská smlouva byla ratifikována ČR jako poslední členskou zemí dne 3. listopadu 2009. Smlouva pak vstoupila v platnost 1. prosince 2009

komplementárně. Zůstává však otázkou, zda by nebylo srozumitelnější a přehlednější i s ohledem na to, že srozumitelnost a přehlednost pro občany EU byla jedním z motivů smluvních novelizací, sjednotit obě smlouvy do jednoho textu.

Nejpodstatnější změnou, kterou přinesla Lisabonská smlouva z právního hlediska, bylo uznání EU jako subjektu mezinárodního práva⁸⁵, čímž byla rozptýlena diskuze o této otázce, o které nepanovala shoda mezi právníky specializujícími se na mezinárodní právo. Do této doby byla totiž bez pochyb přiznávána subjektivita pouze Evropskému společenství, jehož je podle Lisabonské smlouvy EU nástupkyní⁸⁶. Druhou důležitou změnou je zrušení třípilířové struktury EU. Třetí pilíř (oblast policejní a justiční spolupráce) byl přenesen pod režim řádného legislativního postupu. Druhý pilíř (společná zahraniční a bezpečnostní politika) zůstal založen na mezivládní spolupráci a je zakotven v SEU.

Lisabonská smlouva rovněž přejmenovává EBOP na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku (Common Foreign and Security Policy , CFSP, česky dále jen „SBOP“), která bude tak jako doposud EBOP součástí SZBP. Lisabonská smlouva, konkrétně v hlavě V. SEU, uvádí obecná ustanovení o vnější činnosti EU a také zvláštní ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice. Dle čl. 21 SEU spočívá činnost EU na mezinárodní scéně na zásadách, které se uplatnily při jejím založení, jejím rozvoji a jejím rozšiřování a které hodlá podporovat v ostatním světě: demokracie, právní stát, univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, úcta k lidské důstojnosti, zásady rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty OSN a mezinárodního práva. EU v rámci své zahraniční politiky také podporuje vícestranná řešení společných problémů, především v rámci OSN. Činnost EU navenek upravuje i druhá smlouva upravující základní principy fungování EU. SFEU v části V., ve které je upravena společná obchodní politika, spolupráce s třetími zeměmi a humanitární pomoc, proces uzavírání mezinárodních smluv, vztahy EU s mezinárodními organizacemi a třetími zeměmi a delegace EU. Posledním

---

⁸⁵ čl. 47 SEU dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655.cs08.pdf>

⁸⁶ čl. 1 SEU: „Unie nahrazuje Evropské společenství a je jeho nástupkyní.“

bodem této části SFEU je pak tzv. doložka solidarity, ve které se členské státy zavazují v případě, že se některý členský stát cílem teroristického útoku nebo obětí přírodní nebo člověkem způsobené pohromy, jednat společně v duchu solidarity a uvést do pohotovosti veškeré nástroje, které má daný členský stát k dispozici, včetně vojenských prostředků, aby byla odvrácena hrozba na území členských států a poskytnuta mu pomoc. Lisabonská smlouva zavádí do úpravy SBOP klauzuli o kolektivní sebeobraně⁸⁷, což je rozdílný institut od doložky solidarity. Je důležité zdůraznit, že tato klauzule se nijak nedotýká závazků vůči NATO pro ty členské státy EU, které jsou zároveň členy NATO, a že je v ní vyjádřen požadavek souladu případných opatření kolektivní sebeobrany s Chartou OSN, konkrétně s jejím článkem 51.

Institucionálně zůstává i po Lisabonské smlouvě SZBP určování strategických zájmů a cílů včetně obrany EU na Evropské radě. Rada EU pak bude provádět SZBP v rámci vymezených obecných směrů a strategických zájmů a cílů prostřednictvím rozhodnutí ve formě společných akcí a společných postojů EU. Rozhodovací proces v Evropské radě je i nadále nastaven na jednomyslném konsensu, s výjimkou případů kdy SEU nebo SFEU stanoví jinak.

Za nejvýznamnější změnu v oblasti SZBP lze považovat zřízení funkce Vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Vysoký představitel sjednocuje funkce v oblasti zahraničních věcí, které dosud vykonávala země předsedající Evropské radě, Vysoký představitel pro SZBP a komisař pro vnější vztahy. Přesný výčet činností Vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku obsahuje článek 18 a 27 SEU. Vysoký představitel vede SZBP. Současně však nemá rozhodovací pravomoc, jelikož působí jako zmocněnec Rady. To potvrzuje čl. 18 odst. 2 SEU: Přispívá svými návrhy k vytváření této politiky a provádí

---

⁸⁷ čl. 42 odst. 7 SEU: „Pokud se členský stát stane na svém území cílem ozbrojeného napadení, poskytnou mu ostatní členské státy pomoc a podporu všemi prostředky, které jsou v jejich moci, v souladu s článkem 51 Charty OSN. Tím není dotčena zvláštní povaha bezpečnostní a obranné politiky některých členských států. Závazky a spolupráce v této oblasti jsou v souladu se závazky v rámci NATO, která zůstává pro ty členské státy, které jsou jejími členy, základem jejich společné obrany a forem pro její provádění.“

ji jako zmocněnec Rady. Vysoký představitel tedy zahraniční politiku nevytváří. Má funkci iniciativní, koordinační a reprezentační, ale nemá samostatnou rozhodovací funkci (je pouhým prováděcím nástrojem Rady EU). Jeho činnost je vázána na předchozí rozhodnutí, která jsou přijímána členskými státy na úrovni Evropské rady a Rady EU⁸⁸. Vysoký představitel mj. předsedá Radě pro zahraniční věci, ve které se scházejí ministři zahraničí členských států. Tato Rada pro zahraniční věci tvoří výjimku z ostatních Rad EU, neboť je jedinou formací Rady, kde není uplatňován systém rotujícího předsednictví. Vysoký představitel se bude při plnění své funkce opírat o nově zřizovanou Evropskou službu pro vnější činnost. Evropská služba pro vnější vztahy je v rámci institucí EU útvarem sui generis a má fungovat nezávisle na Komisi a na sekretariátu Rady. Po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost jmenovala Evropská rada Vysokou představitelkou EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku paní Catherine Ashton. Předsedá Radě pro zahraniční věci a řídí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Zároveň zastává úlohu místopředsedkyně Evropské komise, což jí umožňuje zajišťovat soudržnost a koordinaci vnější činnosti Evropské unie.

Za poslední významnou změnu, kterou vnesla Lisabonská smlouva do fungování SBOP, považují tzv. stálou strukturovanou spolupráci. Tato spolupráce mezi členskými státy EU umožňuje, aby ty členské státy, jejichž vojenské schopnosti splňují vyšší kritéria a které přijaly v této oblasti přísnější závazky s ohledem na vedení těch nejnáročnějších misí, mohly navázat v rámci EU užší spolupráci. Upraven je postup v čl. 46 SEU. Cíle stálé strukturované spolupráce členské státy deklarují v Protokolu o stálé strukturované spolupráci⁸⁹. Co ovšem Lisabonská smlouva neřeší je, jak budou nastaveny podmínky jejího fungování, způsob a zdroj financování projektů a využití jejich výsledků, popř. i propojení projektů stálé

---

⁸⁸ Syllová, Pítrová, Pauldusová a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 109.

⁸⁹ tvoří přílohu č. 10 SEU

strukturované spolupráce s projekty EDA (EDA se přijetím Lisabonské smlouvy dočkala svého zakotvení v primárním právu EU⁹⁰).

Financování operací EU

Pro otázku financování jsem ve své práci vyhradil samostatnou kapitolu, neboť se domnívám, že je to otázka vysoce citlivá a zcela jistě rozhoduje politicky v mnoha případech o zapojení konkrétní země do „evropských vojenských misí“.

Reforma financování byla předmětem vyjednávání textu Amsterodamské smlouvy. Původní schéma financování společných operací v rámci SZBP dané Maastrichtskou smlouvou bylo, že tyto aktivity byly pokrývány z rozpočtu ES⁹¹, zejména pokud šlo o malé administrativní výdaje spojené se SZBP. Samotné operativní výdaje budou hrazeny, buď na základě jednomyslného schválení Radou ministrů půjdou k tíži rozpočtu ES, nebo půjdou k tíži samotným členským státům podle stanoveného klíče. Problém v tom prvním případě nastává v zatažení Evropského parlamentu do procesu schvalování rozpočtových výdajů. Amsterodamská smluvní revize svým novým článkem J.18 se snaží tento problém vyřešit, když stanoví, že veškeré výdaje na společné akce (s výjimkou těch vojenských nebo obranných) půjdou k tíži rozpočtu ES, nerozhodne li Rada ministrů jednomyslně jinak. Pokud jde o výdaje na operace v souvislosti s vojenstvím nebo obranou, nejsou členské státy, jejichž zástupci v Radě zdrželi hlasování povinny na jejich financování přispívat⁹². Výdaje, které nebudou hrazeny z rozpočtu ES, půjdou k tíži členských států na základě poměru, v jakém se národní podíl HDP podílí na HDP ES. Tento někdy pomalejší proces hledání finančního zajištění společných akcí neodpovídal naléhavým potřebám v případech náhlých katastrof, popř. nutnosti použití sil rychlého nasazení. Proto bylo nutné tento proces zjednodušit a urychlit.

---

⁹⁰ čl. 42 odst. 3 SEU

⁹¹ čl. J.11 Maastrichtské smlouvy

⁹² čl. J.13 odst. 1 Amsterdamské smlouvy

Rozhodnutím Rady EU v září 2003, resp. v únoru 2004⁹³ byl vytvořen zvláštní výbor Rady EU. EU tak měla získat nezbytnou pružnost pro řízení financování společných nákladů na vojenské operace bez ohledu na jejich rozsah, složitost nebo naléhavost. Mechanismus slouží pro správu financování společných nákladů na vojenské nebo obranné operace Evropské unie s vojenským nebo obranným významem. Byl pojmenován podle řecké bohyně vítězné války - ATHENA. Principem tohoto mechanismu je, že se členské státy podílí na společných výdajích podle velikosti HDP. Samo schvalování rozpočtů vojenských operací má na starosti výbor složený ze všech členských států kromě Dánska. Mechanismus ATHENA pak obsahuje celou škálu nástrojů od plánování rozpočtů, skládání účtů, provádění auditů až po právní odpovědnost při plnění rozpočtu. Klíčové pro celkovou efektivitu tohoto mechanismu je, že členské státy do něj přispívají předem a z vytvořeného rozpočtu jsou pak po schválení Radou EU okamžitě uvolněny finanční prostředky na společnou akci.

Mechanismus ATHENA zakotvuje i Lisabonská smlouva, která ve svém čl. 41 odst. 3 SEU přímo uvádí, že Rada EU přijme rozhodnutí, kterým stanoví zvláštní postupy pro zajištění rychlého přístupu k prostředkům rozpočtu EU určeným k naléhavému financování iniciativ v rámci SZBP. Činnosti pro přípravu misí uvedených v čl. 42 odst. 1 a článku 43, které nejsou hrazeny z rozpočtu EU, jsou financovány z fondu pro zahájení operace vytvořeného příspěvkem členských států. Poslední takové rozhodnutí Rady EU revidující mechanismus ATHENA je uveřejněno pod č. 2011/871/SZBP ze dne 19. prosince 2011⁹⁴.

Spolupráce EU – NATO

Členská základna EU a NATO se z velké části kryje. 21 států je součástí obou organizací, tedy tři čtvrtiny z 27 členů EU a 28 členů NATO.

---

⁹³ Rozhodnutí 2004/197/CFSP, které vstoupilo v platnost 1. března 2004.

⁹⁴ dostupné online: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0035:0053:CS:PDF>

Není proto divu, že byl způsob spolupráce s aliancí vždy důležitým tématem při rozvoji SBOP. I když některé kroky EU kopírují činnost NATO, není cílem EU Severoatlantickou alianci nahradit nebo jí konkurovat, ale nalézt řešení, které by umožňovalo evropským státům jednat jednou ve společném zájmu Aliance a jednou v zájmu čistě evropském. SEU v článku 42 odst. 2 stanoví, že společná zahraniční a bezpečnostní politika nesmí být na újmu závazků členských států v Severoatlantické alianci.

Historicky se započala nová kapitola spolupráce mezi NATO a EU vytvářet, jakmile pominula bezpečnostní hrozba ze strany ruské velmoci. Tehdy začalo NATO přemýšlet o svém dalším uplatnění v Evropě. V listopadu 1991 se konal summit NATO v Římě, na kterém byla přijata strategická koncepce, která nadále definovala NATO jako čistě obrannou organizaci, která považuje přítomnost sil USA v Evropě za nepostradatelnou a velmi přínosnou⁹⁵. NATO se začalo uplatňovat jako spolupracovník různých organizací v rámci operací na podporu míru v Evropě. Díky uvedení SZBP k životu a určením ZEU jako její bezpečnostní složky a zároveň oživením ZEU jakožto akceschopného aktéra na počátku 90. let se začaly USA obávat o své postavení v Evropě. Jako možné východisko se jevilo ustavení Evropské bezpečnostní a obranné identity, která se měla stát jakýmsi evropským pilířem NATO, který bude jednak využívat operačních struktur NATO a podléhat jeho velení, avšak zároveň bude možno její síly z NATO za účelem provést misi separovat. Tato koncepce, navržená USA na summitu NATO v Berlíně 1996, byla však záhy opuštěna. Přesto byl tehdejší summit z hlediska spolupráce NATO a EU úspěchem. Došlo zde totiž k dohodě o spolupráci mezi NATO a ZEU. Aliance se rozhodla zpřístupnit ZEU svůj vojenský a operační potenciál za účelem plnění úkolů v rámci SZBP. Dohoda dále zahrnovala postavení DSACEUR v operacích ZEU a ustavení, že všechny evropské členské státy NATO se na takto vedených operacích budou podílet⁹⁶. Jedná se o tzv. Berlínský mechanismus.

---

⁹⁵ FIDLER, Jiří, MAREŠ, Petr. Dějiny NATO. 1.vyd. Praha, Litomyšl: Paseka - Ladislav Horáček, 1997, 243 s.

⁹⁶ Haine, J.-Y. (2005): Berlin plus, European Union Institute for Security Studies, on-line text

Snahy při hledání konceptu spolupráce EU a NATO vždy sledovaly především potřebu zabránit vytváření nepotřebných duplikací. Vzhledem k výše uvedenému počtu států, jež jsou zapojeny jako do SBOP tak do struktur NATO, je to logické. Státy nechtějí své vojenské kapacity potřebné k zajištění potřeb obou institutů rezervovat dvakrát. Na Washingtonském summitu v roce 1999 vzalo NATO na vědomí, že EU je odhodlána budovat vlastní vojenské kapacity pro vlastní akce, nicméně v komuniké, které vyplynulo z tohoto summitu, zároveň připomnělo, že tyto prostředky by měly být oddělitelné, nikoliv však oddělené. Trefně tuto situaci popsala M. Albrightová, která ji označila jako 3D – no discrimination, no decoupling a no duplication. Tedy, že by nemělo docházet k obcházení členů NATO, kteří nejsou členy EU, vyvarovat by se měli členové i narušování vazeb uvnitř NATO a především by nemělo docházet ke zdvojování vojenských aktivit.

Základem pro spolupráci EU a Severoatlantické aliance jsou dohody o vzájemné spolupráci, které vešly ve známost pod označením „Berlin plus“⁹⁷. Předcházely jim ještě dva klíčové dokumenty EU-NATO. První byla dohoda o bezpečnosti informací, která umožnila výměnu a oběh tajných informací a materiálů podle recipročních zásad ochrany bezpečnosti. Druhým zásadním dokumentem bylo prohlášení EU-NATO o EBOP. Zde se obě strany shodují na přínosnosti EBOP, na posilujícím charakteru komplementární spolupráce a vytvářejí zásady spolupráce.

Dohody „Berlin plus“ byly přijaty na jednání ve Washingtonu, D.C. v roce 2003 a upravují mechanismus spolupráce obou organizací, resp. rozdělují jejich role, tak aby nedocházelo v určitých případech k duplicitě prováděných úkonů.

EU tak může získat od NATO pomoc v podobě přístupu k plánovacím kapacitám NATO a v určitých případech též k vojenským prostředkům.

(<http://www.iss-eu.org/esdp/03-jyhb%2B.pdf>).

⁹⁷ Výraz „Berlin-Plus“ odkazuje na skutečnost, že v roce 1996 se v Berlíně konalo zasedání, na kterém se ministři zahraničních věcí členských států NATO dohodli na programu Evropské bezpečnostní a obranné politiky a na uvolnění prostředků Aliance

Přesné znění smluv není vzhledem k jejich povaze známo. Roušku tajemství poodhaluje komuniké, které bylo vydáno při příležitosti uzavření těchto dohod. V něm se říká, že EU má

- zaručený přístup k plánovacím kapacitám NATO,
- přístup k ostatním, předem definovaným kapacitám a společným prostředkům NATO,
- určení možností evropského velení v rámci Aliance,
- přizpůsobení systému plánování obrany NATO tak, aby byl schopen mnohem komplexněji vyčlenit vhodné síly Aliance.

Politicky integrující se Evropa je mnohem více než dříve schopná na sebe přenést část odpovědnosti za bezpečnost a stabilitu v euroatlantickém prostoru. Smysluplnost vytváření na první pohled podobných vojenských kapacit (NATO/NRF a EU BG) je i přes všechny výhrady dána. Pokud chce EU v dnešním světě obstát jako uskupení s morální silou a respektem, musí být připravena na všechny možnosti a ne spoléhat na jiné. Dalším „PRO“ je též fakt, že ne vždy jsou obranné zájmy mezi EU-NATO shodné. Proto je vhodné, aby měla EU nástroj pro prosazení svých partikulárních zájmů. Kromě pohledu „z Evropy“ se nabízí i pohled z druhé strany. I ten podporuje EU při tvorbě vlastních vojenských kapacit. Využití mechanismu Berlín plus je explicitně nastaveno na tzv. NATO first refusal – tedy právu NATO jako první odmítnout uskutečnění mise. Teprve poté je na EU, zda se rozhodne pro svou misi nabízených kapacit využít nebo ne. Rozhodne-li Rada EU o zahájení operace za využití mechanismu Berlín plus je jí garantován přístup k operačním kapacitám NATO.

Jak fungují tyto dohody v praxi měly možnost si obě strany vyzkoušet již při historicky první misi EU v Makedonii nazvané Concordia.

Operace EU

Concordia

První vojenskou operací v rámci EBOP byla v roce 2003 operace EUFOR CONCORDIA na území Makedonie, která navázala na předchozí operaci NATO Allied Harmony. Hlavní úkoly této operace spočívaly v demonstrování nadnárodní vojenské přítomnosti, jejíž pomocí přispívaly k utváření a zachování stability a bezpečnosti. Současně měly jednotky přispívat k obnově důvěry mezi etniky makedonských Slovanů a Albánců, zabezpečovat stálý přehled o celkové situaci v zemi s důrazem na bezpečnostní situaci v oblastech bývalé krize a přispívat k zajištění bezpečnosti příslušníků mezinárodních organizací, kteří v zemi působí. Na základě společného hodnocení a následné dohody mezi Evropskou unií a makedonskou vládou byla mírová vojenská operace dnem 15. prosince 2003 ukončena a obě strany se současně dohodly na jejím nahrazení mezinárodní misí policejních expertů a specialistů. Na této historicky první operaci EU se podílela svým příspěvkem i Česká republika. Jednalo se o vyslání dvou vojenských expertů do operačního centra ve Skopje.

Tato operace byla první zkouškou fungování spolupráce EU-NATO. Vzhledem k tomu, že operace skončila úspěšně, jsou i první získané zkušenosti hodnoceny kladně.

Artemis

Další operací, tentokrát s působištěm mimo evropský kontinent, byla operace Artemis v africkém Kongu (Demokratická republika Kongo). Na území Konga se odehrávaly hrůzné etnické masakry mezi znepřátelenými kmeny. Tato operace proběhla poprvé výlučně v režii EU a nebylo při ní využito prostředků NATO. Samozřejmě jako u každé mírové operace bylo jí třeba posvětit mezinárodním mandátem OSN. Ten byl udělen 4. června

2003⁹⁸. Mise probíhala od 12. června do 1. září 2003, kdy byla předána kontingentu OSN.

Cílem operace bylo stabilizovat bezpečnostní situaci a zlepšit humanitární podmínky v konžském regionu Bunia. Velením mise byla pověřena Francie, která také přispěla svými plánovacími kapacitami a největším počtem vojáků.

Jak uvádějí autoři článku Evropské bezpečnostní struktury PhDr. Libor Frank, Ph. D. a Mgr. Radek Khol, *není pochyb o tom, že konžská mise byla pro EU výzvou, jak dokázat smysluplnost a akceschopnost EBOP*⁹⁹.

Bosna a Hercegovina

EUPM (The European Union Police Mission) se nazývá operace na území Bosny a Hercegoviny probíhající od ledna 2003 a stanovená původně na tři roky. Její mandát byl však na žádost bosenských úřadů několikrát prodloužen, naposledy koncem roku 2007, a to o dva roky. Současný mandát tak vyprší 31. prosince 2009. Jedná se o policejní misi, nikoliv vojenskou, a zároveň o první misi pod hlavičkou EBOP vůbec (Concordia byla první vojenská mise).

Bosna a Hercegovina se od konce 90. let potýká s vysokou kriminalitou (zejména organizovaný zločin) a etnickými srážkami. Úkolem příslušníků mise (mise zahrnuje na 500 policistů) je monitorovat, radit a dohlížet na zřizování fungujícího autonomního policejního aparátu. A cílem je tedy vytvořit trvalý, profesionální a multietnický založený policejní sbor.

Atalanta

---

⁹⁸ Rezoluce RB OSN č. 1484.

⁹⁹ FRANK, Libor, KHOL, Radek. Evropské bezpečnostní struktury. Obrana a strategie, roč. 2003, č. 3, s. 15-29. Dostupný z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=6358>>

Nejdiskutovanější misí EU současnosti je bezpochyby mise Atalanta, která má zabránit útokům novodobých pirátů na obchodní a civilní lodě u pobřeží Somálska. Jedná se o první námořní misi v historii EU.

RB OSN na schůzce 2. prosince 2008 přijala rezoluci¹⁰⁰, ve které konstatovala, že zvyšující se počet přepadených lodí u pobřeží Somálska ohrožuje světový mír a bezpečnost, zejména Světový potravinový program (častým terčem pirátů jsou lodě převážející proviant pro uprchlické tábory v Somálsku). Tímto byl misi udělen mandát RB OSN. Atalanta byla zahájena v prosinci 2008.

Velení mise Atalanta bylo svěřeno Velké Británii. Celkem se této akce účastní 12 zemí. ČR ani SR se této akce neúčastní, ale podporuje ji. Úkolem vojáků je doprovázet lodě, které o to požádají, na jejich plavbě zejména Adenským zálivem a chránit je tak před útoky pirátů.

Za dobu trvání mise bylo zadrženo již několik desítek pirátů a z mezinárodně právního hlediska je zajímavá otázka postavení zadržených pirátů a jejich vydávání k trestním soudům.

Vydání těchto zadržených osob somálským úřadům nezaručuje, že budou postaveny před řádný soud. Somálsko je zemí, kde od roku 1991 nefunguje centrální vláda, země je zmítána násilím. Proto se mezinárodní společenství snaží tento problém řešit jinde. Prozatím se jako více životaschopná projevila spolupráce EU s Keňou, která je jako jedna z mála ochotna přijímat osoby podezřelé z pirátství. Dohoda, která byla pro tyto účely uzavřena, zaručuje zadrženým osobám, že budou respektována jejich lidská práva a proběhne řádný soudní proces. Pro důvěryhodnost celé operace je tato otázka klíčová.

Otázka vydávání do Keni je a stále zůstává trochu sporná. Vydávat státní občany do třetího státu k potrestání není v souladu s mezinárodními zvyklostmi. V úvahu připadá i vytvoření mezinárodního tribunálu (byť se sídlem v Keni), který by lépe odpovídal mezinárodnímu právu a získal by si spíše respekt všech stran. O tom se však bude muset rozhodnout na půdě RB OSN.

---

¹⁰⁰ Rezoluce RB OSN č. 1846 (2008).

OBSE

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (Organisation for Security and Cooperation in Europe, OSCE, česky OBSE). Předchůdkyní této mezivládní organizace byla KBSE (Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě), jež vznikla z tzv. helsinského mírového procesu v roce 1975. Tato konference sloužila jako fórum pro setkávání dvou znepřátelených stran - NATO a Varšavské smlouvy. Po politických převratech ve střední a východní Evropě v listopadu 1990 byla podepsána Pařížská charta za novou Evropu, která reagovala na nové politické uspořádání. Tento dokument zahájil proces přeměny KBSE na mezinárodní organizaci. Tento proces byl dokončen 1. ledna 1995. Dnes OBSE sdružuje 56 států z Evropy, Střední Asie a Severní Ameriky; je největší regionální organizací na světě.

Aktivity, jimž se OBSE věnuje, lze rozdělit do tří oblastí: politicko-bezpečnostní, ekonomicko-environmentální a lidskoprávní.

V politicko-bezpečnostní sféře se OBSE především zaměřuje na prevenci lokálních konfliktů a včasné varování před nimi, obnovování stability a míru (post-war peacebuilding, nebo též synonymum post-war reconstruction).

V agendě OBSE se také jako u OSN objevuje termín „peacekeeping“, jenž ale není vymezen žádnou definicí. Je však vykládán koncepčně¹⁰¹. Jde o nástroj pro zabránění konfliktů a vyřešení krizí.

Pokud má dojít k mírové misi OBSE, je třeba souhlasu všech dotčených stran, tak aby operace nebyla považována za vměšování do interních záležitostí státu. V souvislosti s aktivitou OBSE při zabezpečování míru hovoříme také o tzv. „kooperativní bezpečnosti“¹⁰². Toto pojetí bezpečnosti jde dále než kolektivní bezpečnost, jejíž zásah přichází zpravidla až po

---

¹⁰¹ SCHEU, Harald Christian. *Lidská dimenze OBSE a současné mezinárodní právo*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0074-9, str. 92.

¹⁰² SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Völkerrecht*. 10. Auflage. Köln : Carl Heymanns Verlag KG, 2000. ISBN 3-452-24317-6, str. 336.

útoku na jí chráněný zájem. OBSE se v rámci svých aktivit snaží mapovat případná ohniska sporů a zamezovat jim ještě před vypuknutím nepřátelství.

Orgány OBSE

Na vrcholu organizační struktury OBSE se nachází Summit OBSE, který je svoláván jednou za dva roky. Zde se schází vrcholní představitelé členských států. V období mezi summity je hlavním rozhodovacím orgánem Rada ministrů, kde jsou členské země zastoupeny na úrovni ministrů zahraničních věcí. Rada ministrů se schází nejméně jednou za rok. Činnost Rady spočívá v kontrole plnění rozhodnutí učiněných na summitech, přijímání vlastních rozhodnutí a jejich kontrole plnění. Třetím hlavním orgánem OBSE je Stálá rada, která dohlíží na každodenní agendu organizace.

Dále při OBSE funguje Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (Office for Democratic Institutions and Human Rights - ODIHR), Vysoký komisař pro národnostní menšiny (High Commissioner on National Minorities - HCNM) a Představitel pro svobodu médií (Representative on the Freedom of the Media).

Rozhodování v OBSE se řídí zásadou konsensu, tedy jednomyslného rozhodování. Avšak je třeba mít na paměti, že rozhodnutí OBSE nemají právní závaznost. Závazné jsou politicky. Ze zásady konsensu existují dvě výjimky, a to v případě, že některá země závažným způsobem porušuje lidská práva. Takový postup se nazývá „konsensus - minus jeden“ a prakticky to znamená, že se od takové země souhlas nepožaduje. Druhá výjimka z pravidla je „konsensus - minus dva“, která znamená, že Rada ministrů může stranám sporu nařídit usilovat o mír a pomáhat jim k jeho dosažení i přes jejich nesouhlas.

Charta evropské bezpečnosti

V roce 1999 proběhl summit v Istanbulu, na kterém byl přijat jeden ze základních bezpečnostních dokumentů OBSE - tzv. Charta evropské bezpečnosti. Členské země se v něm shodují na dalším posilování kooperativního přístupu, rozvoji peacekeepingových aktivit OBSE a vytvoření týmu okamžité expertní pomoci a spolupráce.

Africká unie

Africký kontinent vždy byl a je územím neklidným, a to z několika důvodů. Přírodní bohatství přitahovalo velkou pozornost dalších zemí a zahraničních společností, které ve snaze získat z něho prospěch volily cestu nešetrnou a bezohlednou. Proto prožila Afrika v moderních dějinách mnoho zvratů a změn, které stály vždy hodně lidských životů a Africké země ztrácely krok s vyspělejšími částmi planety. Pozornost směrem k Africe začaly zámořské státy otáčet počátkem 19. století, kdy nastává období, které dnes nazýváme období kolonialismu. Zprávy o bohatství tamějších krajů se rychle šířily světem a jednotlivé (zejména evropské země) se snažily o získání co možná největší sféry vlivu na tomto území a následného prospěchu materiálního. Kmenové uspořádání africké společnosti však na moderní evropské uspořádání připraveno nebylo. Rozdělení sféry vlivu, vytvoření hranic, příchod moderní společnosti, drancování přírodních zásob nerostů mělo za následek odpor obyvatel Afriky k evropským mocnostem. Vlády jednotlivých afrických zemí začaly požadovat nezávislost na svých uzurpátorech a ti pod tlakem okolností (2. světová válka, potřeba řešit domácí problémy společnosti) ustupovali. Bohužel ani v postkoloniálním období nezavládl na africkém území klid a mír. K vládě se v jednotlivých zemích dostávali většinou autoritářští vůdci, jež nabytou moc zneužívali ve svůj prospěch a na úkor obyvatelstva. Situace byla alarmující. Jen mezi lety 1960 a 1980 proběhlo v Africe na 70 pučů.

I přes nestabilitu na vnitropolitické scéně jednotlivých afrických zemí, vláda na africkém kontinentu pospolitá nálada způsobená nově nabytou nezávislostí. Tato nálada vyústila v myšlenku panafricanismu. Tedy

uspořádání všech afrických zemí pod jednou zastřešující organizací. Myšlenka panafricanismu se rodila postupně. V roce 1958 bylo založeno Panafrické hnutí východní a střední Afriky.¹⁰³ Toto hnutí posilovalo touhu po nezávislosti a suverenitě afrických zemí. Na této myšlence¹⁰⁴ byla založena Organizace africké jednoty (dále jen „OAJ“)¹⁰⁵. OAJ byla založena 25. května 1963, kdy byla podepsána 32 africkými státy Charta OAJ v Addis Abebě. Hlavním cílem této organizace bylo podpořit jednotu a solidaritu mezi africkými zeměmi, koordinovat a zvýšit jejich vzájemnou spolupráci s cílem zlepšit život obyvatel Afriky, zajistit udržení suverenity, nezávislosti a územní celistvosti členských států. Stranou nezůstalo ani téma kolonialismu v Africe. Jeho dopady si signatářské země daly za cíl odstranit ve všech formách. A v neposlední řadě bylo cílem zlepšit mezinárodní spolupráci afrických zemí s OSN. Pro naplnění těchto cílů se v Chartě OAJ signatáři zavázali prohlubovat politickou spolupráci a harmonizovat své hospodářské, dopravní, vzdělávací, kulturní a obranné a bezpečnostní politiky doplněné o spolupráci v oblasti veřejného zdraví a vědy a výzkumu. Očekávaný význam této organizace však nebyl naplněn. Způsobeno to bylo hlavně nejednotou afrických zemí a tak mezi největší úspěchy OAJ počítáme to, že v roce 1964 v Káhiře členské státy OAJ schválily Deklaraci o denuklearizaci Afriky, čímž byla Afrika prohlášena za bezjadernou zónu.

OAJ v systému kolektivní bezpečnosti

Charta OAJ ve svém článku XIX. obsahovala ustanovení týkající se zprostředkování míru, usmíření a arbitráže. 29. zasedání hlav států a vlád v Káhiře v roce 1993 navíc přijalo usnesení o vzniku Mechanismu prevence, usměrňování a řešení konfliktů, který měl zajišťovat plnění úkolů peace-building a peace-making. Reálné výsledky tyto iniciativy ovšem

---

¹⁰³ DUGARD, C. J. R. The Organisation of african unity and colonisation : An inquiry into the plea of self.defence as a justification for the use of force in the eradiction of colonialism. In The International and Comparative Law Quarterly : Vol. 16. Cambridge: Cambridge University Press, 1967. s. 157-190.

¹⁰⁴ HARRIS, Gordon. Organisation of African Unity. 2. vydání. England : Clio Press Ltd., 1994. 143 s. ISBN 1-85109-124-6.

¹⁰⁵ z angl. Organisation of African Unity (OAU), franc. Organisation de l'Unité Africaine (OUA)

přínejmenším v době existence OAJ nepřinesly. První operací jednotek OAJ byla operace v Čadu v roce 1981. OAJ v této operaci úzce spolupracovala s mírovými sbory OSN. Je zajímavé, že díky této operaci se stala OAJ po OSN teprve druhou mezinárodní organizací s mandátem k peace-keepingové operaci¹⁰⁶. Bohužel ale tato operace neskončila úspěchem. Přes prvotní příslib členských zemí OAJ vyslat do Čadu přibližně 12 000 vojáků, kteří měli přispět k uklidnění situace, jich nakonec odjela do Čadu polovina. A to i přes velkou podporu zejména Francie, která slíbila přispět na operaci finančně. Celá operace tak skončila nezdarem.

Na počátku 90. let byla OAJ i přímým účastníkem jednoho z nejkrvavějších konfliktů od dob 2. světové války. OAJ se i přes její zapojení do konfliktu ve Rwandě nepodařilo nijak přispět k zamezení genocidy; v dubnu 1994, kdy byly rozpoutány masakry, OAJ ostatně již zcela nahradila mise OSN UNAMIR. Podobně vážnou neschopnost OAJ účinně zasáhnout proti rýsujícím se hrozbám pak plně ilustrovalo její angažmá v Burundi, kde atentát na prezidenta Melchiora Ndadaye dne 22. 10. 1993 zavedl důvod k rozpoutání obdobných masakrů mezi Hutuy a Tutsii, jaké zažila o půl roku později sousední Rwanda. 19. listopadu 1993 rozhodla OAJ o vyslání 5000 vojáků v rámci mise MIPROBU (Mission for the Protection and Reestablishment of Confidence in Burundi). Tento plánovaný kontingent byl nicméně vzápětí zredukován na 180 vojáků a 20 civilních zaměstnanců. OAJ byla nakonec schopná do Burundi vyslat 47 vojáků pozorovatelské mise MIOB (International Burundi Observer Mission) a to teprve v roce 1995.

Založení Africké unie

V otázkách praktické pomoci tak zaostala OAJ daleko za svými cíli. Proto se postupně začaly ozývat hlasy po její reformě do nové mezinárodní organizace, která by znamenala větší přínos pro africké země, jejich

---

¹⁰⁶ MAYS, Terry M. . Africa's first peacekeeping operation : The OAU in Chad 1981- 1982. USA : Praeger Publishers, 2002. 4. str. ISBN 0-275-97606-8.

stabilitu, rozvoj a spolupráci, ale zároveň by byla v souladu s dosavadní Chartou OAJ a byla založena na principech tzv. Abujské smlouvy¹⁰⁷ podepsané v roce 1991. V září 1999 byl na podnět libyjského vůdce Muammara Kaddáfího svolán mimořádný summit v Syrtě. Na tomto summitu byla přijata deklarace o vytvoření Africké unie (dále jen „AU“). Ustavující smlouva o založení AU byla přijata v tožském Lomé v roce 2000. Další summit v červenci 2001 v Lusace určil časový plán vzniku AU. Smlouva o AU vstoupila ovšem v platnost již 26. května 2001, když byla ratifikována dvěma třetinami členských států OAJ. V červenci 2002 se v jihoafrickém Durbanu konalo první zasedání hlav států AU, čímž byla činnost nové organizace oficiálně zahájena a datum 9. července 2002 považujeme za oficiální konec AOJ a začátek AU. K červenci 2011 má AU celkem 53 členských států¹⁰⁸.

Zakládacím aktem, tj. smlouvou z Lomé bylo stanoveno struktura jednotlivých orgánů AU. Svou institucionální strukturou se AU podobá modelu EU. V základní rovině jsou jednotlivé orgány v podstatě ekvivalentem institucí EU, nicméně jsou zde určitá specifika; shromáždění hlav států odpovídá Evropské radě, Výkonný výbor Radě Evropské unie (Radě ministrů), Komise stálých zástupců evropskému COREPERu, Hospodářská, sociální a kulturní rada evropskému Hospodářskému a sociálnímu výboru. Paralela mezi Panafrickým parlamentem, Soudním dvorem a Komisí a ekvivalentními evropskými institucemi je zjevná. Ve srovnání s EU je však „čtyřka“ hlavních institucí (Shromáždění, Výkonný výbor, Parlament, Soudní dvůr) podstatně hierarchizovanější. Komise AU postrádá autonomii a pravomoci Komise EU. Shromáždění hlav států má postavení podstatně převyšující postavení Evropské rady v rámci EU, kromě jiného zcela ovlivňuje složení a roli Komise, která plní stále spíše funkci sekretariátu nežli výkonného orgánu s pravomocí legislativní iniciativy jako je tomu v EU.

---

¹⁰⁷ Tzv. Abujské smlouvy z roku 1991 založily Africké hospodářské společenství (AEC), v jeho rámci se předvíдалo vytvoření Afrického společného trhu, Parlamentu, Centrální banky, Afrického měnového fondu a Federálního soudu (vše v horizontu 30 let)

¹⁰⁸ Jediným africkým státem, který není členem AU, je Maroko, a to z důvodu uznání Západní Sahary ostatními zeměmi AU.

Mírová a bezpečnostní rada AU

V květnu 2004 vznikla Rada míru a bezpečnosti, která má dohlížet nad vojenskými intervenčními misemi AU. AU již vyslala vojáky do Burundi, Somálska a súdánského Dárfúru. Na základě Protokolu o založení Rady míru a bezpečnosti (Peace and Security Council, PSC) došlo k vytvoření tzv. Afrických sil rychlé reakce (African Standby Force, ASF)¹⁰⁹, jejichž funkcí je, kromě podpory činnosti rady jako takové, zejména realizace misí na podporu míru a intervencí do členských států. Budování systému a organizace ASF bylo rozvrženo do dvou fází¹¹⁰, přičemž fáze první, spočívající v rozmístění a řízení monitorovacích misí a vytvoření oddílů rychlého nasazení v rámci jednotlivých regionů, měla být ukončena k 30. červnu 2005. Plné funkčnosti a operability by měly ASF dosáhnout o pět let později, avšak přestože u tří z pěti afrických regionů je patrný značný pokrok v plnění cílů vytyčených tzv. Rámcovým plánem ASF, již dnes je jasné, že stanovení těchto termínů bylo příliš optimistické a jejich dodržení není reálné. Jako důvody tohoto zpoždění vidím zejména nedostatek finančních prostředků k zajištění takto náročného úkolu, ale i nedostatek odborných znalostí a zkušeností.

ASF má zahrnovat pět brigád ze všech podoblastí Afriky: jižní, východní, střední, západní a severní oblast. Pro nasazení ASF do vojenských operací k zajištění míru a bezpečnosti bylo vytvořeno šest možných scénářů nasazení. První čtyři případy zapojení ASF (i) v samostatných operacích s polickými cíly na základě mandátu AU, (ii) v pozorovatelských misích, kdy nasazení požaduje OSN, (iii) v samostatných pozorovatelských misích AU a (iv) v případě nasazení jednotek do regionálních mírových operací pod kapitolou VI Charty OSN vyžaduje nasazení do 30 dnů od udělení mandátu AU. V případě zapojení mírových

---

¹⁰⁹ Čl. 13.1 Protokolu o založení Rady míru.

¹¹⁰ Čl. 3. In ROADMAP FOR THE OPERATIONALIZATION OF THE AFRICAN STANDBY FORCE. [online]. Addis Abeba : African union, 2005 [cit. 2011-08-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.africa-union.org/root/au/auc/departments/psc/asf/doc/ASF%20roadmap.doc>>.

sil AU do komplexních mírových misí se nasazení vyžaduje do 90 dnů od mandátu AU. Poslední situace, která si žádá téměř okamžitou pomoc, tedy případy např. genocidy, by měli mít jednotky ASF schopnost nasadit robustní vojenské síly do 14 dnů od pověření.

Zapojení sil AU do systému kolektivní bezpečnosti

Zapojování AU do systému kolektivní bezpečnosti připadá v úvahu, tak jako v ostatních regionech, pouze na základě mezinárodního mandátu uděleného RB OSN. Výhodou zapojení jednotek AU je možnost rychlejšího nasazení, znalost prostředí a zvýšený zájem na vyřešení konfliktu. Hlavním posláním těchto jednotek je zamezení opakování hrůz, jakými byly například střety etnik ve Rwandě. Proto i OSN uznává možnost dřívějšího nasazení jednotek AU. Jejich využitím tak lze pokrýt efektivně zejména první dny od udělení mandátu. Na delší a náročnější mise pak bývají povolávány mírové jednotky OSN, které pak mise přebírají, nebo se na ní účastní společně s jednotkami AU.

AU jako nástupce OAJ převzal dohled nad budováním a udržováním míru na africkém kontinentu. Za první operaci pod hlavičkou AU považujeme operaci v Burundi – státu na severu sousedícím s Rwandou, kde přetrvávaly krvavé střety mezi etnickými skupinami Tutsiů a Hutuů. Tam, kde tragicky selhala operace OAJ, snažila se AU o účinné prosazení míru a bezpečí. Na mimořádném zasedání dne 3. února 2003 v Adis Abebě Valné shromáždění AU rozhodlo o vyslání jednotek Jihoafrické republiky, Mozambiku a Etiopie v rámci mise AMIB (African Mission in Burundi, AMIB) do Burundi. Mandát celé operace stanovil dobu trvání na jeden rok s možností prodloužení. Konečná délka operace pod záštitou AU závisela mimo jiné na prodloužení rozmístění mise pod záštitou OSN. Nasazení jednotek mělo dle mandátu proběhnout do 60 dnů od potvrzení mandátu Valným shromážděním. Mandát stanovil jasné úkoly. Mezi ně patřilo zajistit a udržet spojení mezi stranami, monitorovat a ověřit implementaci dohod o

příměří¹¹¹, napomoci Přidružené komisi pro příměří (Joint Ceasefire Commission, JCC) a technickým komisím s ustavením nových národních obraných a policejních jednotek, zajistit bezpečnost pro strany během jejich plánovaných přesunů do jednacích prostor, zabezpečit schůze a neangažovaná území, napomáhat a poskytovat technickou pomoc při procesech odzbrojení, demobilizaci a reintegraci (disarmament, demobilisation, reintegration, DDR); napomoci doručení humanitární pomoci, koordinovat činnost mise s přítomností OSN na území Burundi a poskytovat VIP ochranu navrátilivším jmenovaným vůdcům. Plánované nasazení počítalo s 3500 vojáky, mezi nimiž bylo i 120 vojenských pozorovatelů. Pravidla nasazení (Rules of Engagement, ROE)¹¹² stanoví jako prioritní ochranu příslušníků mise a vybavení, součástí však není vynucení míru a v případě pokračujících bojů nemohou vojáci mise AMIB zasáhnout. Výjimkou je pouze pokud dojde k bezprostřední hrozbě fyzického násilí na civilistech.

Při plánování mise AMIB bylo od začátku počítáno s pozdějším převzetím vedení mise pod záštitu OSN. V souvislosti s jejím převzetím byla 21. května 2004 přijata rezoluce RB OSN č. 1545, která dala vzniknout operaci ONUB. Rezoluce ve svém textu odkazovala na kapitulu VII. Charty OSN. Tímto dnem přebrala odpovědnost za mír a pořádek v Burundi právě OSN. Jednotky AMIB byly do této operace zahrnuty jako její součást. Původní doba trvání byla dle paragrafu 2 stanovena na šest měsíců s možností prodloužení účasti. Ukončení se dočkala až v poslední den roku 2006. Oproti původní africké misi byla rozšířena více než dvojnásobně, čemuž odpovídá i celkový rozpočet asi 678 mil. dolarů. Mandát zahrnoval podobné úkoly jako v případě AMIB - udržování a monitorování příměří, zajistit odzbrojení a zbraně, zaručit vhodné podmínky pro humanitární asistenci, dohled nad volbami či ochranu osob OSN působících v Burundi.[30]Po ukončení mandátu na místě ještě rok působila kancelář OSN (BINUB) s cílem podpořit demokratické procesy v zemi, stejně tak i dodržování základních lidských práv.

---

¹¹¹ Tzv. Dohoda z Arushi (Arusha Peace and Reconciliation Agreement for Burundi) ze srpna roku 2002.

¹¹² Rules of engagement, str. 19

Libyjský konflikt

Napětí v zemích severní Afriky jako Tunis, Egypt, Libye na konci prvního desetiletí 21. století postupně stoupalo. Faktorů, které tuto eskalaci zapříčinily, bylo vícero. Především dle mého názoru šlo o vyústění dlouhodobě neuspokojivé sociální situace obyvatel této části kontinentu, kteří i přes hospodářský přínos turismu a těžby nerostů, jež rok od roku zvyšovaly index hrubého domácího produktu, nepociťovali zvyšující se životní úroveň, nýbrž naopak. Napovrch proplouly kauzy politických elit těchto národů o zpronevěrách státních peněz, korupci a luxusním stylu života. Celosvětový růst cen potravin a finanční krize z konce prvního desetiletí, jež měla dopady i na turistiku, byla poslední kapkou do vroucího kotle sociální nestability.

První zemí, kde propukla občanská revoluce, jež měla za cíl svržení prezidenta a jeho vlády, byl Tunis. Tamější prezident Zín Abidín bin Alí byl po několikadenních protestech obyvatelstva v ulicích měst nucen v zemi vyhlásit výjimečný stav, rozpustil vládu a sám uprchl do Saudské Arábie. Tuniský soud již bývalého prezidenta bin Alího odsoudil v nepřítomnosti k 35 letům vězení za zpronevěru veřejných zdrojů. V současné době zemi zmítá nestabilita, neboť nepřehledná situace neumožňuje sestavit stabilní vládu.

Další severoafrickou zemí, v níž propukly sociální nepokoje, zejména mladých nespokojených občanů, je Egypt. Důvod, proč vyšli mladí Egypťané do ulic, je podobný jako v Tunisu. Nespokojenost s vládou, nezaměstnanost a špatné vyhlídky do budoucna. Tato frustrace vyvedla mladé obyvatele Káhiry do ulic, kde demonstrovali za odstoupení prezidenta Muhammada Husní Mubaraka. Ten výzvu nespokojených občanů vyslyšel o dva týdny později a rezignoval. Vládu nad zemí převzala armáda a hlavou země se stal předseda Nejvyšší vojenské rady Muhammad Hosejn Tantaví.

Revoluční vlna se přenesla i do dalších zemí. Nejtvrďší odpor vládních složek můžeme pozorovat v Libyi, kde vládne od roku 1969 diktátorský

režim vojenského vůdce Mummara Kaddáfího. Protestující obyvatelstvo bylo rozháněno vládními vojenskými jednotkami střelbou do davu a to vedlo ještě k větší eskalaci násilí. V průběhu protestů se zformovala opozice pod hlavičkou Dočasná národní přechodové vlády (též označována jako Národní rada), které svými prostředky podporovala povstalce (zejména výzbrojí), koordinovala jejich postup a dne 5. března 2011 se prohlásila za jediného legitimního představitele Libyjské republiky.

Akce RB OSN – rezoluce č. 1970

Tento v podstatě vnitrostátní konflikt vyvolal silnou odezvu mezinárodních organizací a jednotlivých států. První reakce sice ještě vyzývaly k nevměšování se do suverénní sféry moci Libye a snažily se situaci uklidnit. Ale postupem času, kdy tiskové agentury informovali o mrtvých demonstrantech a vzrůstajícím násilí, tyto názory začaly ustupovat do pozadí. Svou úlohu začala plnit i RB OSN, která přijala dne 26. února 2011 rezoluci č. 1970¹¹³. Touto rezolucí RB OSN vyjadřuje své znepokojení nad situací v Libyi, odsuzuje násilí proti obyvatelstvu, v němž vidí porušování lidských práv. V souladu s kapitolou VII Charty OSN a při opatření podle svého článku 41 požaduje okamžité ukončení násilí a vyzývá k podniknutí kroků k naplnění oprávněných požadavků obyvatel, naléhá na libyjské úřady, aby jednaly s maximální zdrženlivostí a v mezích zákona, vybízí je k dodržování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva a dále aby umožnily okamžitý přístup kontrolorům OSN k provádění monitoringu dodržování lidských práv. Kromě tohoto apeluje na libyjské úřady, aby zajistily bezpečnost všech cizích státních příslušníků a jejich majetku, usnadnily odchod těm, kteří chtějí opustit zemi, zajistily bezpečný průchod humanitárních organizací a jejich pracovníků do země za účelem humanitární pomoci. Rezoluce RB OSN č. 1970 také ukládá všem členským

---

¹¹³ www.un.org [online]. 2011 [cit. 2011-07-09]. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1970. Dostupné z WWW: <[http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/1970%20\(2011\)&Lang=E&Area=UNDOC](http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/1970%20(2011)&Lang=E&Area=UNDOC)>.

státům, aby se zdržely dodávky zbraní a dalšího vojenského materiálu do Libye. Vyplývá to z důvodné obavy, že by tyto zbraně mohly být zneužity jednou nebo druhou stranu konfliktu a ztížily by tak prosazení míru na území Libye. V neposlední řadě došlo touto rezolucí ke zmrazení majetku, tedy zejména finančního majetku, který je veden na zahraničních bankovních kontech, všem členům rodiny Muammara Kaddáfího a taktéž k zákazu vycestování těchto osob z Libye.

Reakce oblastních dohod na rezoluci RB OSN č. 1970

Rezoluce byla přijata jednomyslně všemi 15 členy RB OSN. Vzápětí po té na tuto rezoluce reagovaly jednotlivé země. Evropské země odpověděly na úrovni EU. A to zejména proto, že si některá opatření spadající do oblasti působnosti Smlouvy o fungování EU vyžádala regulační opatření na úrovni Unie, aby bylo možné zajistit jejich jednotné uplatňování hospodářskými subjekty ve všech členských státech. EU zapojila do konfliktu na území Libye také humanitární pozorovatele z ECHO (humanitární pomoc a civilní ochrana EU), kteří svou přítomností na tunisko-libyjské a egyptsko-libyjské monitorují a vyhodnocují humanitární potřeby a celkovou situaci. Na humanitární pomoc pro nejvíce postižené osoby v Libyi a sousedních zemích (Tunisko a Egypt) bylo vyčleněno 70 milionů EUR.

NATO reagovalo na rezoluci RB OSN č. 1970 přípravou vojenských kapacit a jejich přesunu k břehům Libye. V první vlně NATO vysílá nad libyjské území průzkumná letadla systému AWACS (Airborne Warning and Control System). Tato speciální letadla monitorují nepřetržitě dění na zemi a tyto informace jsou dále vyhodnocovány. Z prohlášení generálního tajemníka NATO Anders Fogh Rasmussena, které přednesl na schůzce ministrů obrany zemí NATO, jasně vyplynulo, že NATO nezasáhne bez jasného mandátu uděleného RB OSN.

Spojené státy americké reagovaly na rezoluci podobně jako EU, ovšem kromě přijatých sankčních opatření se začaly chystat na vojenský úder proti diktátorskému režimu Muammara Kaddáfího.

Další oblastní dohody také nezůstaly k situaci v Libye lhostejné. Liga arabských států, Organizace islámské konference a Africká unie, u jejíhož zrodu byl i libyjský vůdce Muammar Kaddáfí, odsoudily závažné porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva v Libyi, nicméně vyzývaly k především k mírovému řešení konfliktu v Libyi. Africká unie vytvořila za tím účelem ad hoc Výbor pro řešení libyjské otázky na vysoké úrovni (ad hoc High-Level Committee on Libya)¹¹⁴. Tento Výbor přednesl závěry svého jednání, ze kterého vyplývá řešení libyjského konfliktu podle tzv. pětibodové cestovní mapy. Hlavním obsahem cestovní mapy je ochrana civilistů, ukončení nepřátelské činnosti, zajištění humanitární pomoci pro obyvatele, kteří byli celou událostí zasaženi, zavedení dialogu mezi stranami, ukončení krize, stanovení přechodného období, provedení nezbytných politických reforem a uspokojení požadavků libyjského lidu.

Národní rada (politická reprezentace Libyjských povstalců) se později dočkala nemalého úspěchu na mezinárodní scéně, a to tím, že dne 10. března 2011 uznala Francouzská republika Národní radu Libye jako oficiálního představitele libyjského státu. Poté se k Francii připojil Katar a v průběhu dalších týdnů ještě Itálie a Gambie. U Itálie to znamenalo velký obrat v názorovém postoji k povstání v Libyi. Itálie totiž se totiž v prvních týdnech stavěla k celé situaci zdrženlivě a nechtěla zasahovat do vnitrostátního konfliktu. Pravděpodobně až alarmující počet libyjských uprchlíků, kteří připlouvali k břehům Sicílie, donutil předsedu vlády Silvia Berlusconiho k výraznější změně postoje. Tento názorový obrat byl ještě podpořen prohlášením, že Itálie je připravena okamžitě nasadit do akce své letecké síly, aby podpořila rychlé vyřešení konfliktu.

Akce RB OSN – rezoluce č. 1973

---

¹¹⁴ Oficiální web Africké unie [online]. 2011 [cit. 2011-07-10]. Prohlášení založení ad hoc Výboru pro řešení libyjské otázky na vysoké úrovni. Dostupné z WWW: <http://www.au.int/en/sites/default/files/ANN_EN_10_MARCH_2011_PSD_THE_AFRICAN_UNION_ANNOUNCEMENTS_COMPOSITION_AD_HOC_HIGH_LEVEL_COMMITTEE_LIBYA.pdf>

RB OSN dne 17. března 2011 přijala další rezoluci týkající se situace v Libyi, a to deseti kladnými hlasy pro rezoluci (Německo, Brazílie, Indie – a dva stálí členové RB - Rusko a Čína se zdrželi hlasování). Tato rezoluce uveřejněná pod č. 1973 vytváří bezletovou zónu (tzv. NO FLIGHT ZONE) nad územím Libye. Toto preventivní opatření zakazuje všechny lety ve vzdušném prostoru Libye, s výjimkou humanitárních, a povoluje členským státům zapojeným do operace použití leteckých sil k ochraně životů civilního obyvatelstva a obydlených území Libye. Důležitým požadavkem této rezoluce je také uzavření okamžitého příměří, a to v souladu s kapitolou VII Charty OSN, dále zastavení útoků proti civilistům a intenzivní hledání řešení krizové situace. RB OSN si také uvědomila, že při řešení této situace budou hrát významnou úlohu oblastní dohody, zejména Liga arabských států, a v rezoluci č. 1973 jim tuto úlohu výslovně přiznává¹¹⁵. Rezoluce č. 1973 rozšiřuje seznam osob napojených na režim, kterým zabavuje majetek (mj. vyzývá i k zmrazení peněžních prostředků Lybijské centrální banky a další finančních ústavů, které jsou pod kontrolou Muammara Kaddáfího).

Hned následující den po přijetí rezoluce RB OSN č. 1970 vystoupil v médiích Muammar Kaddáfí a vyhláší mír v Libyi a s výzvou k zastavení všech vojenských operací v zemi. Politováníhodným faktem však je, že toto prohlášení ve skutečnosti nijak nesnížilo četnost střetů vládních jednotek s povstanci. Mezinárodní tiskové agentury přinášely i po tomto vyhlášeném míru další záběry z bojů povstalců s vojáky.

Následující den již vysílají Spojené státy americká, Francie a Velká Británie nad území Libye své stíhací letectvo s úkolem demonstrovat připravenost mezinárodního společenství zasáhnout proti porušování rezoluce RB OSN č. 1973, zejména dodržování tzv. bezletové zóny, silou.

Reakce oblastních dohod na rezoluci RB OSN č. 1973

NATO reagovalo po vyhlášení rezoluce RB OSN č. 1973 na další vývoj zpočátku opatrně. Vyhlášení míru a pokračující boje nepřimělo NATO

---

¹¹⁵ 5. bod rezoluce RB OSN č. 1973

k prohlášení, že by se měly alianční jednotky zapojit do prosazování míru silou. Hlavní iniciativa tak zatím stále spočívala na Spojených státech, Francii a Velké Británii. Jejich společná operace na území Libye nesla název Úsvit odysey (Odyssey dawn) a zapojily se do ní francouzské, britské i americké stíhací letouny startující z letadlových lodí kotvících ve Středozezemním moři. Jejich cílem byly vojenské objekty (mj. i sídlo Muammara Kaddáfího v Tripolisu). Velení v této fázi spojeneckého útoku měla armáda Spojených států amerických. Jejich politická reprezentace však opakovaně prohlásila, že pro účely naplnění výzvy rezoluce RB OSN č. 1973 by mělo záštitu nad operací Úsvit odysey převzít NATO.

Výzvy Spojených států byly vyslyšeny 31. března 2011 a NATO spouští operaci Jednotná ochrana (Unified protektor) pod jejíž velení postupně přešly všechny další operace vedené na území Libye (vč. operace Úsvit odysey).

Postoj Africké unie zůstal stále nezměněn. Představitelé Africké unie stále vyzývají k okamžitému zastavení bojů a nabízejí úlohu zprostředkovatele mírových rozhovorů.

Za pozornost stojí také připravovaná samostatná vojenská pozemní operace pod hlavičkou EU s názvem EUFOR Libya. Rada EU přijala dne 1. dubna 2011 rozhodnutí č. 011/210/CFSP, kterým schvaluje vyslání 1000 vojáků do severní části Libye za účelem koordinace humanitární pomoci. Přesněji řečeno, pokud o to OSN požádá, je EU připravena vyslat 1000 vojáků, kteří budou pomáhat při evakuaci vysídlených osob a budou podporovat humanitární organizace ve své činnosti. Operace EUFOR Libya má za cíl podpořit mandát rezoluce RB OSN č. 1970 a č. 1973, pokud jde o dostupnost humanitární pomoci a ochranu civilního obyvatelstva. Velením této operace byl pověřen kontraadmirál Claudio Gaudiosi a operační velitelství (OHQ) bylo umístěno v Římě. Mandát operace byl omezen na 4 měsíce a rozpočet byl stanoven na 7,9 miliónů eur¹¹⁶.

Je ovšem nutné zdůraznit, že rozhodnutí přijaté 1. dubna 2011 vyjadřuje odhodlanost přispět k zajištění bezpečnosti v regionu a stanoví právní rámec

---

¹¹⁶ Rada EU [online]. 2011 [cit. 2011-10-01]. EU Common security and defence policy. Dostupné z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/121237.pdf>.

pro budoucí fungování operace. Rozhodnutí o samotném zahájení operace EUFOR Libye bude přijato po schválení operačního plánu a pravidel nasazení (RoA) Radou EU. Česká republika ústy svého velvyslance při NATO prohlásila, že je ochotna vyslat do Libye zdravotníky v rámci humanitární mise EUFOR Libya, pokud by ovšem o takovou akci požádala OSN.

Požadavek o pomoc při řešení humanitární krize v Libyi měl vzejít z OSN z úst paní Valerie Amos, vedoucí Úřadu pro koordinaci humanitárních záležitostí (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, OCHA). Z jejího následného vyjádření ovšem vyplynulo, že se zdráhá žádat o vojenskou pomoc a chce prozkoumat všechny možnosti civilní pomoci. Z tohoto důvodu nebyla operace EUFOR Libya nikdy uvedena v život, nicméně EU ukázala, že dokáže pružně reagovat na aktuálně vzniklé problémy a nabízet efektivní řešení. Nabízí se ovšem i druhý možný výklad. Euroskeptičtí pozorovatelé tvrdí¹¹⁷, že EU nabídla vojenskou podporu humanitární operaci v Libyi jenom proto, že by se špičky evropských zemí nedokázaly nikdy dohodnout na plnohodnotné vojenské operaci pod hlavičkou Evropské bezpečnostní a obranné politiky.

Otázka legality zásahu sil v Libyi pod křídly NATO

Hlavními cíly operace Jednotná ochrana bylo zajištění zbrojního embarga, tedy zamezení dodávek zbraní do Libye, a dodržování tzv. bezletové zóny. Za vojenské prostředky pro tento úkol byly vyčleněny lodě křižující pod hlavičkou NATO Středozemní moře.

Zpočátku se tedy alianční síly snažily přísně vynucovat dané úkoly, ke kterým jim byl udělen mandát RB OSN. Nicméně v průběhu dalšího dne operace Jednotná ochrana se začalo projevovat nápadně jednotný postup povstalců proti režimu a leteckých útoků NATO. V této fázi bojů začínají letecké útoky podporovat postup povstalců, k čemuž ovšem mandát RB

---

¹¹⁷ GOMEZ, Ana. Was Eufor Libya an April fool's joke?. In EU Observer Opinion [online]. Belgium : EU Observer, 2011 [cit. 2011-10-01]. Dostupné z WWW: <<http://euobserver.com/7/32624>>

OSN udělen nebyl. Lety nad územím Libye byly povoleny pouze pro humanitární účely¹¹⁸, vynucení tzv. bezletové zóny¹¹⁹ a ochrany civilistů ohrožených útoky vládních jednotek¹²⁰. Dle mého názoru však nelze zahrnout pod pojem civilní obyvatelstvo revoluční ozbrojené jednotky. Proto vzájemná součinnost leteckých útoků vedených NATO a pozemních útoků povstalců je mimo mandát udělený rezolucí RB OSN č. 1973. Tuto součinnost pak potvrdili svými prohlášeními i představitelé členských států NATO¹²¹. Bez dalších pochybností se tímto dostává operace NATO mimo mandát založený rozhodnutím RB OSN.

Naprosto proti smyslu rezoluce RB OSN č. 1970 však postupovala Francie, která se rozhodla podpořit povstalecké jednotky Národní rady dodávkou zbraní. Tuto skutečnost tvrdil i mluvčí francouzské armády. Francouzská armáda toto své rozhodnutí zdůvodnila právem na sebeobranu civilistů, které je nadřazené zbrojním embargu založenému rezolucí RB OSN č. 1970. Francouzské letectvo shazovalo kontejnery se zbraněmi do míst, která obývaly bojůvky povstaleckých skupin. Toto flagrantní porušení rezoluce nezůstalo bez odezvy. Za nepřípustné ho označila jak Africká unie, tak Ruská federace a Čína.

Naopak na stranu Francie se postavily Spojené státy americké. K této otázce se vyjádřila vláda Spojených států amerických tak, že se zatím nerozhodla vyzbrojovat povstalce, ale pokud by tak učinila, měla by na to právo, neboť je v rezoluci RB OSN č. 1973 tato výjimka uvedena. Formulace 4. bodu rezoluce RB OSN č. 1973, konkrétně sousloví „nehledě na“ ("notwithstanding") bylo přidáno během vyjednávání o textu rezoluce právě delegací USA. Je to právní klička známá v anglickém právu jako „NOV“ (NON OBSTANTE VERDICTIO), kterou se uzákoňuje porušení zákona, používaná původně britským králem. 4. bod rezoluce RB OSN č. 1973 jinak stanoví, že země mohou přijmout veškerá nezbytná opatření pro ochranu civilistů a oblastí obydlených civilisty ohrožených útokem vládních

---

¹¹⁸ 7. bod rezoluce RB OSN č. 1973

¹¹⁹ 8. bod rezoluce RB OSN č. 1973

¹²⁰ 4. bod rezoluce RB OSN č. 1973

¹²¹ Britský ministr obrany Liam Fox prohlásil dne 27. března 2011: „Cílem operace proti Libyi je odchod plukovníka Muammara Kaddáfího. Dokud neodejde, tak kampaň neskončí.“

jednotek nehledě na ("notwithstanding") 9. bod rezoluce RB OSN č. 1970, který zavádí zbrojní embargo. Toto zdůvodnění ovšem naráží opět na výkladový problém pojmu „civilní obyvatelstvo“. Dle mého názoru nebylo úmyslem RB OSN vyzbrojovat civilní obyvatelstvo zbraněmi. Nehledě na to, že zvolený způsob, kdy jsou zbraně shazovány z letadel, nedostatečně zaručuje, že se zbraně dostanou do rukou civilistů, kteří je potřebují ke své obraně. Z těchto důvodů se domnívám, že toto zdůvodnění je ryze účelové a skutečným motivem tohoto jednání je podpora povstalecké Národní rady v jejím boji proti vládním jednotkám Muammara Kaddáfího.

Posouzení zda tímto jednáním Francie porušila rezoluci RB OSN č. 1973, bude na rozhodnutí sankčního výboru, který byl založen rezolucí RB OSN č. 1970. Ta ve svém čl. 24 vymezuje v souladu s čl. 28 Prozatímního jednacího řádu RB OSN¹²² nový sankční výbor RB OSN složený ze všech členů RB OSN. Úkolem tohoto sankčního výboru je sledovat provádění zbrojního embarga, dodržování zákazu cestovat osobám napojeným na režim Muammara Kaddáfího a zajištění majetku těchto osob. Sankční výbor měl za úkol vypracovat do třiceti dnů zprávu o své činnosti a přednést ji na půdě RB OSN. Zároveň rezoluce RB OSN č. 1970 uložila členským státům, aby informovali sankční výbor o opatřeních, jež přijaly za účelem naplnění této rezoluce. Dle mého názoru ovšem k potrestání Francie za porušení rezoluce nedojde. RB OSN je pod stálým politickým tlakem, který jí nedovolí potrestat jednoho ze svých stálých členů. Problémem zůstává, že sankční výbor přijímá závěry pouze na základě úplného konsensu. Lze tedy vyslovit i myšlenku, zda to v praxi neznamená, že zbrojní embargo RB OSN platí pro všechny ze 192 členů OSN, s výjimkou těch, kteří jsou členy RB OSN?

Nová vláda

Střety jednotek Muammara Kaddáfího a povstalecké armády na území Libye pokračovaly ještě několik dalších měsíců (únor – září 2011) se

---

¹²² Čl. 28 Prozatímního jednacího řádu RB OSN: „The Security Council may appoint a commission or committee or a rapporteur for a specified question.“

střídavými úspěchy obou stran. Celkově ale povstalecká armáda získávala navrch. Největší boje se odehrávaly u měst Tripolis, Benghází a Syrta. Koncem srpna 2011 získávají povstalecké skupiny územní převahu. Dobývají hlavní město Tripolis, kam o pár dní později Národní rada přesouvá své sídlo. Za zlomový lze označit okamžik, kdy povstalci za podstatné letecké podpory NATO dobyli hlavní vojenské sídlo jednotek Muammara Kaddáfího v Syrtě. Ačkoliv vojensky ani politicky se situace pro bývalého vůdce Libye nevyvíjela dobře, nehodlal vzdát se svých státních funkcí a nekapituloval.

Nové rozložení sil dvou nepřátelených táborů pro RB OSN znamenalo nutnost znovu se sejít ve svém sídle a reagovat na novou situaci. Blížilo se datum 27. září 2011, které znamenalo konec mandátu pro vojenskou operaci NATO založeného rezolucí RB OSN č. 1973. Zároveň Národní rada požádala o rychlejší uvolňování finančních prostředků zmrazených na základě rezoluce RB OSN č. 1970, jelikož dosavadní rychlost uvolňování byla nedostatečná. Proto dne 16. září 2011 pod číslem 2009¹²³ přijala patnáctičlenná RB jednomyslně novou rezoluci, kterou přijímá pod hlavičkou kapitoly VII. (čl. 41) Charty OSN tato opatření: uvolnění zmrazených finančních prostředků Libye, stejně tak finančních prostředků Libyjské státní naftové společnosti a částečné zrušení zbrojního embarga. Další zmírnění se týká sankcí proti hlavním společnostem, například Libyjské národní ropné korporaci, centrální bance a majetkovému fondu Libyjský investiční úřad. Cílem je obnovení ekonomiky. V platnosti zůstávají sankce uvalené na Muammara Kaddáfího a bezletová zóna nad územím Libye. Rezoluce RB OSN č. 2009 také ustavuje misi OSN v Libyi UNSMIL (The United Nations Support Mission in Libya), která přechodné vládě pomůže uspořádat volby a vypracovat novou ústavu. Mandát mise UNSMIL je stanoven na tři měsíce a její role by měla být čistě politická. Zaměří se na "uspořádání všeobecného dialogu, podporu národního usmíření a zahájí proces tvorby ústavy a volební proces". Bude radit i v

---

¹²³ www.un.org [online]. 2011 [cit. 2011-09-30]. Rezoluce RB OSN č. 2009. Dostupné z WWW: <[http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/2009%20\(2011\)&Lang=E&Area=UNDOC](http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/2009%20(2011)&Lang=E&Area=UNDOC)>.

otázce bezpečnosti. RB OSN vyjádřila ve své rezoluci č. 2009 obavy ze "šíření zbraní v Libyi a možnému dopadu na mír a bezpečnost v regionu". Uvolnění zbrojního embarga rezolucí RB OSN č. 2009 se vztahuje na všechny typy zbraní, včetně technické pomoci, školení, finanční a jiné pomoci, určené výhradně pro bezpečnost a odzbrojení pomoc libyjským orgánům. Text rezoluce se tedy v této části již nedovolává na nutnost zajištění bezpečnosti obyvatelstva, ale na pomoc libyjským orgánům. Dochází k tomu dle mého názoru ve snaze napravit předchozí překročení mandátu vojenskou operací NATO. Dále se již zbrojní embargo nevztahuje na ruční a lehké zbraně a související materiál dočasně dovážený do Libye pro zaměstnance OSN, zástupce sdělovacích prostředků a humanitárních a rozvojových organizací.

Nová mise OSN UNSMIL byla rezolucí RB OSN č. 2009 založena jako výhradně mise politická. Svědčí o tom i fakt, že svým zařazením spadá pod generálního tajemníka a jeho odbor pro politické otázky (Department of Political Affairs, DPA). Úkoly této mise jsou obnova bezpečnosti a vlády práva v zemi (rule of law), uspořádání všeobecného dialogu a podpora národního usmíření. Cílem je tedy připravit v Libyi podmínky pro svobodné volby a přijetí nové ústavy. Současně s tříměsíční operací UNSMIL, do které by mělo být zapojeno asi 200 pozorovatelů, probíhá zároveň operace NATO, která byla taktéž prodloužena o tři měsíce. Jejím hlavním úkolem zůstává zajišťování bezletové zóny nad Libyí, udržet bezpečnostní situaci na území Libye pod kontrolou a zabezpečit přísun humanitární pomoci civilnímu obyvatelstvu. Vedlejším úkolem operace NATO je vypátrat Muammara Kaddáfího a osoby spojené s jeho režimem a postavit je před Mezinárodní trestní tribunál v Haagu.

Valné shromáždění OSN na svém 66. zasedání dne 16. září 2011 uznalo novou vládu Libye (Národní rady) jako jediného a legitimního reprezentanta státu Libye a také schválilo, aby Národní rada převzala reprezentaci Libye na zasedání OSN. Pro hlasovalo 114 zemí, proti 17 a 15 zemí se zdrželo hlasování. Hlasování o libyjské žádosti podpořila zejména skupina zemí Latinské Ameriky v čele s Venezuelou, Nikaraguou a Kubou. Výsledek

hlasování umožnil předsedovi Národní rady Mustafu Džalílovi účast na příštím zasedání valného shromáždění OSN v New Yorku. Libye neměla zástupce na valném shromáždění OSN od března 2011, kdy Muammar Kaddáfí zrušil pověření libyjského velvyslance a bývalého ministra zahraničí ve své vládě Abdalrahmána Šalgáma, který přeběhl k povstalcům.

Dalším významným milníkem v boji povstalců bylo uznání AU, kdy tato mezinárodní organizace uznala Národní radu jako legitimní prozatímní vládu Libye a vyjádřila svou připravenost podpořit povstalce při vytváření nové vlády země. Americký prezident Barack Obama se také poprvé sešel s Mustafou Džalílem, předsedou Národní rady a na této schůzce Obama oznámil návrat amerického velvyslance do Tripolisu a opětné otevření americké ambasády.

Nutno zmínit, že úspěch povstalců ve svržení vůdce Muammara Kaddáfího by nebyl nikdy tak velký (nebo alespoň nikdy tak rychlý) nebýt velké letecké podpory jednotek NATO, která cíleně ničila vojensky významné objekty jednotek Muammara Kaddáfího. Tyto letecké útoky čítají od počátku operace, tj. od 31. března 2011 do konce září 2011 celkem 24.346 letů, z nichž 9.082 letů bylo útočných¹²⁴. Zbývající lety jsou průzkumné lety, nejčastěji průlety letadel AWACS, které jsou schopny detailně sledovat situaci na zemi a data odesílat do velitelského tábora. Otázkou však stále zůstává, zda celý tento koordinovaný postup povstalců a leteckých jednotek NATO je v souladu s mezinárodním právem, resp. v souladu s rezolucí RB OSN č. 1973. Skutečností

EU nezůstává v této fázi libyjského konfliktu stát stranou. Do Tripolisu umístila tým odborníků z Generálního ředitelství Komise pro humanitární pomoc a civilní ochranu (The Humanitarian Aid department of the European Commission, ECHO), aby sledoval humanitární situaci. Jeho prioritou je mimo jiné ochrana civilistů a vyhodnocení pohybu obyvatelstva a dalších potřeb, které z toho vyplývají. Kroky, které v této době EU činí, jsou činěny v návaznosti na požadavky OSN obsažené v poslední rezoluci RB OSN č. 2009. Nejvyšší představitel EU předseda Evropské rady Herman

---

¹²⁴ NATO [online]. 30.9.2011 [cit. 2011-09-30]. NATO News. Dostupné z WWW: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_71994.htm>.

Van Rompuy dne 20. září s potěšením uvítal novou rezoluci RB OSN o zřízení mise OSN v Libyi a u této příležitosti uvedl: „EU je odhodlána provádět tuto rezoluci v rámci všech svých pravomocí a kompetencí.“¹²⁵ Mezi opatření, která Rady EU provedla, patří rozmrazení finančních prostředků na libyjských účtech v Evropě. Tyto prostředky mají sloužit výhradně pro humanitární a civilní potřeby, zejména na podporu obnovení činnosti ropného průmyslu, bankovního sektoru a pomáhat při budování civilní vlády. Jedná se o aktiva centrální banky Libye. Rada EU také zrušila zákaz na přistávání libyjských letadel na letištích v Evropě a zákaz využívání evropského vzdušného prostoru. Rada EU uvolnila zmrazené prostředky Afriqiyah Airways, libyjské letecké společnosti.

Zapojení AČR do operací kolektivní bezpečnosti

Základním životním zájmem České republiky je existence sebe sama. Je zapotřebí zachovávat suverenitu země, územní celistvost a politickou nezávislost. K tomu, aby tento základní životní zájem byl bez problémů naplněn, je zapotřebí sledovat i strategické zájmy, které naše země má a které by měly zajistit bezproblémové fungování našeho státu. K těm patří především bezpečnost a stabilita v mezinárodním měřítku, zejména v euroatlantickém prostoru.

Základním úkolem ozbrojených sil ČR je připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení. Z bezpečnostního hlediska je situace ve střední Evropě dlouhodobě stabilní a nehrozí zde žádný konflikt, který by přímo ohrožoval naši vnitřní bezpečnost. Armáda se tak může nemalými prostředky podílet na posilování mezinárodního bezpečí účastí na operacích v systému kolektivní obrany daleko od území ČR

---

¹²⁵ Projev Hermana Van Rompuye na zasedání na vysoké úrovni o Liby ze dne 20. září 2011, New York

(především v rámci OSN, NATO a Evropské unie). Jsou to zejména operace na podporu a udržení míru, záchranné a humanitární akce. Účast ČR v zahraničních misích patří mezi významné úkoly AČR a Česká republika tím plní úlohu demokratické, politicky a sociálně vyspělé země. Přebírá tak svůj díl odpovědnosti za budoucnost mezinárodního společenství.

Právní a neprávní důvody nasazení

Jelikož jsou zahraniční vojenské operace náročné na čerpání materiálních i lidských zdrojů, je před každým vysláním důležité zvážit důvody, proč se do takové mise zapojujeme. Důvody pro vyslání můžeme rozdělit na právní a neprávní. Neprávní důvody pro vyslání sil a prostředků AČR do zahraničí jsou pro podporu takové mise klíčové. Právní důvody jsou již jen prostředkem k zajištění realizace takové operace v legálním rámci.

Neprávní důvody tedy hrají důležitou roli při získávání veřejné podpory účasti naší armády v zahraničních misích. Takže vlastně i při získávání podpory politické. Každé vyslání vojáků do zahraničí musí být vždy důvodné. Jedná se přece jen o nákladnou operaci hrazenou z veřejného rozpočtu. Účast našich vojáků je projevem solidarity se zeměmi, které nejsou tak šťastné a jejichž nestabilní politická nebo bezpečnostní situace ohrožuje obyvatelstvo nebo jejichž země byla postižena živelnou katastrofou. Zde lze především hovořit o morálních důvodech. Dále zde můžeme nalézt důvody pragmatické. Každá nestabilní situace za našimi hranicemi se může promítnout i do ČR. Od zvýšení přílivu imigrantů až po poškození obchodních zájmů ČR v dané oblasti. A nakonec nasazením našich vojáků plníme právní a politické závazky, ke kterým jsme se zavázali, a získáváme tak záruku, že jiní dodrží závazky vůči nám. Česká republika tak nepřímou získává diplomatický a ekonomický přínos.

Právní aspekt vyslání sil a prostředků AČR do zahraničních operací má dvě roviny - mezinárodní a vnitrostátní. Z mezinárodního pohledu je nutné, aby každé vyslání získalo mandát udělený na základě mezinárodní smlouvy,

kteřá je pro Českou republiku závazná. Taková smlouva může být přijata v rámci mezinárodní organizace, již je ČR členem, nebo na základě souhlasu přijímajícího státu. Takový právní důvod se obvykle nazývá mandát. Ten se fakticky skládá ze dvou částí, a to nejčastěji z rezoluce RB OSN a schválení Parlamentem ČR.

Mezinárodní mandát operace

Rada bezpečnosti OSN primárně odpovídá za udržování míru a bezpečnosti ve světě a tak je to právě ona, kdo je k udělování mandátů pro vojenské operace předurčen. Za tím účelem přijímá RB OSN rezoluce, ve kterých označí v jakém režimu (pod kterou kapitolou Charty OSN) bude vojenská síla užita a zda došlo k ohrožení, porušení míru nebo či došlo k útočnému činu¹²⁶. Zároveň vyzve účastníky sporu k mírovému jednání. Pokud tyto výzvy nejsou vyslyšeny, má RB OSN možnost podniknout kroky směřující k vynucení svých rozhodnutí. Za tím účelem je Radě k dispozici řada kolektivních opatření (*actio communis*). Může například uvalovat hospodářské sankce nebo může schválit použití síly.

Po selhání preventivních akcí¹²⁷ a nevojenských sankcí OSN dochází k přijetí rezoluce RB OSN, která zpravidla označuje vzniklou situaci za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti a definuje mandát mezinárodních bezpečnostních sil.

Současné pojetí použití ozbrojených sil odráží ten fakt, že v mezinárodním právu je použití síly nebo jen hrozby silou zakázáno¹²⁸. Toto je nejčastěji formulováno jako *kogentní zákaz uchylování se k síle*. Podle Charty OSN tvoří výjimku z tohoto zákazu právo na sebeobranu, které je kodifikováno článkem 51. Charty OSN. Zde se říká, že v případě napadení má stát *přirozené právo* na individuální nebo kolektivní sebeobranu. Plyne to ze skutečnosti, že reakce mezinárodního společenství

---

¹²⁶ Čl. 39. Charty OSN

¹²⁷ Preventivními akcemi OSN jsou preventivní diplomacie, preventivní nasazení a preventivní odzbrojení a slouží k přecházení konfliktům popřípadě jejich eskalaci.

¹²⁸ Čl. 2, odst. 4. a 6. Charty OSN.

nemusí být vždy dostatečně rychlá. Kromě výkonu práva na sebeobranu lze sílu použít už jen pod mandátem rezoluce RB OSN a způsobem v ní stanoveným nebo se souhlasem přijímacího státu.

Objevují se však případy, kdy je tento zákaz porušován. K erozi zákazu použití síly dochází na dvou úrovních. První z nich je kolize rigidního zákazu použití síly bez autorizace s nutností vypořádat se se zeměmi, které závažně porušují hodnoty a principy OSN. V tomto případě se jedná především o problematiku humanitární intervence. Druhou oblastí je sebeobrana. Spojené státy (a nejen ony) v tomto ohledu vytvářejí tlak na širší chápání sebeobrany jakožto výjimky ze zákazu použití síly, jež by jim umožnila větší možnosti k vypořádání se s domnělými hrozbami, jimž jsou vystaveny. Sledujeme zde úsilí o uznání institutu tzv. preemptivní sebeobrany. Obě tyto tendence v rozměňování striktního zákazu použití síly bez autorizace a rozšiřování práva na sebeobranu i na případy jiné, než jen jako odpověď na striktně vymezený ozbrojený útok mají své zaryté odpůrce, a to včetně některých stálých členů Rady bezpečnosti.

Mírové operace, jakkoli jsou rozšířené a ze své podstaty jsou nejviditelnějším přínosem OSN mezinárodnímu míru, stále nenašly své zakotvení v Chartě OSN. V té bychom našli dva způsoby, jakými může RB OSN posvětit vojenské zapojení do řešení konfliktu. Rozhodující je, zda strany sporu s takovým řešením souhlasí a nebo nikoli. Pokud všechny strany sporu rozhodly v konsensu se zapojením vojenských sil do řešení sporu, označujeme takovou akci podle kapitoly VI. Charty OSN. Pokud taková shoda neexistuje, jedná se o akci podle kapitoly VII. Charty OSN. Ani do jednoho však mírové operace přesně nezapadají. Proto se v diplomatickém žargonu objevuje označení *operace pod kapitolou „šest a půl“*. Tedy někde mezi oběma kapitolami. Je pro ně charakteristické, že fungují pod velením a kontrolou Generálního tajemníka OSN, reprezentují morální autoritu spíše než sílu zbraní, reflektují univerzalitu Spojených národů ve svém složení, jsou vysílány se souhlasem stran zainteresovaných v konfliktu, jsou neutrální a fungují bez předsudků vůči právům a aspiracím

jakékoli strany konfliktu, nepoužívají ani nehrozí použitím síly kromě případů nutné sebeobranu, riskují co nejméně a snaží se o minimální ztráty.

Zatímco při mezistátních konfliktech v okrajových oblastech během studené války tyto zásady do značné míry umožňovaly silám OSN úspěšně plnit svoje omezené mandáty (většinou se jednalo pouze o dohlížení na dodržování hraniční zóny mezi znesvářenými stranami), pro řešení současných, stále komplexnějších a převážně vnitrostátních konfliktů se ukazují jako přinejmenším neadekvátní. Od modrých přileb se dnes totiž často očekává zajištění řady vojenských, humanitárních, ale i politických úkolů: dohled nad odzbrojením zneprátených stran, zabezpečení distribuce humanitární pomoci, vycvičení místní policie, odminování, zajištění dodržování lidských práv a návratu uprchlíků či dokonce znovuvytvoření státní správy v zemi. Proto také současné operace OSN probíhají nejčastěji podle kapitoly VII., jež výrazně posiluje mandát jednotek.

Každá vojenská operace OSN začíná přípravami v Sekretariátu OSN, v odboru pro mírové operace. Tento odbor vypracovává plány a metodologické směrnice mírových operací, prostřednictvím jednání s vládami vyjednává materiální a lidské zajištění operací, určuje velikost sil a vypočítává finanční náklady na operaci. Před každou operací tak musí být zajištěny finanční prostředky, politický konsensus a zákonnost vyslání vojáků v rámci vnitrostátního práva. Tento proces je pak završen schválením operace a vydáním mandátu na půdě RB OSN. Ten je schválen devíti hlasy členů Rady (včetně všech stálých členů).

Samotná rezoluce RB OSN obsahující mandát pro vojenskou akci definuje úlohu mezinárodních sil, cíl takové operace, úkoly, které mají být provedeny, organizaci jednotek, jmenování velitele a dalších důležitých funkcionářů mise, určuje pravomoci a časové vymezení mandátu a další případné podmínky hostitelské země pro pobyt jednotek.

Otázkou zůstává, jaké právní povahy jsou rezoluce RB OSN. Rezoluce není ani zákon, ani judiciální rozhodnutí, ani kvazi-rozsudek a také ne

smlouva¹²⁹. Na druhou stranu je třeba mít na paměti, že většina rezolucí ani nemá ambice mít právní účinky. Relevantní pro tuto otázku je také článek 25 Charty OSN. Ten říká: „Členové OSN se shodují v tom, že přijmou a provedou rozhodnutí Rady bezpečnosti v souladu s touto Chartou.“ Právně závazné jsou rezoluce učiněné v rámci kapitoly VII Charty OSN. Naopak, za právně nezávazné považujeme z pohledu mezinárodního práva rezoluce učiněné v rámci kapitoly VI Charty OSN. Je to z toho důvodu, že kapitola VI neobsahuje žádné donucovací mechanismy. Podle stanoviska Mezinárodního soudního dvora (MSD) z roku 1971 učiněného ve věci právního statusu Namibie je rezoluce RB OSN právně závazná dle čl. 48 a 49 Charty OSN. Ustanovení čl. 25 Charty OSN je pak „nadbytečné“. Dále MSD konstatoval, že při posuzování právní závaznosti rezolucí je rozhodující „jazyk“, kterého je užito. V jiné věci, případu „Lockerbee“, MSD rozhodl, že z povahy kapitoly VI Charty OSN vyplývá, že rozhodnutí učiněná na jejím základě závazná být nemohou. V tom totiž vidí MSD zásadní rozdíl mezi kapitolou VI a VII – v dobrovolnosti a závaznosti rozhodnutí. Nutno ovšem zmínit, že se objevují i názory, které toto rozdělení vyvracejí. Jejich zastánci namítají, že ustanovení článku 25 Charty OSN je záměrně postaveno mimo kapitolu VI nebo VII a rozdíl je třeba spatřovat pouze v použití vojenské síly. K tomu je třeba dodat, že pokojné řešení sporu, tak jak ho zakládá kapitola VI, je založeno hlavně na principu dobrovolnosti. Pokud nějaký stát nerespektuje znění rezoluce vyzývající k takovému řešení, je také zbytečné snažit se ho poučit o právní závaznosti takové rezoluce.

Národní mandát

Vysílání příslušníků armády ČR do zahraničí je dnes běžným jevem. ČR tak plní své závazky vyplývající pro ni z členství z mezinárodních organizací. Otázku, kdy a za jakých podmínek může být český voják

---

¹²⁹ WOOD, Michael C. The Interpretation of Security Council Resolutions. In FROWEIN, Jochen A., WOLFRUM, Rüdiger. Max Planck Yearbook of United Nations Law. Volume II. Berlin : Springer-Verlag, 1998. Str. 79

v zahraničí nasazen, upravuje v našem právním řádu Ústava ČR a zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

Národní mandát je rozhodnutí, na jehož základě je český voják vyslán do zahraničí. Proces takového rozhodování je ve své podstatě postupem politickým i administrativně a ústavněprávním.

Z vnitrostátního hlediska podléhá vyslání sil a prostředků do zahraničí souhlasu obou komor Parlamentu ČR. Vyplývá to z ustanovení čl. 43 odst. 3 písm. a) Ústavy ČR. Návrh na usnesení předkládá parlamentu vláda ČR a pro schválení usnesení je zapotřebí souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.

Předem plánované zahraniční operace se schvalují vždy na následující kalendářní rok. Návrh na působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany předkládá vždy vláda společně s podrobnou předkládací zprávou. Součástí usnesení je vždy i požadavek, aby vláda informovala Poslaneckou sněmovnu PČR (popř. Senát PČR) nejpozději do 30. června následujícího roku o průběhu vojenských operací.

Ústavní pořádek České republiky počítá i se situací, kdy bude třeba vyslat vojáky AČR takřka okamžitě a schvalovací proces v Parlamentu ČR je pro takové případy příliš zdlouhavý. Ustanovení čl. 43 odst. 4 dává pravomoc vládě ČR rozhodnout o vyslání vojáků do zahraničí k plnění závazků z mezinárodních smluv, k účasti na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je ČR členem a k účasti na záchranných pracích při živelných pohromách, průmyslových a ekologických haváriích na dobu nejdéle 60 dnů. Tato lhůta je stanovena s ohledem na to, že v případě nutnosti by mohl být takto udělený mandát prodloužen usnesením obou komor Parlamentu ČR.

K využití dočasného mandátu daného vládou ČR došlo koncem roku 2008, čímž byly přípravy operací na další rok a jejich průběh značně ztíženy. Kromě toho celá situace vyvolala otázku u našich spojenců (zejména NATO), do jaké míry je naše země loajální a schopná nést břemeno odpovědnosti za udržování míru a bezpečí ve světě. Komplikace nastaly při schvalování návrhu působení sil a prostředků rezortu MO ČR

(zahraniční mise) na rok 2009. Bohužel se otázky bezpečnosti a udržení míru staly nástrojem k vyjednávání o vnitropolitických kauzách a došlo tak k politováníhodné situaci, kdy naše republika nebyla schopná ještě 2 týdny před začátkem dalšího období pro zahraniční mise (kalendářní rok 2009) a ještě zhruba o 2 měsíce později jasně deklarovat svou ochotu dostát svým závazkům plynoucím pro ni z mezinárodního práva. Poškozeno tak bylo zejména dobré jméno naší země v aliančních a koaličních uskupeních.

Tato situace byla nakonec zažehnána předložením nového návrhu zahraničních misí pro rok 2009, který nakonec podpořila potřebná většina poslanců a senátorů. Nutno připomenout, že vnitrostátní proces schvalování zahraničních misí pro rok 2010 byl již úspěšně dokončen bez komplikací. Ministerstvo obrany, potažmo vláda si tak vzaly ponaučení z předchozí situace a návrh usnesení předložily v dostatečném předstihu.

Současné zahraniční mise s účastí AČR

Kosovo

Balkán je dělicím pásem Evropy a Blízkého východu, hranicí islámské a křesťanské kultury a vedou tudy důležité obchodní trasy mezi Evropou a Asií. Blízkost tohoto regionu je nám dána nejen geograficky, ale i kulturně. Část balkánských národů je také slovanského původu. Pro Česko byla Jugoslávie vždy i důležitým obchodním partnerem, odbytištěm českých výrobků a v neposlední řadě oblíbeným turistickým cílem. Proto se jakékoliv nepokoje promítají i na našem území (včetně zvýšené míry imigrace).

Od 90. let si Balkánský poloostrov prošel desetiletím válek, které s sebou nesly mnoho etnických čistek a násilností. Jedním z ohnisek těchto hrůz byla i srbská provincie Kosovo, kde se střetávala etnika Srbů a kosovských Albánců. V roce 1997 se rozhořela na území Kosova občanská válka mezi Kosovskou osvobozenou armádou a srbskými jednotkami. Kosovští Albánci si dali za cíl nezávislost Kosova. Konflikt eskaloval v roce

1999, kdy se strany střídaly v odvetných útocích a docházelo k velkým ztrátám mezi civilním obyvatelstvem. Byla masivně porušována lidská práva a reálně hrozilo, že se do konfliktu zapojí i Albánci žijící v okolních zemích. Tento vývoj již nezůstal bez odezvy v mezinárodních společenstvích a politické reprezentace Evropy a USA došly k názoru, že jediným účinným řešením bude obsazení Kosova mezinárodními silami a zavedením správy OSN nad touto provincií. Toto navrhované řešení bylo s oběma stranami projednáváno na zámku Rambouillet ve Francii. Albánci návrh přijali, Jugoslávie i přes nátlak odmítla. Následné rozhodnutí Rady NATO o leteckém útoku proti Srbsku mělo jejich názor změnit. Šlo o bezprecedentní rozhodnutí, neboť zde došlo k vojenskému útoku bez mandátu RB OSN. O legálnosti tohoto aktu lze pochybovat. O akt sebeobrany se dozajista nejednalo, souhlas stran sporu s útokem také dán nebyl a ani rezoluce RB OSN nic takové neposvětila. Navíc by se dala letecká kampaň NATO spojit s odmítnutím podpisu dohody z Rambouillet jako donucování k podpisu mezinárodní smlouvy, k němuž nakonec došlo 9. června 1999. A jak známo, je smlouva, jež byla vynucena nátlakem, neplatná od samého počátku¹³⁰. Den po podepsání této dohody přijala i RB OSN rezoluci č. 1244/1999¹³¹, jež přímo zakládá mandát pro mnohonárodnostní síly k vojenské operaci. Ta dostala název UNMIK (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo) a představuje stálou správu nad provincií Kosovo. Fakticky se z pohledu mezinárodního práva jednalo o mezinárodní protektorát, kde byla civilní složka správy zajišťována OSN a vojenská NATO (operace KFOR).

Češi působí v silách KFOR od počátku. Kontingent českých vojáků byl zařazen do Mnohonárodnostního úkolového uskupení - střed (MNTF-C, Multinational Task Force-Centre). Uznáním vojenských schopností českých vojáků bylo, že jim bylo od 1. srpna 2005 svěřeno velení.

K zásadním změnám ve statusu Kosova došlo v roce 2008. Dne 17. února 2008 vyhlásil kosovský parlament nezávislost na Srbsku a dne

---

¹³⁰ Čl. 52 Vídeňské úmluvy o smluvním právu: „Každá smlouva, jejíž uzavření bylo dosaženo hrozbou síly nebo použitím síly za porušení zásad mezinárodního práva vtělených do Charty OSN, je nulitní.“

¹³¹ Tato rezoluce byla přijata (až na Čínu, která se zdržela hlasování) jednomyslně.

15. června 2008 vstoupila v platnost Ústava Kosova, která byla vypracována spolu s Evropskou unií. S tímto vývojem souhlasí naprostá většina kosovských Albánců, naopak nezávislost Kosova odmítá jak Bělehrad, tak i kosovští Srbové. Mezinárodního uznání se Kosovu dostalo téměř ihned po vyhlášení nezávislosti a k 30. červenci 2009 uznalo Republiku Kosovo celkem 62 států světa, včetně 22 států EU a 24 států NATO.

Srbská strana předložila otázku legálnosti vyhlášení nezávislosti na stůl Mezinárodního soudního dvoru v Haagu. Proces započal v prosinci 2009 a v červenci roku 2012 Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že Kosovo svým jednostranným prohlášením nezávislosti neporušilo mezinárodní právo.

Česká republika vyhradila pro rok 2009 celkem 550 vojáků, kteří mají podporovat nově založenou misi EU nazvanou EULEX (The European Union Rule of Law Mission in Kosovo). Ta byla zahájena 8. prosince 2008 rozhodnutím Rady 2008/124/SZBP o společné akci ze dne 4. února 2008 a má nahradit misi UNMIK. Rozhodnutím Politického a bezpečnostního výboru 2011/688/SZBP ze dne 14. října 2011 byla mise EULEX prodloužena do 14. června 2012. V roce 2010 činil příspěvek AČR do mise EULEX 430 vojáků AČR. Dalšíh 120 bylo připraveno v ČR v pohotovosti s možností nasazení do 5 dnů.

Afghánistán

Afghánistán je nestabilní zemí, kde se dlouhodobě nedaří vybudovat stabilní demokratickou vládu. K největším současným problémům země patří vysoká míra korupce a distribuce drog. S tím je spojena i bezpečnostní situace, která je vyhodnocena jako trvale riziková. Afghánská armáda sice prošla úspěšnou reformou, ale u policie a justice se to nepodařilo. Na území Afghánistánu stále aktivně působí militantní hnutí Taliban a dokonce se jeho pozice od svržení v roce 2001 opět posiluje. Kromě Talibanu má zde své buňky i teroristická organizace Al-Kajda. Ty se vyskytují hlavně na východě, v pákistánském příhraničí. Mezi hlavní nástroje jejich boje patří

improvizovaná výbušná zařízení, využívání sebevražedných útočníků a únosy. Nejproblematičtější provincie jsou dnes Kandahár a Helmand.

Zhoršená situace přináší rozkol mezi mezinárodním společenstvím a afghánskou vládou. Rozdíl je hlavně ve vnímání původu terorismu. Afghánská vláda věří, že hlavním viníkem je Pákistán, který teroristy podporuje, zatímco mezinárodní společenství spatřuje za terorismem chaos ve státní správě, absenci práva, korupci a obchod s drogami.

V současnosti působí na území Afghánistánu dvě mise- první koaliční pod velením Spojených států amerických - operace Trvalá svoboda, a druhá mise pod velením NATO, která je známa pod jménem ISAF (International Security Assistance Force).

Afghánistán - operace Trvalá svoboda (Enduring freedom)

Cílem této operace je eliminace teroristů a jejich podporovatelů na území Afghánistánu, jejichž výskyt a akce zpomalují snahy o rozvoj a rekonstrukci země.

Česká republika vyslala již třikrát (v letech 2004, 2006 a 2008) kontingent speciálních sil do operace koaličních sil. Sestává se z příslušníků 601. kontingentu speciálních sil (KSS) Ministerstva obrany, kteří prozkoumávají odlehlé oblasti afghánských hor a pátrají po příslušnících Talibanu a Al-Kajdy. Jedná se bojové nasazení jednotek AČR, které od jejího vzniku v roce 1993 nemá obdoby. Vypovídá o tom i skutečnost, že podrobnosti o operacích provedených touto jednotkou zůstávají utajovanou skutečností podle zákona 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností.

Mezinárodní mandát této operace se opírá o čl. 51 Charty OSN, který upravuje právo státu na individuální nebo kolektivní obranu v případě ozbrojeného útoku proti němu, a také čl. 5 Washingtonské úmluvy (NATO), podle kterého se uplatňuje zásada „jeden za všechny, všichni za jednoho“. Rozhodnou skutečností jsou zde teroristické útoky na newyorské Světové obchodní centrum a další strategické cíle USA z 11. září 2001, které představují ozbrojený útok proti USA. K odpovědnosti za tyto činy se

přihlásila teroristická organizace Al-Kajda, které se prokázalo úzké napojení na afghánské vládní hnutí Taliban. Dodatečně byla operace schválena i rezolucemi RB OSN (1368/2001, 1373/2001, 1378/2001) a schválena byla i afghánskou vládou.

Cíle operace jsou obsaženy ve třech výše zmíněných rezolucích RB OSN. Jedná se zejména o úsilí k zamezení a potlačení teroristických činů, závazek spolupracovat při úsilí postavit teroristy a osoby, které je podporují, před soud a podporovat afghánskou vládu a úřady.

Z vnitrostátního hlediska podléhá vyslání sil a prostředků do zahraničí souhlasu obou komor Parlamentu ČR. Vyplývá to z čl. 43 odst. 3 písm. A) Ústavy ČR. Návrh na usnesení předkládá parlamentu vláda ČR. Pro afghánskou misi byl mandát založen usnesením Poslanecké sněmovny č. 982/2009 a usnesením Senátu č. 99/2009 a ČR tak vyslala na období od 1. ledna 2009 do 31. prosince 2009 kontingent speciálních sil Ministerstva obrany ČR o počtu 100 osob. Mezinárodní mandát příslušníků kontingentu je dán mezirezortní smlouvou mezi ministerstvy obrany ČR a USA. Tato dohoda stanovuje, že příslušníci kontingentu speciálních sil po celou dobu vyslání podléhají výhradně jurisdikci ČR. Pro případ, že by tuto jurisdikci chtěly vykonávat místní afghánské úřady, se americká strana zavázala přijmout veškerá opatření k prosazení jurisdikce ČR. Operace Enduring freedom postupně přešla pod velení NATO a operaci ISAF.

Afghánistán - operace ISAF (NATO)

Mise NATO má za úkol udržení stability a bezpečnosti v Afghánistánu, působí na základě rezoluce RB OSN ze 20. prosince 2001 č. 1386 s tím, že mandát ISAF (International Security Assistance Force) je pravidelně prodlužován. Celkem je do operace zapojeno 40 zemí.

Mezi hlavní úkoly ISAF patří podpora afghánské vládě při výcviku Afghánské národní armády a Afghánské národní policie, pomoc při realizaci Programu rozpuštění ilegálních ozbrojených skupin, podpora mezinárodním

vládním i nevládním organizacím při humanitárních operacích a vytváření podmínek pro návrat uprchlíků.

Při působení využívá ISAF hlavně PRT - Provinčních rekonstrukčních týmů. Ty jsou jakýmsi uskupením obsahujícím vojenský prvek, ale i civilní specialisty. PRT tak kombinuje ochranu civilistů spolu s humanitární pomocí. Jejich úkoly jsou zaměřeny hlavně na obnovu infrastruktury, hospodářství, správních a administrativních budov, školních zařízení. Významnou je při práci PRT spolupráce s místním obyvatelstvem.

Dne 28. srpna 2008 zahájil ISAF předávání odpovědnosti za bezpečnost v hlavním městě Kábulu do rukou afghánských bezpečnostních složek.

Příspěvkem ČR do operace ISAF se po složitém vyjednávání v Poslanecké sněmovně ČR stalo 480 mužů a žen z AČR. Snahou českých vojáků je v rámci PRT napomoci rekonstrukci válkou zničené chudé zemi a stabilizovat bezpečnostní situaci.

Čeští vojáci jsou situováni na dvou místech. První je aktivní ve východní provincii Lógar. V této oblasti působí od 19. března 2008 a v současnosti se na místě nachází náš již 3. kontingent (sled). V Lógaru působí 280 vojáků a 14 civilistů. Projekty, jež naši vojáci realizují, se snaží přísně respektovat potřeby místních obyvatel, čímž pomáhají zlepšit jejich životní podmínky. Jednou z podmínek realizace projektů je, že jsou k nim využívány místní firmy a obyvatelé. Druhý český kontingent je lokalizován v hlavním městě Kábulu, konkrétně na kábulském mezinárodním letišti (KAIA). Početně je menší. Tvoří ho skupina 60 vojáků složená z chemické jednotky, skupina OMLT (Operational Mentoring Liaison Team), která má za úkol vycvičit afghánské piloty k obsluze a údržbě vrtulníků Mi-17 a Mi-24, které jsou předmětem daru České republiky vládě Afghánistánu. Dále je součástí kontingentu KAIA skupina meteorologů, obsluha řízení letového provozu (ŘLP) a řízení vzdušných operací (AIR OPS), skupina logistické podpory (National Support Element - NSE) a zdravotnická skupina. Do operace ISAF je zapojena i speciální jednotka AČR - 601. skupina speciálních sil z Prostějova. Toto úkolové uskupení speciálních sil působí v Afghánistánu na základě mandátu vlády České republiky ze dne 6.

října 2010, č.j. 1007/10, kdy schválila vyslání Úkolového uskupení speciálních sil AČR (ÚUSS) v rámci operace ISAF na území Afghánistánu. Následně obě komory Parlamentu České republiky vyslovily souhlas s působením Úkolového uskupení speciálních sil AČR v operaci ISAF na území Afghánistánu v celkovém počtu do 100 osob na dobu jednoho roku s dvěma rotacemi po 6 měsících.

Litva

Jedním z nejnovějších působišť českých vojáků byla pobaltská republika Litva. Svým způsobem jedinečnou misí bylo působení 75 vojáků k ochraně vzdušného prostoru pobaltských zemí v rámci operace NATO. Jedinečnost se vztahuje k úkolu, který zde byl plněn. Tím byla ochrana vzdušného prostoru Pobaltí. Úkol, kterým byly plněny závazky ČR ze Severoatlantické smlouvy, přebíráme po Dánsku, a to na 4 měsíce. Mandát mise je určen termínem od 1. dubna do 15. září 2009, který však zahrnuje i přípravu zázemí pro naši letku.

Ani Litva, ani Lotyšsko a stejně tak Estonsko nedisponují vlastním vojenským letectvem. Nicméně všechny tři státy vstoupily v roce 2004 do struktur NATO. Ochrana vzdušného prostoru je důležitou součástí činnosti NATO a výrazem nedělitelnosti alianční bezpečnosti. Proto těmto třem pobaltským republikám zajišťují bezpečný vzdušný prostor (tzv. Air policing) právě státy NATO. K splnění mise poslouží 4 stíhací letouny Jas-39 Gripen. Pro ČR to bude vůbec první nasazení letectva v zahraniční operaci od druhé světové války.

Závěr

Kolektivní bezpečnost jako systém získal na počátku 21. století na významu. Tento model mezinárodního pořádku odstraňuje nejen následky konfliktů, ale snaží se vyhledat a odstranit jeho příčiny, které by mohly vést

k vypuknutí války. Situaci, ve které se tento systém nyní nalézám, vděčí někdy velmi draze zaplaceným zkušenostem lidského pokolení, kdy byli obyvatelé téměř všech kontinentů zasaženi válkou. S cílem předejít opakování takových hrůz dostali se do popředí snahy nastolit na zemi globální pravidla pro řešení sporů mezi státy, kterým vévodí princip zákazu použití síly. Po 2. světové prošel systém, ve kterém hrála vedoucí úlohu OSN, řadou zkoušek a jak jsem se ve své práci snažil naznačit, ne vždy tyto zkoušky složil bez ztráty na své pověsti. Dlužno ale připomenout, že částečně byly tyto problémy způsobeny bipolárním uspořádáním světa, ve kterém se pro řešení těchto problémů jen těžko hledala shoda.

Nový směr nabral vývoj v mezinárodních vztazích s koncem studené války. Klíčovou úlohu OSN v udržování kolektivní bezpečnosti v současném světě však žádná jiná organizace nenahradí. Naopak. Ty, které svým významem překračují hranice oblastí, na nichž primárně působí, se snaží tuto úlohu OSN podpořit a vhodně dopomoci ke splnění jejích základních cílů. Přes reformní snahy OSN stále funguje na stejných principech, které z ní zejména v období studené války udělaly neefektivní a velmi pomalu reagující moloch. I přes velká očekávání nezareagovala na reformní nálady uvnitř sebe sama. Tuto neefektivitu se snaží částečně překlenout spoluprací s regionálními uskupeními a nutno říci, že tuto cestu považují za vhodně zvolenou. NATO, EU popř. AU jsou mezinárodní organizace s profesionálním aparátem pro zvládání krizí mnoha druhů a zdá se, že s mandátem od RB OSN tyto krize zvládají řešit. V ohledu vedoucí úlohy OSN panuje napříč mezinárodními organizacemi shoda a žádná z nich trvale nenapadá OSN z důvodu toho, že by tato univerzální organizace neměla být legitimním strážcem světového pořádku.

V posledních letech spatřujeme vůli zejména EU být po NATO tím klíčovým partnerem pro OSN na poli mezinárodní bezpečnosti. Přijetím tzv. Petersbergských úkolů vymezila EU svůj další směr v bezpečnostních otázkách. Za tím účelem vybuodovala EU vlastní vojenské kapacity, které může i relativně krátké době nasadit přímo do ohniska ohrožení. Ani Česká republika se nezříká svého dílu odpovědnosti na zajištění kolektivní

bezpečnosti. Svou účastí v OSN, NATO a EU pravidelně přispívá svými prostředky (finančními, personálními i materiálními) k řešení vzniklých krizí i k nastolení opětovného pořádku.

Současný systém kolektivní bezpečnosti tak i po více jak 60-ti letech stále funguje na základě stejného základního textu – Charty OSN, jejíž výklad a použití v konkrétních situacích v průběhu času doznávalo změn. Ale jsem toho názoru, že je to tak dobře. Jedině pokud si charta OSN uchová svého ducha založeného na pevných základech, který ovšem bude schopný pružně reagovat na nově vzniklé situace, má OSN šanci zůstat stabilním garantem, že ozbrojené síly nebude užíváno jinak než ve společném zájmu.

Seznam použitých zkratk:

ACT Velitelství pro transformaci aliančních sil NATO (Allied Command Transformation) se sídlem v Norfolku v USA

AČR Armáda České republiky

AIR OPS řízení vzdušných operací

DPC Výbor pro obranné plánování NATO (Defence Planning Committee)

EBOP Evropská bezpečnostní a obranná politika

EHG tzv. základní cíl, který si na summitu v Helsinkách v prosinci 1999 vytyčila Evropská rada (European Headline Goal)

EHS Evropské hospodářské společenství

EOS Evropské obranné společenství (European Defense Community, EDC)

EPS Evropská politická spolupráce

ESUO Evropské společenství uhlí a oceli

EU BG bojové skupiny Evropské unie (European Union Battle groups)

EU Evropská unie

EULEX mise EU v Kosovu (The European Union Rule of Law Mission in Kosovo)

EUMC vojenský výbor EU (European Union Military Committee)

EUMS vojenský štáb EU (European Union Military Start)

EUPM mise EU v Bosně a Hercegovině (The European Union Police Mission)

HCNM Vysoký komisař pro národnostní menšiny (High Commissioner on National Minorities)

IRF síly okamžité reakce NATO (Immediate Reaction Forces)

ISAF mise NATO v Afghánistánu (International Security Assistance Force)

KAIA Kábulské mezinárodní letiště (Kabul International Airport)

KBSE Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

KFOR mise NATO v Kosovu

KSS kontingent speciálních sil

MC Vojenský výbor (Military Committee)

MICIVIH hybridní operace Organizace amerických států a OSN na Haiti

MINURCAT mise OSN v ČADu a Středoafričké republice

MNTF-C Mnohonárodnostní úkolové uskupení - střed (Multinational Task Force-Centre)

MO ČR Ministerstvo obrany ČR

MSD Mezinárodní soudní dvůr v Haagu

NAC Rada NATO (North Atlantic Council)

NACC Severoatlantická rada pro spolupráci (North Atlantic Cooperation Council)

NATO Severoatlantická aliance

NRC Rada NATO-Rusko (NATO-Russia Council)

NRF síly rychlé reakce NATO (NATO Response Forces)

NSE skupina logistické podpory (National Support Element)

OBSE Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (Organisation for Security and Cooperation in Europe)

ODIHR Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (Office for Democratic Institutions and Human Rights)

OMLT vojenský školicí a poradní tým (Operational Mentoring Liaison Team)

ONUMOZ mise OSN v Mozambiku

ONUSAL mise OSN v Salvadoru
OSN Organizace spojených národů
PCC Pražský závazek ke schopnostem přijatý na summitu v Praze v roce 2002 (Prague Capabilities Commitment)
PČR Parlament ČR
PRT provinční rekonstrukční tým
PSC Politický a bezpečnostní výbor (Political and Security Committee)
RB OSN Rada bezpečnosti Organizace spojených národů
RF rezervní síly NATO (Reserve forces)
ROE pravidla nasazení
RRF síly rychlé reakce NATO (Rapid Reaction Forces)
ŘLP obsluha řízení letového provozu
SEU smlouva o Evropské unii
SHAPE Vrchní velitelství spojeneckých sil NATO v Evropě (Supreme Headquarters Allied Powers Europe) se sídlem v belgickém Monsu
SK NATO strategický koncept NATO
SN Společnost národů
SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika (Common Foreign and Security Policy, CFSP)
UNAMIC mise OSN v Kambodži
UNAMIR mise OSN ve Rwandě
UNDOF mise OSN v Golanských nížinách
UNEF I mise OSN v Egyptě
UNFICYP mise OSN na Kypru
UNIFIL mise OSN v Libanonu
UNIMID hybridní mise Africké unie a OSN v Darfúru
UNMIK mise OSN v Kosovu (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo)
UNMOGIP mise OSN v Indii a Pákistánu
UNMOP mise OSN na Balkáně
UNOGIL mise OSN v Libanonu
UNOMIG mise OSN v Gruzii

UNOMUR mise OSN v Ugandě a Rwandě
UNPROFOR mise OSN v bývalé Jugoslávii
UNTSO mise OSN na Blízkém východě
ZEU Západoevropská unie
ZHN zbraně hromadného ničení
ZU Západní unie

Seznam použité literatury a pramenů

BALABÁN, Miloš, DUCHEK, Jan, STEJSKAL, Libor. Kapitoly o bezpečnosti. Praha: Karolinum, 2007

Bezpečnostní strategie ČR pro rok 2008

BOUTROS-GHALI, Boutros: „An agenda for peace“. A/47/277 – S/24111

BREThERON, C. VOGLER, J. The European Union as a Global Actor. New York: Routledge 2006

CLAUDE, Inis L. Swords into plowshares: The problems and progress of international organization New York, Random House, 1959

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné, 1. vydání Praha: Eurolex Bohemia, 2003

DUGARD, C. J. R. The Organisation of african unity and colonisation : An inquiry into the plea of self.defence as a justification for the use of force in the eradiction of colonialism. In The International and Comparative Law Quarterly: Vol. 16. Cambridge: Cambridge University Press, 1967

DUŠEK, Jiří. Reforma Rady bezpečnosti OSN. In ONDŘEJ, Jan, ŠTURMA, Pavel. Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo: Sborník mezinárodní konference. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008. Mezinárodní bezpečnost. s. 133-141. Encyklopedia of public international Law: Volume I – V, NORTH-HOLLAND, 1992

Fakta a čísla OSN – Základní údaje o Organizaci spojených národů. Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2002

FIDLER, Jiří, MAREŠ, Petr. Dějiny NATO. 1.vyd. Praha, Litomyšl: Paseka - Ladislav Horáček, 1997

FRANK, Libor, KHOL, Radek. Evropské bezpečnostní struktury. Obrana a strategie, roč. 2003. Dostupný z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/filemanager/files/file.php?file=6358>

HARRIS, Gordon. Organisation of African Unity. 2. vydání. England : Clio Press Ltd., 1994

HÝBNEROVÁ, Stanislava. Mezinárodní vztahy po roce 1945. Praha: Karolinum, 2003

HÝBNEROVÁ, Stanislava. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) a evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) EU: výzvy, možnosti, meze. In Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2005. Praha: Karolinum, 2006

KANT, Immanuel. K věčnému míru: filosofický projekt ; O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi. 1. vyd. Překlad Petra Stehlíková, Karel Novotný. Praha: OIKOYMENH, 1999

KELSEN, Hans. Collective Security and Collective Self-Defense Under the Charter of the United Nations, AJIL, Vol. 42, No. 4, 1948

LUDLOW, Peter. The Seville council: Vyd. 1. Brussels: EuroComment, c2002, 195 s. European council commentary, Vol. 1, no. 3

MAYS, Terry M. Africa's first peacekeeping operation : The OAU in Chad 1981- 1982. USA : Praeger Publishers, 2002

NATO Handbook. Brussels: NATO Office of Information and Press, 1995

ONDŘEJ, J., Odzbrojení: prostředek k zajištění mezinárodní bezpečnosti. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008

ONDŘEJ, Jan, POTOČNÝ, Miroslav. Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část. 4. dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003

PAVKA, Marek, Mezinárodní Politika č. 9/2005

PAVKA, Marek, Mezinárodní Politika č. 9/2005. Brno: Ústav mezinárodních vztahů, 2005

PIKNA, Bohumil Milan. Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie: (právní náhled). Praha: Linde, 2006

PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: (oblast policejní a justiční spolupráce) : vysokoškolská právnická učebnice. 4. dopracované, konsolidované vyd. Praha: Linde, 2007

SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Völkerrecht. 10. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag KG, 2000

SHAW, M. International Law, 4th edition, Cambridge: Cambridge University Press, 2003

SCHEU, Harald Christian. Lidská dimenze OBSE a současné mezinárodní právo. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000

SIMMA, Bruno, Hermann MOSLER, Andreas PAULUS a Eleni CHAITIDOU. The Charter of the United Nations: a commentary. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2002, 2 v.

SMITH, M. The EU as an International Actor. In: J. Richardson (ed.): European Union; Power and Policy-Making. London, Routledge, 1996

SVOBODA, Pavel. Právo vnějších vztahů EU: (oblast policejní a justiční spolupráce): vysokoškolská právnická učebnice. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2010

SVOBODA, Pavel. Právo vnějších vztahů Evropské unie. 2. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2007

SYLLOVÁ, PÍTROVÁ, PAULDUSOVÁ a kol. Lisabonská smlouva. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010

TICHÝ, L., ARNOLD, R., SVOBODA, P. ZEMÁNEK, J. KRÁL, R. Evropské právo. Praha: C. H. Beck, 2006

Usnesení PSP ČR, ze dne 30. dubna 2008 č. 776 k vládnímu návrhu na vyslání kontingentu speciálních sil resortu MO

Usnesení vlády ČR, ze dne 1. října 2008 č. 1246 k návrhu působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v roce 2009

Vojenská strategie ČR pro rok 2008

WAISOVÁ, Šárka. Mezinárodní organizace a režimy. 1. vydání Praha: Eurolex Bohemia, 2003

WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, s.r.o., 2005

WOOD, Michael C. The Interpretation of Security Council Resolutions. In FROWEIN, Jochen A., WOLFRUM, Rüdiger. Max Planck Yearbook of United Nations Law. Volume II. Berlin: Springer-Verlag, 1998

YOUNG, Nigel. The Oxford international encyclopedia of peace. New York, 2010, 4 v

Internetové zdroje:

<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/untso/background.html>

(platné ke dni 12. března 2009)

<http://minurcat.unmissions.org/Default.aspx?tabid=859>

(platné ke dni 24. června 2009)

<http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/council-eu-29.pdf>

(platné ke dni 12. 11. 2011)

<http://eur->

[lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2004/l_245/l_24520040717cs00170028.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2004/l_245/l_24520040717cs00170028.pdf)

(platné ke dni 19. 1. 2012)

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655.cs08.pdf>

(platné ke dni 19. 1. 2012)

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0035:0053:CS:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0035:0053:CS:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:343:0035:0053:CS:PDF)

(platné ke dni 21. 1. 2012)

Haine, J.-Y. (2005): Berlin plus, European Union Institute for Security Studies, on-line text

(<http://www.iss-eu.org/esdp/03-jyhb%2B.pdf>)

(platné ke dni 21. 1. 2012)

ROADMAP FOR THE OPERATIONALIZATION OF THE AFRICAN STANDBY FORCE. [online]. Addis Abeba : African union, 2005 [cit. 2011-08-01]. Dostupné z WWW: <http://www.africa-union.org/root/au/auc/departments/psc/asf/doc/ASF%20roadmap.doc>

(platné ke dni 4. 12. 2011)

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1970. Dostupné z WWW: [http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/1970%20\(2011\)&Lang=E&Area=UNDOC](http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/1970%20(2011)&Lang=E&Area=UNDOC)

(platné ke dni 9. 7. 2011)

Prohlášení založení ad hoc Výboru pro řešení libyjské otázky na vysoké úrovni. Oficiální web Africké unie. Dostupné z WWW: http://www.au.int/en/sites/default/files/ANN_EN_10_MARCH_2011_PSD_THE_AFRICAN_UNION_ANNOUNCES_COMPOSITION_AD_HOC_HIGH_LEVEL_COMMITTEE_LIBYA.pdf

(platné ke dni 10. 7. 2011)

EU Common security and defence policy. Dostupné z WWW: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/121237.pdf

(platné ke dni 1. 10. 2011)

GOMEZ, Ana. Was Eufor Libya an April fool's joke? In EU Observer Opinion [online]. Belgium : EU Observer, 2011 Dostupné z WWW: <http://euobserver.com/7/32624>

(platné ke dni 1. 10. 2011)

Rezoluce RB OSN č. 2011. Dostupné z WWW: [http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/2009%20\(2011\)&Lang=E&Area=UNDOC](http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/2009%20(2011)&Lang=E&Area=UNDOC)

(platné ke dni 30. 9. 2011)

NATO News. Dostupné z WWW: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_71994.htm

(platné ke dni 30. 9. 2011)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Tabulka níže ještě zachycuje změny v četnosti využívání práva veta v jednotlivých časových obdobích¹³².

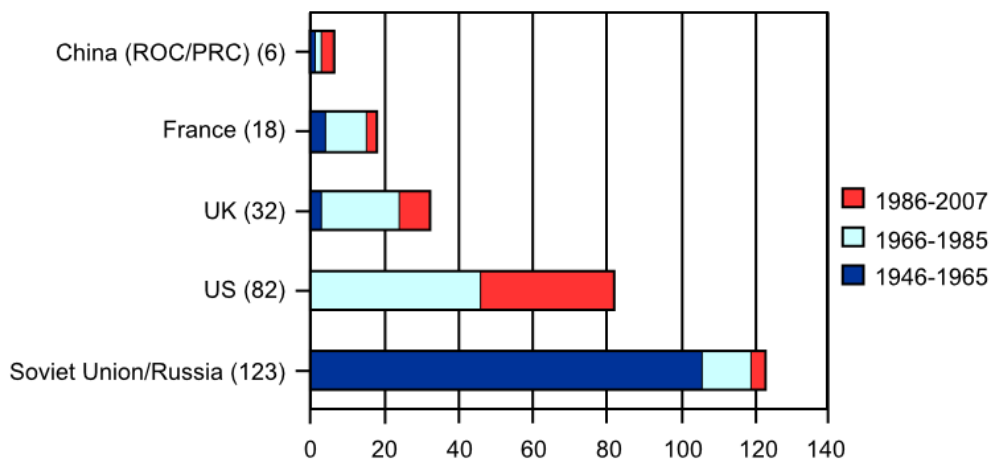
Příloha č. 2: Schéma vojenských orgánů NATO¹³³.

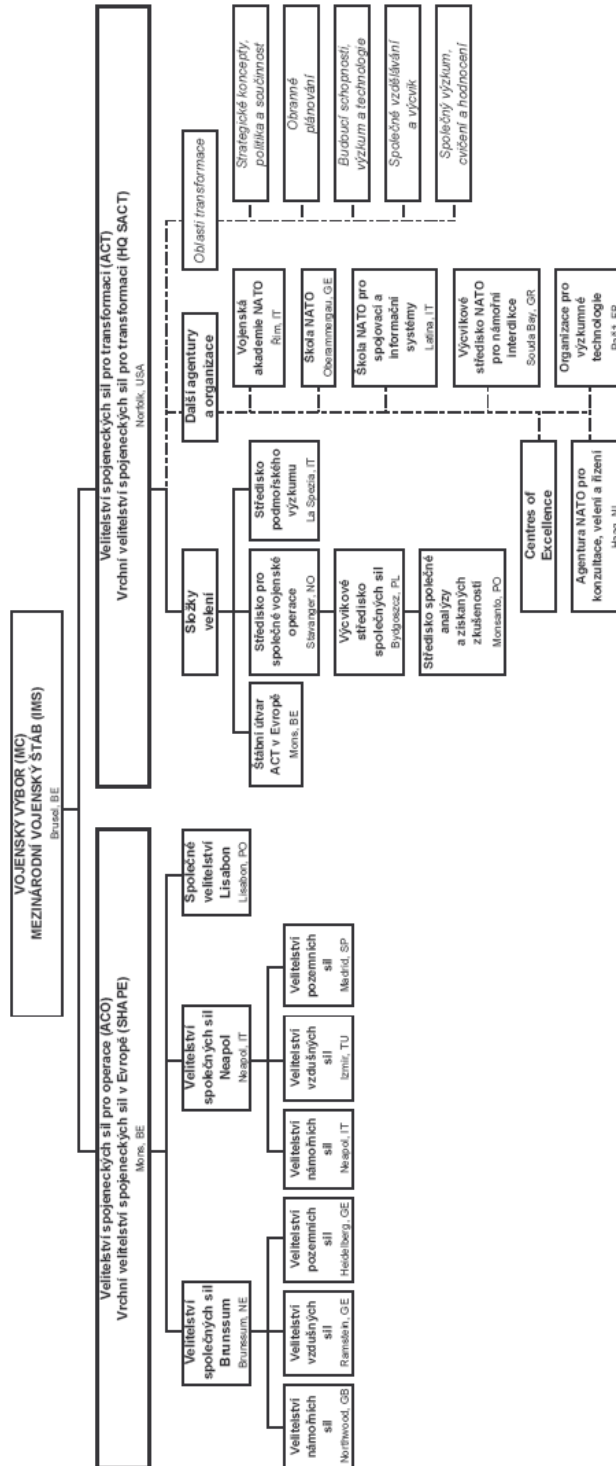
¹³² Zdroj: www.globalpolicy.org

¹³³ Zdroj: www.nato.int

Příloha č. 1

Příloha č. 2

RESUME:

Peacekeeping Operations within the System of Collective Security

The Thesis deals with the System of Collective Security in respect of historical improvement and it shows how the System works under various conditions. I've chosen this topic because of the personal preference and because I find this subject-matter very interesting and topical. The thesis is developed on the basis of empirical-analytical approach and also by using the method of content analysis of documents and the comparative method. The work is divided into three main parts.

The first part deals with the concept of the collective security, the development of universal international organizations and further is devoted to peacekeeping operations within the UN. Particularly I deal here with the development of these missions from the beginning to the present time. The first part is devoted to regional organizations and their contributions in the framework of collective security with regard to the guiding role of the UN. The intent of this section is to show the development of the concept of collective security and to highlight current issues related to security policy. The emphasis is on recent developments in Europe. Peacekeeping operations has involved as a key instrument of solution of international disputes. I distinguish operations under Chapter VI UN Charter which deals with peaceful settlement of dispute and operations under Chapter VII UN Charter which also gives right to UN to take an action with support of military forces. In following paragraphs I mention other International Organizations engaged in guarding international security. Namely, North Atlantic Treaty Organization, European Union and Organization for Security and Cooperation in Europe and I provide their scope of activities on the field of security.

In the second part of the thesis I'm processing the case study, which concerns the conflict in Libya, which erupted in February 2011 and which created an interesting precedent.

The third section describes the role of the Czech Republic in the system of collective security, legal and non-legal reasons for the deployment of Czech troops outside the country. Here it was desirable to briefly turn from the field of international law and explain the process in terms of national law. I mention the current locations of Czech soldiers abroad.

Klíčová slova: Kolektivní bezpečnost, mírové operace, rezoluce RB OSN, vojenské jednotky EU, Libye, mandát.

Key words: Collective Security, peacekeeping operations, resolution of SC UN, EU military forces, Libya, mandate.